

NE EUROPOS SĄJUNGOS ŠALIŲ PILIEČIŲ POREIKIŲ ANALIZĖ

Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių
miestų bei Akmenės ir Jonavos rajonų
savivaldybių situacijos apžvalga

Ataskaitos autorės

dr. Giedrė Blažytė
Akvilė Kriščiūnaitė

Tyrimą įgyvendino

dr. Giedrė Blažytė
Akvilė Kriščiūnaitė
Mažvydas Karalius
Ugnė Litvinaitė
Indrė Bielevičiūtė
Greta Gustytė

© Diversity Development Group

© Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Turinys

NE EUROPOS SĄJUNGOS (ES) PILIEČIŲ INTEGRACIJOS LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE PROFILIS	4
I. Įvadas: ne ES piliečių populiacija Lietuvoje	12
II. Ne ES šalių piliečių integracijos patirtys ir poreikiai	16
2.1 Tyrimo dalyvių (ne ES piliečių) sociodemografinės charakteristikos	16
2.2 Atvykimo aplinkybės ir savivaldybės pasirinkimo priežastys	17
2.3 Pirmieji iššūkiai ir sunkumai bei pagalbos ir informacijos šaltiniai atvykus gyventi į Lietuvą	18
Pirmieji iššūkiai ir sunkumai	18
Pirmieji informacijos ir pagalbos šaltiniai	20
2.4 Gyvenimo savivaldybėje patirtys	21
2.4.1 Lietuvių kalbos gebėjimai ir jų svarba integracijai	21
2.4.2 Užimtumas	28
2.4.3 Sveikatos priežiūros paslaugos	33
2.4.4 Socialinės paslaugos ir būstas	39
2.4.5 Vaikų švietimas	42
2.4.6 Kultūra	46
2.4.7 Politinis ir pilietinis dalyvavimas	47
2.4.8 Diskriminacijos atvejai ir patirtys	50
2.4.9 Socialiniai ryšiai Lietuvoje ir santykiai su vietos bendruomene	51
2.4.10 Moterų migrančių integracijos patirtys	52
2.5 Gyvenimo savivaldybėje vertinimas ir (ateities) perspektyvos	57
2.5.1 Gautų paslaugų vertinimas: galimybės ir trūkumai	57
2.5.2 Paslaugų savivaldybėje trūkumas ir poreikis	59
2.5.3 Gyvenimo Lietuvoje ateities perspektyvos	61
III. Ne ES piliečių integracijos galimybės savivaldybėje: paslaugų, paslaugų infrastruktūros ir miesto atvirumo vertinimas	62
3.1 Paslaugų planavimas ir prieinamumas ne ES piliečiams	62
3.2 Paslaugų ir paslaugų infrastruktūros pritaikymas ne ES piliečiams	65
3.2.1 Sveikatos priežiūros paslaugos	67
3.2.2 Socialinės paslaugos ir būstas	69
3.2.3 Švietimas	69
3.2.4 Kultūra	72
3.3. Savivaldybės ir savivaldybei pavaldžių įstaigų darbuotojų (tarpkultūrinis) ugdymas	73
IV. Nacionalinio lygmens rekomendacijos	77
PRIEDAI	83

NE EUROPOS SĄJUNGOS (ES) PILIEČIŲ INTEGRACIJOS LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE PROFILIS

Užsieniečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, skaičius 2020 m. pradžioje: 100,18 tūkst. arba 3,6 proc. visų šalies gyventojų (2021 m. 87,3 tūkst. arba 3,12 proc. visų šalies gyventojų)

Savivaldybė	Užsieniečių skaičius (2021 metų pradžioje) ¹
Vilniaus miesto	25 119
Šiaulių miesto	9 037
Klaipėdos miesto	8 255
Kauno miesto	7 207
Jonavos rajono	459
Akmenės rajono	296

NVO, teikiančios integracijos paslaugas užsieniečiams: Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija (Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Kauno centras ir Infocentras migrantams Klaipėdoje), Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ Užsieniečių integracijos programa

Kitos nevyriausybinių organizacijų ir valstybinių institucijų, susijusių su užsieniečių integracija: Jonavos rajono socialinių paslaugų centras, Ruklos pabėgėlių priėmimo centras, Menų agentūra „ArtScape“, Lietuvos Pabėgėlių Taryba, Kauno įvairių tautų kultūros centras, Nacionalinis socialinės integracijos institutas, Tarptautinio palaikymo bendrija „Kelias į svajonę“ (Naujoji Akmenė), kt.

¹ Migracijos metraštis 2020, https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Di-ai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2020_1.pdf

Ne ES piliečių integracijos iššūkiai: problemos ir poreikiai

Sunkumai ir iššūkiai	Gyvenimo šalyje pradžioje svarbu ne ES šalių piliečius
• teisiniai barjerai gaunant leidimą gyventi šalyje • kalbos barjeras; • psichologiniai išgyvenimai; • visuomenės nuostatos; • darbo paieška ir įsidarbinimas; • lyčių nelygybė; • informacijos apie paslaugas trūkumas.	• tinkamai informuoti apie savivaldybėje, kurioje gyvena, teikiamas paslaugas (skirtas bendrai miesto gyventojams ir kryptingai su užsieniečių integracija susijusias paslaugas) bei užtikrinti šių paslaugų prieinamumą; • užtikrinti galimybes ugdyti lietuvių kalbos įgūdžius tik atvykus gyventi į savivaldybę; • įvairiomis priemonėmis skatinti užsieniečių įsitraukimą į vietos bendruomenės gyvenimą.

Lietuvių kalba

Lietuvių kalbos gebėjimų stoka	Aplinkybės, kurios labiausiai sunkina lietuvių kalbos mokymąsi
• apsunkina priėjimą prie reikiamų paslaugų; • apriboja bendravimą su vietos bendruomene ir socialinių ryšių rato plėtrą; • turi įtakos neigiamoms visuomenės ir paslaugas teikiančių specialistų nuostatoms lietuvių kalba nekalbančių užsieniečių atžvilgiu; • apriboja įsidarbinimo galimybes ir lemia mažesnes aukštesnės kvalifikacijos bei geriau mokamo darbo perspektyvas ateityje; • sukelia sunkumų susirandant gyvenamąją vietą.	• kalbos kursų ir darbo derinimas; • kalbos kursų ir gyvenimo / rūpinimosi šeimos nariais derinimas; • ribotas lietuvių kalba kalbančių pažįstamų ratas.

Pabėgėlių priėmimo centre (PPC) organizuojamų kursų nepakanka, kad **prieglobsčio prašytojai ir jo gavėjai** pasiruoštų savarankiškam gyvenimui pasibaigus integracijos laikotarpiui PPC (mokymų laikotarpis yra per trumpas, kvestionuojama mokymų kokybė, jos pritaikymas skirtingus gebėjimus ir galimybes turintiems ne ES piliečiams).

Valandų skaičiaus, numatyto nemokamiems lietuvių kalbos kursams **prieglobsčio gavėjams**, tęsiant integraciją savivaldybėse, nepakanka; kursai organizuojami pagal projektus, skiriamas finansavimas neužtikrina kursų kokybės ir tęstinumo. Taip pat pasigendama bendros skirtingus / individualius ne ES piliečių gebėjimus atliepančios lietuvių kalbos kursų metodologijos, keliamas klausimas, ar egzaminas, kurį turi laikyti nemokamus kursus išklause ne ES piliečiai, atskleidžia jų tikrąsias žinias ir lietuvių kalbos gebėjimus.

Gerosios praktikos

lietuvių kalbos mokymo(si) ne ES piliečių iniciatyvos – tarptautinės platformos „Speak“ pritaikymas, lietuvių kalbos mokymosi priemonės „Flyent“ sukūrimas.

Užimtumas

Nedalyvavimo darbo rinkoje priežastys	Aplinkybės, kurios labiausiai apsunkina integraciją į darbo rinką
• šeimos ir darbo derinimas; • sunkumai persikvalifikuojant/ pripažįstant kilmės šalyje įgytą specialybę Lietuvoje; • sveikatos problemos; • lietuvių kalbos barjeras.	• lietuvių kalbos barjeras; • biurokratinės kliūtys; • ilgai trunkanti leidimo dirbti suteikimo procedūra; • sunkumai keičiant darbdavį (dėl sudėtingų reikalavimų, kuriuos turi patenkinti, norėdami pakeisti darbdavį, yra linkę susitaikyti su darbdavio keliamomis sąlygomis ir atsiduria (labiau) pažeidžiamoje padėtyje); • darbdavių nuostatos; • informacijos apie įsidarbinimo ar darbo vietos susikūrimo galimybes trūkumas.

Dėl lietuvių kalbos žinių trūkumo (prieglobsčio gavėjai taip pat ir dėl visuomenės nuostatų) ne ES piliečiai, o **ypač prieglobsčio gavėjai ir moterys migrantės, dirba žemesnės kvalifikacijos ir lietuvių kalbos nereikalaujančius darbus**. Aplinkybė, kad užsieniečiai yra priversti dirbti žemesnės kvalifikacijos darbus nei jų turima profesinės kvalifikacija ir sukaupta darbo patirtis kilmės šalyje, turi įtakos jų psichologinei būklei ir savivertei.

Sveikatos priežiūra

Aplinkybės, kurios labiausiai apsunkina sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą

- lietuvių kalbos barjeras (ypač psichinės sveikatos priežiūros ir akušerių-ginekologų teikiamų paslaugų);
- neigiamos nuostatos;
- teisinis statusas;
- finansinių lėšų trūkumas gauti paslaugas privačiose sveikatos priežiūros įstaigose (pvz., psichologo ar psichoterapeuto konsultacijas).

Socialinė apsauga ir būstas

Aplinkybės, kurios labiausiai apsunkina socialinių paslaugų ir būsto prieinamumą

- ribotos žinios apie teises gauti socialinę paramą ir socialines paslaugas;
- visuomenės nuostatos;
- kalbos barjeras;
- gyvenamosios vietos deklaravimas;
- prieglobsčio gavėjai nepriskiriami atskirai pažeidžiamai grupei, kuri galėtų gauti socialinį būstą lengvesnėmis sąlygomis.

Vaikų švietimas

Aplinkybės, kurios labiausiai apsunkina švietimo paslaugų prieinamumą

- lietuvių kalbos barjeras (ribotos galimybės ieškoti informacijos apie formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigas ir registruoti vaikus į jas; lietuvių kalba nekalbantiems tėvams dalyvauti ir stebėti vaikų ugdymo procesą ir kt.);
- visuomenės nuostatos.

Lietuvos švietimo sistemos infrastruktūra netinkamai pasirengusi priimti užsieniečius vaikus – nėra aiškaus, valstybiniu lygiu priimto vaikų gebėjimų vertinimo mechanizmo, mokyklos nepasirengusios priimti lietuvių kalba negebančių kalbėti užsieniečių vaikų, nepriimta priemonių, kurios padėtų mokyklos bendruomenei pasiruošti priimti ir padėti užsieniečiui vaikui pereinamuoju laikotarpiu.

Kultūra

Ne ES piliečiai kultūros paslaugomis nesinaudoja arba naudojami labai retai. Dažniausiai tai susiję su šeiminiėmis aplinkybėmis, rečiau - su galimybėmis gauti informaciją apie įvairias kultūros paslaugas ir prieinamumą prie šių paslaugų užsieniečiui suprantama kalba.

Politinis ir pilietinis dalyvavimas

Aplinkybės, kurios riboja politinį ir pilietinį dalyvavimą

- ribotos žinios apie teisę dalyvauti rinkimuose (nors dalyvavimą rinkimuose laiko svarbiu veiksmu, padedančiu jaustis visaverčiais šalies gyventojais);
- ribotos galimybės dalyvauti konsultacijose dėl sprendimų, susijusių su klausimais, aktualiais savivaldybėje gyvenantiems užsienio šalių piliečiams ir bendrai visiems savivaldybės ir (arba) seniūnaitijos gyventojams.

Moterų migrančių patirtys

Moterys migrantės dažniau nei vyrai migrantai

- patiria (ar yra patyrusios) priklausomybę nuo sutuoktinio / partnerio (tai riboja jų socialinę ir lingvistinę adaptaciją);
- susiduria su sunkumais derinant šeimos gyvenimą ir integraciją į darbo rinką;
- atsiduria nemaloniųose situacijose dėl kultūrinių ir religinių skirtumų;
- susiduria su sunkumais norėdamos persikvalifikuoti ar įgyti profesinę kvalifikaciją;
- dėl šiuo metu Lietuvoje galiojančių teisinių nuostatų bijodamos prarasti teisinį statusą, turi taikstyti su smurtu artimoje aplinkoje.

Teikiamų paslaugų savivaldybėje vertinimas

Kritiškas Migracijos departamento, Užimtumo tarnybos ir šių įstaigų padalinių teikiamų paslaugų vertinimas

- viešai prieinamos informacijos ne lietuvių kalba trūkumas;
- Migracijos departamento ir Užimtumo tarnybos padaliniuose dirbančių tarnautojų nekompetencija aptarnauti užsienio šalių piliečius (gebėjimų susikalbėti ne lietuvių kalba trūkumas, kompetencijų ir tolerancijos stoka).

Paslaugų planavimas ir prieinamumas

- Mažiau nei trečdalis respondentų (apie 30 proc.), atstovaujančių tyrime dalyvavusių savivaldybių pavaldžioms įstaigoms, sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamosse įstaigose atsižvelgiama į ne ES piliečių poreikius. Daugiau nei pusė (apie 53 proc.) su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko.
- Didžioji dalis savivaldybėms pavaldžių įstaigų atstovų (apie 75 proc.) pažymėjo, kad planuojant veiklas nėra konsultuojamasi su integracijos paslaugas ne ES piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis.
- Vis dėlto beveik pusė (48 proc.) respondentų teigė, kad iššūkiai, su kuriais susiduria ne ES piliečiai, ir jų specifiniai poreikiai yra žinomi paslaugas teikiantiems įstaigos darbuotojams.

Paslaugų infrastruktūros pritaikymas (specifiniams) ne ES piliečių poreikiams

Daugumos tyrime dalyvavusių savivaldybių pavaldžių įstaigų infrastruktūra nėra pakankamai pritaikyta lietuvių kalba nekalbantiems užsienio šalių piliečiams.

- Mažiau nei ketvirtadalis (apie 23 proc.) įstaigų atstovų sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamų įstaigų infrastruktūra yra pritaikyta lietuvių kalba nekalbantiems užsienio šalių piliečiams.
- Respondentų teigimu, tik mažiau nei 8 proc. apklausoje atstovautų įstaigų yra galimybė gauti vertėjo paslaugas siekiant suteikti informaciją užsienio šalių piliečiams. Vis dėlto, apie 85 proc. atstovų teigė, kad įstaigoje dirba asmenys, galintys suteikti informaciją užsienio kalbomis.
- Daugiau nei pusė (apie 54 proc.) savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų atsakė, kad jų atstovaujamų įstaigų interneto puslapiai nepritaikyti asmenims, nekalbantiems lietuvių kalba.
- Švietimo įstaigų savivaldybėse atstovų teigimu, tik apie 17 proc. mokyklinio ugdymo įstaigų lietuvių kalba nekalbantys nepilnamečiai iš ne ES šalių turi galimybę mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje.
- Beveik pusė (apie 49 proc.) apklausoje dalyvavusių visų ugdymo įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamosse įstaigose lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių socialinio pedagogo ir (arba) psichologo pagalba prieinama tokia pat tvarka, kaip ir visiems mokyklose besimokantiems vaikams. Tik apie 11 proc. atstovų taip pat pažymėjo, kad tokia pagalba pritaikoma prie specifinių lietuvių kalba nekalbančių nepilnamečių iš ne ES šalių poreikių.
- 4 iš 10 sveikatos priežiūros įstaigų atstovų sutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamosse įstaigose darbuotojams konsultuojant ar teikiant gydymo paslaugas ne ES piliečiams užtenka žinių (pvz., teisinių, kalbinių) kokybiškai juos aptarnauti. Vis dėlto toks pats skaičius atstovų su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko.

- Savivaldybėms pavaldžių įstaigų, dirbančių socialinių paslaugų ir būsto srityse, atstovų teigimu, 40 proc. įstaigų lietuvių kalba nekalbantys ne ES šalių piliečiai turi galimybę gauti socialines paslaugas rusų kalba, 36 proc. – anglų, 18 – lenkų. Apie 2 proc. atstovų pažymėjo, kad galimybės paslaugas gauti kitomis nei lietuvių kalbomis nėra.
- Dauguma (66.7 proc.) kultūros įstaigų atstovų, atsakiusių į klausimus apie kultūros sritį, sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad atstovaujamai įstaigai planuojant savo veiklas ir/ar paslaugas, pakankamai dėmesio skiriama ir mieste esančių tautinių, religinių bendruomenių kultūrai.

Trūkstatų paslaugų poreikis

- Informavimo ir konsultavimo paslaugos naujai į savivaldybę atvykusiems gyventi ne ES piliečiams (ypač užimtumo, socialinių paslaugų, vaikų švietimo, sveikatos priežiūros, kultūrinės veiklos, įvairių teisių (pvz., politinio dalyvavimo) klausimais) (visose savivaldybėse, rečiau Akmenės rajone).
- Vertimo paslaugos ir /arba geresnis informacijos įvairiomis kalbomis prieinamumas savivaldybei pavaldžioje ir valstybinėse institucijose (ypač sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas teikiančiose įstaigose, užimtumo ir migracijos skyriuose) (visose savivaldybėse).
- Paslaugos, susijusios su psichinės sveikatos gerove (visose savivaldybėse).
- Labiau pritaikyta ugdymo įstaigų infrastruktūra lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams ir jų tėvams bei priemonės, skirtos mokyklos bendruomenės paruošimui priimti užsieniečius vaikus (visose savivaldybėse).
- Tarpkultūrinio dialogo skatinimo iniciatyvos, skatinančios didesnę migrantų, ypač prieglobsčio gavėjų, įsitraukimą į vietos bendruomenės gyvenimą (visose savivaldybėse).
- Specifinės informavimo ir konsultavimo paslaugos moterims migrantėms (apie savivaldybėje moterims teikiamas paslaugas, apie moterų teises Lietuvoje) (visose savivaldybėse).
- Specifinės paslaugos ir iniciatyvos, skirtos moterims migrantėms, auginančioms vaikus, siekiant didesnio jų įsitraukimo į bendruomenės gyvenimą, lingvistinės integracijos ir užimtumo (visose savivaldybėse).

Gerosios praktikos

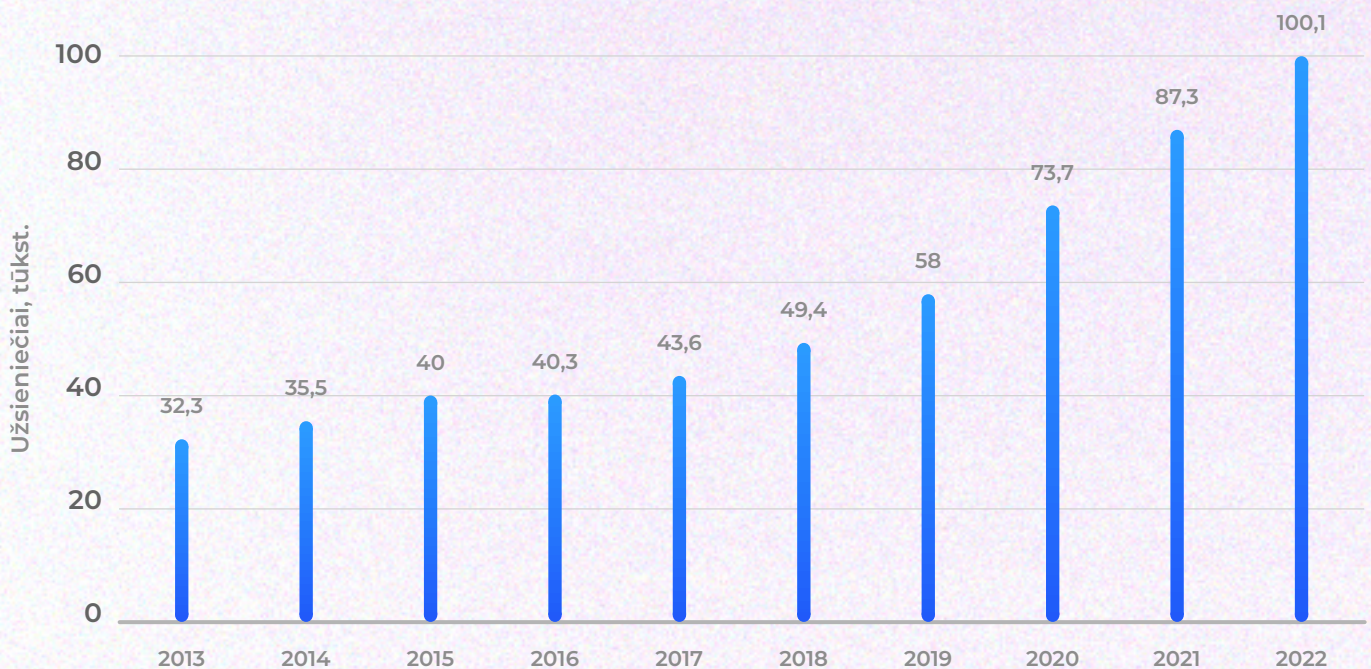
- Vilniaus miesto savivaldybės administracijos bendradarbiavimas su Vilniaus Arkivyskupijos „Caritas“ užsieniečių integracijos programa sprendžiant lietuvių kalbos kursų organizavimo klausimus.
- Ugdymo įstaigų pastangos integruojant lietuviškai nekalbančius moksleivius Akmenės rajono savivaldybėje.

- Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Kauno centro, Infocentro Klaipėdoje bei Lietuvos Raudonojo Kryžiaus būstinės Vilniuje, taip pat Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ Užsieniečių integracijos programos veikla teikiant socialinę, teisinę ir psichologinę pagalbą migrantams ir pabėgėliams;
- Tautinių kultūrų centro veikla ne ES piliečių integracijos srityje Klaipėdos mieste.
- Jonavos rajono savivaldybės iniciatyva sprendžiant socialinio būsto problemą – Europos banko lėšomis nupirkti 5 būstai Jonavoje gyvenantiems prieglobsčio gavėjams, prioritetą teikiant gausioms ir su didesniais sunkumais susirasti tinkamą gyvenamąją vietą susiduriančioms prieglobsčio gavėjų šeimoms.
- „Go Vilnius“ – Vilniaus miesto plėtros agentūros – iniciatyva „International House“, kurios veiklą atliekant tyrimą buvo planuojama pradėti 2021 metų balandžio mėnesį. „International House“ tikslas – teikti centralizuotas paslaugas aukštą pridėtinę vertę kuriantiems asmenims iš užsienio užtikinant kokybišką aptarnavimą anglų ir rusų kalbomis. Nors iniciatyvą būtų galima įvardyti kaip gerąją praktiką, jos poveikis visų užsienio šalių piliečių integracijai savivaldybėje yra ribotas. Įstaiga yra pasirinkusi tikslinę grupę (aukštą pridėtinę vertę kuriančius užsienio šalių piliečius), kuri neapima daugumos į Vilniaus miestą gyventi atvykstančių užsienio šalių piliečių.
- „Kaunas IN“ ir „Klaipėda ID“ teikiamos konsultacijos, į Kauną ir Klaipėdą atvykstančių verslo atstovų bei aukštos kvalifikacijos specialistų iš užsienio šalių informavimas apie paslaugas, teisinę bazę ir praktinius gyvenimo savivaldybėje bei šalyje aspektus.
- Projekto „Kaunas 2022“ komandos iniciatyva planuojant Europos kultūros sostinės renginius pakviesti Kauno mieste gyvenančius užsieniečius ir išsiaiškinti jų poreikius: kokių renginių pageidautų, ar (ir kaip) norėtų į juos įsitraukti ir pan.

Išvadas: ne ES piliečių populiacija Lietuvoje

Pastaraisiais metais užsieniečių skaičius Lietuvoje sparčiai augo. Migracijos departamento duomenimis, **2022 m. pradžioje Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius** peržengė 100 tūkstančių ribą, o tai **sudarė 3,6 proc. Lietuvos gyventojų populiacijos**. Nuo 2013 m. šis skaičius padaugėjo daugiau nei trimis kartais (žr. 1 pav.)

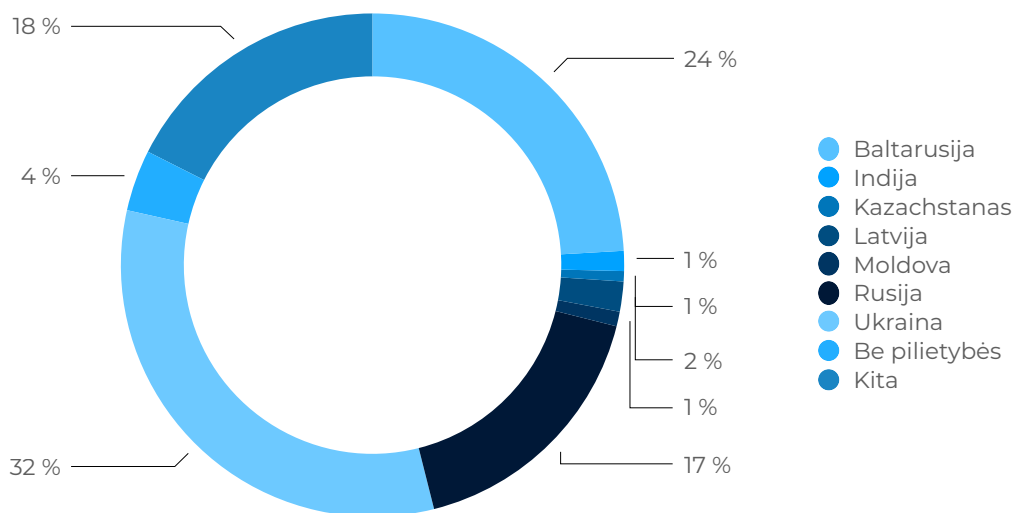
1 pav. Lietuvoje gyvenančių užsieniečių skaičius (tūkst., 2013-2022 m. pr.)

Šaltinis: Migracijos departamentas

2020 m. didžioji dauguma užsieniečių, gyvenusių Lietuvoje, buvo Ukrainos (32.4 proc.), Baltarusijos (24.1 proc.) ir Rusijos (17.2 proc.) piliečiai. Daugėja užsieniečių, atvykstančių iš tolimesnių regionų, tačiau tokie atvejai kol kas nesudaro didelės užsieniečių dalies. Apie 4 proc. (3.9 proc.), arba 2904 Lietuvoje gyvenę asmenys 2020 m. neturėjo pilietybės. Didžioji dauguma visų užsieniečių turėjo leidimą laikinai gyventi (70.8 proc.), maždaug 1 iš 5 užsieniečių turėjo leidimą nuolat gyventi Lietuvoje (20.6 proc.), ir tik apie 8.6 proc. užsieniečių buvo ES piliečiai (žr. 2 pav.)

2 pav. Užsieniečių pasiskirstymas pagal pilietybę (2020, proc.)

Šaltinis: Migracijos departamentas

2021 m. pradžioje daugiausiai užsieniečių gyveno Vilniaus, Klaipėdos, Kauno ir Šiaulių apskrityse. Šiaulių apskrityje užsieniečių skaičius nuo 2013 m. iki 2021 m. pradžios didėjo daugiau nei šešis kartus – tai gali būti aiškinama dideliu darbo migrantų, atvykusių iš ne ES šalių, augimu pastaraisiais metais. Taip pat ryškus augimas pastebimas Marijampolės, Kauno, Telšių ir Vilniaus apskrityse (žr. 1 lentelę)

1 lentelė Užsieniečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, skaičius pagal apskritis (2013-2021 m. pr.)

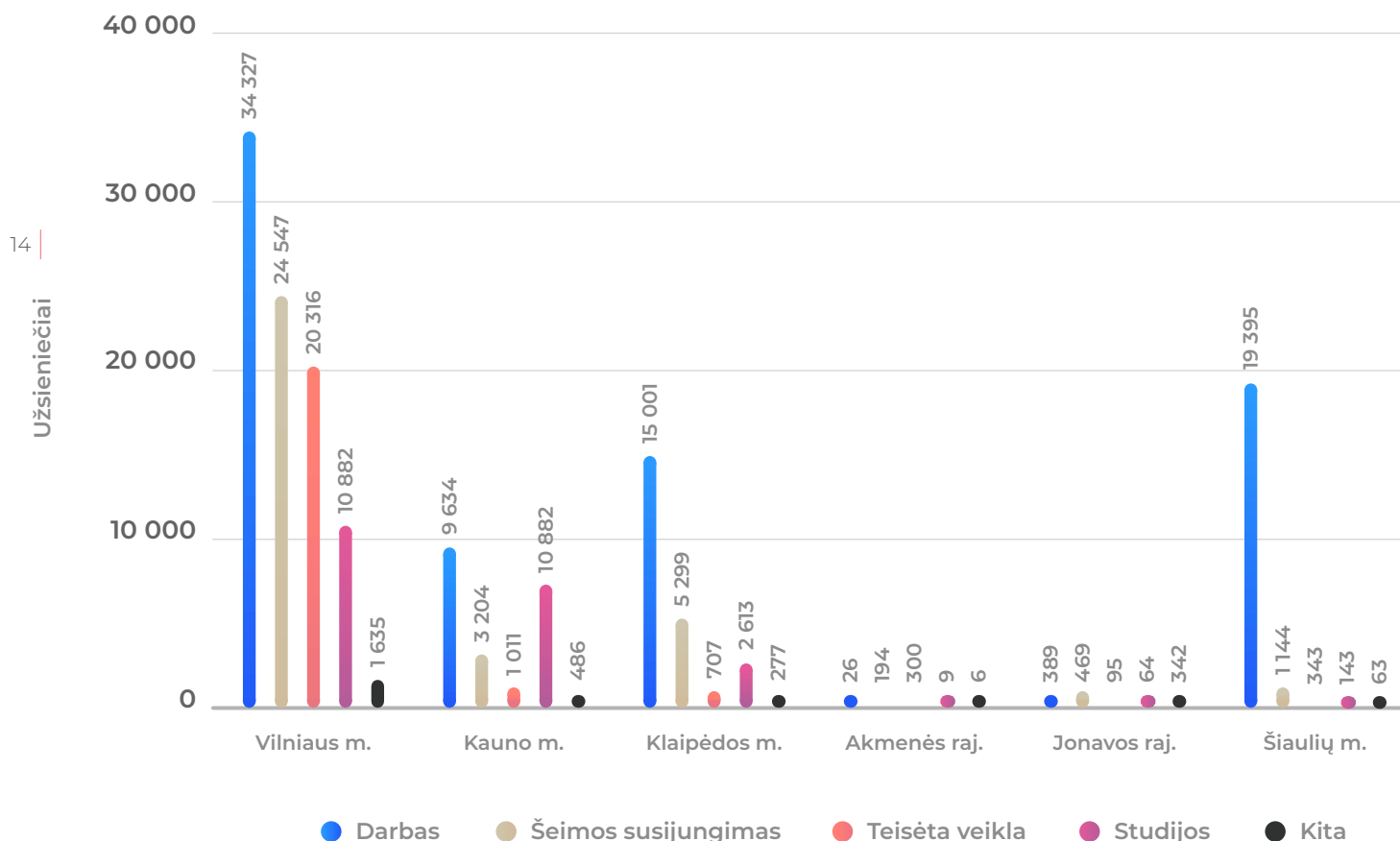
Apskritis	2013 m.	2021 m. pr.	Pokytis, kartais
Alytaus	863	1574	1.8
Kauno	3536	11492	3.3
Klaipėdos	4673	12133	2.6
Marijampolės	364	1260	3.5
Panevėžio	824	1541	1.9
Šiaulių	1720	10529	6.1
Tauragės	260	474	1.8
Telšių	578	1417	2.5
Vilniaus	15184	34398	2.3

Šaltinis: Migracijos departamentas

Užsieniečiai, 2010-2020 m. I pusm. laikotarpyje turėję leidimus laikinai gyventi Lietuvoje ir gyvenę savivaldybėse, dalyvaujančiose projekte „Savivaldybių kompetencijų didinimas teikiant paslaugas trečiųjų šalių piliečiams“, dažniausiai į šalį buvo atvykę darbo pagrindais. Tokie asmenys sudarė didžiausią užsieniečių, turėjusių leidimą laikinai gyventi, grupę Vilniaus, Šiaulių, Klaipėdos ir Kauno m. savivaldybėse (žr. 3 pav.). Akmenės r. savivaldybėje dažniausia leidimo laikinai gyventi išdavimo ir keitimo priežastis buvo teisėta veikla, Jonavos r. savivaldybėje – šeimos susijungimas, antroje vietoje – darbas (žr. 3 pav.). Jonavos r. savivaldybė išsiskiria tuo, kad šioje savivaldybėje gyvena nemažai asmenų, gavusių prieglobsčio gavėjo Lietuvoje statusą.²

Šeimos susijungimas buvo antra dažniausia leidimo laikinai gyventi išdavimo ir keitimo priežastis Vilniaus ir Klaipėdos m. savivaldybėse, trečia pagal svarbą – Kauno m. savivaldybėje (žr. 3 pav.). Šiuose miestuose gyveno ir absoliuti dauguma užsieniečių, gavusių ar pasikeitusių leidimą laikinai gyventi šalyje studijų pagrindu. Iš didžiųjų miestų išsiskiria Šiaulių m. savivaldybė, kurioje absoliučią daugumą leidimą laikinai gyventi šalyje turėjusių užsieniečių sudarė darbo pagrindais atvykę migrantai (žr. 3 pav.).

3 pav. **Leidimo laikinai gyventi LR išdavimo ir keitimo priežastys 2010-2020 I pusm.**
(N=160197)

Šaltinis: Migracijos departamentas

Didėjant į Lietuvą atvykstančių užsieniečių skaičiui, atsiranda poreikis tobulinti politikos įgyvendinimo procesus ne tik valstybiniame, bet taip ir pat ir vietiniame (savivaldos) lygmenyje. Dėl šios priežasties Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kartu su partneriu VŠĮ „Diversity Development Group” bei partneriais Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių miestų bei Akmenės ir Jonavos rajonų savivaldybių administracijomis – savivaldybėmis, kurios susiduria su didžiausiais užsieniečių skaičiais, arba yra itin svarbios dėl savo padėties priimant prieglobsčio prašytojus ir gavėju, taip pat patirties integruojant užsieniečius – įgyvendino projektą „Savivaldybių kompetencijų didinimas teikiant paslaugas trečiųjų šalių piliečiams“.

Vienas iš projektų etapų – išsamus ne ES piliečių poreikių savivaldybėse bei savivaldybių kompetencijų ir resursų integracijos srityje tyrimas. Ši ataskaita skirta 2020 m. – 2021 m. savivaldybėse atlikto tyrimo įžvalgų ir rezultatų apibendrinimui. Individualios savivaldybių ataskaitos, atlikto tyrimo metodologija³ ir rekomendacijos yra prieinamos Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos⁴ bei VŠĮ „Diversity Development Group“⁵ interneto puslapiuose.

3 Tyrimo metodologija: Ne ES šalių piliečių poreikių analizė, 2021 m., VŠĮ „Diversity Development Group”, https://sppd.lrv.lt/uploads/sppd/documents/files/Tyrimo%20metodologija_v2.pdf

4 Daugiau informacijos: <https://sppd.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/igyvendinami-projektai/projektas-savivaldybiu-kompetenciju-didinimas-teikiant-paslaugas-treciuju-saliu-pilieciams>

5 Daugiau informacijos: https://www.diversitygroup.lt/fwp_portfolio/enhancing-the-competence-of-municipalities-in-providing-services-to-third-country-nationals/

|| Ne ES šalių piliečių integracijos patirtys ir poreikiai

Šioje ataskaitos dalyje yra apžvelgiamos tyrime dalyvavusių ne ES piliečių gyvenimo savivaldybėje patirtys ir poreikiai skirtingose integracijos srityse, išskiriant probleminius aspektus ir galimybes. Užsieniečių pasidalinta patirtis yra papildyta tyrime dalyvavusių ekspertų įžvalgomis.

2.1 Tyrimo dalyvių (ne ES piliečių) sociodemografinės charakteristikos

Tyrime iš viso dalyvavo 52 ne Europos Sąjungos (ES) piliečiai iš 21 šalies, daugiausia iš Ukrainos (23 proc. informantų), Rusijos ir Sirijos (po 12 proc. informantų) bei Baltarusijos (10 proc. informantų)⁶. 38 proc. tyrimo dalyvių sudarė vyrai, 62 proc. – moterys.

Informantai pagal gyvenimo šalyje trukmę pasiskirstė labai panašiai: 29 proc. tyrimo dalyvių per interviu šalyje gyveno 1-2 metus, 33 proc. – 3-4 metus, tokia pati dalis tyrimo dalyvių įvardijo, kad šalyje gyvena ilgiau nei 5 metus. 58 proc. tyrimo dalyvių buvo išduotas leidimas laikinai gyventi šalyje, 31 proc. – leidimas nuolat gyventi. 2 informantai buvo Lietuvos Respublikos piliečiai (1 pilietybę įgijo LR pilietybės atkūrimo, kitas – natūralizacijos tvarka).

Tyrimo dalyviai dažniausiai įvardijo, kad jiems leidimas gyventi šalyje išduotas studijų (11 informantų, daugiausia Klaipėdos mieste ir Vilniaus mieste), šeimos susijungimo (11 informantų, daugiausia Klaipėdos mieste) ir ketinimo dirbti Lietuvoje pagrindais (6 informantai, 3 iš jų Kauno mieste). 15 informantų įvardijo, kad turi prieglobsčio gavėjo statusą (papildomą apsaugą – 2, pabėgėlio statusą – 13 informantų) (daugelis jų gyvena Jonavos rajone).

Daugelis kalbintų informantų tyrimo laikotarpiu buvo 18-30 metų amžiaus (39 proc. informantų) ir 30-40 metų amžiaus (30 proc. informantų). 40-50 metų amžiaus tyrimo dalyviai sudarė 17 proc., vyresni nei 50 metų amžiaus – 13 proc. tyrimo dalyvių. 58 proc. informantų įvardijo, kad yra aktyvūs darbo rinkoje, 14 proc. studijavo. Didžioji dalis informantų (67 proc.) yra vedę (ištekėjusios) arba gyvena su partneriu (-e) (plačiau žr. Priedai, 2 lentelė)

6 Tai atspindi migracijos kontekstą Lietuvoje – daugelio į šalį atvykstančių migrantų kilmės šalys yra Baltarusija, Ukraina ir Rusija (2020 m. duomenimis, migrantai iš šių šalių sudarė 45 proc. visų užsieniečių, imigravusių į Lietuvą 2019 m.). O pastaruosius ketverius metus prieglobsčio gavėjo statusas Lietuvos Respublikoje dažniausiai buvo išduodamas Sirijos piliečiams (2016-2020 m. Sirijos piliečiai sudarė 68 proc. visų prieglobsčio gavėjų šalyje). (Šaltiniai: Migracijos metraštis, 2019, <https://migracija.lrv.lt/lt/statistika/migracijos-metrasciai>; Prieglobstis Lietuvoje 2016-2019 m., <https://migracija.lrv.lt/lt/statistika/prieglobscio-skyriaus-statistika/ataskaitos>)

2.2 Atvykimo aplinkybės ir savivaldybės pasirinkimo priežastys

Tyrimė dalyvavę ne ES piliečiai dažniausiai įvardijo, kad į Lietuvą atvyko dėl galimybių studijuoti, aplinkybių, susijusių su darbu ir šeimos susijungimu, karo / neramumų kilmės šalyje ir pigaus pragyvenimo Lietuvoje.

Dauguma informantų įvardijo, kad prieš atvykdami į Lietuvą neturėjo jokių lūkesčių, kai kuriuos jų lydėjo nerimas, baimė ir abejonės, kad nusprendė gyventi Lietuvoje. Tai dažniausiai susiję su aplinkybe, kad tyrimo dalyviai prieš atvykdami į Lietuvą apie šalį turėjo mažai (neretai ir jokios) informacijos („*Net nežinau, kažko įspūdingo nelaukėm.*“ (Akm-4M)⁷), o turimos žinios dažniausiai buvo susijusios su negatyviomis nuogirdomis ir neigiamomis ankstesnėmis asmeninėmis patirtimis („*Buvo baisu, girdėjom daug visokių negerų dalykų <...>.*“ (J-5M)).

Turėjusieji lūkesčių juos dažniausiai siejo su geresnėmis gyvenimo perspektyvomis, ypač su didesnėmis galimybėmis darbo rinkoje ir geresnėmis finansinėmis galimybėmis, taip pat su kokybiškesniu vaikų išsilavinimu. Iš karo niokojamų šalių atvykę tyrimo dalyviai dažniausiai kaip vieną didžiausių lūkesčių minėjo jų ir jų šeimų narių saugumą.

„*Aš tai sąžiningai pasakysiu, kai mes išvykome, galvoj iš tikrųjų nieko nebuvo, mūsų buvo tiesiog noras pasislėpti, pasislėpti nuo to karo ir tiesiog, kad niekas nieko nešaudytų. Ir kai mes išvažiuodavom iš tikrųjų buvo taip, kad nieks nebombarduotų ir kad būtų kur gyventi, ir būtų darbas.*“ (J-1M)

Apžvelgiant priežastis, kodėl tyrimo dalyviai pasirinko gyventi vienoje ar kitoje šalies savivaldybėje, būtų galima išskirti keletą populiariausių informantų pateiktų atsakymų. Visų pirma, didieji miestai (Vilnius, Kaunas ir Klaipėda) dažniausiai buvo pasirenkami dėl didesnių galimybių įsidarbinti, studijų (paprastai anglų kalba) ir tuose miestuose jau gyvenančių šeimos narių (sutuoktinių / partnerių). Pasirinkimą taip pat lėmė didesnės galimybės kai kuriuose miestuose (Vilniuje, Klaipėdoje) susikalbėti rusų ir anglų kalbomis, mažesniuose – mažesnės būsto įsigijimo ir nuomos kainos, patogi infrastruktūra auginti vaikus.

„*Mes aplookėme Šiaulius, galiausiai apsispręsti padėjo labai geros kainos, kalbu apie būsto, nuomos kainas, kurios čia labai geros. <...> Šiaulius pasirinkome ne todėl, kad čia atsitiktinai apsilankėme, mes aktyviai domėjomės <...>. kainų diapazonas yra daug mažesnis, todėl mes čia ir esame.*“ (Šiaul-5M)

7 Čia ir kitose ataskaitos dalyse pateikiamos tyrimo dalyvių citatos, kalba netaisyta

„Norėjau rasti geriausią sprendimą ir rinkausi pagal geriausią švietimo kokybę, kainą ir atstumą iki gimtosios šalies. Aš rinkausi tarp studijų Varšuvoje, Rygoje ir Vilniuje. Norėjau studijuoti verslą ir radau optimalų sprendimą Vilniuje, nes Vilniuje galima susikalbėti abejomis kalbomis, kuriomis aš kalbu - angliškai ir rusiškai. Jaunesnė karta kalba angliškai, vyresnė - rusiškai, todėl man būtų lengviau čia gyventi.“ (Vln-6V)

Labiausiai iš visų miestų išsiskyrė Jonavos miestas; jį rinkosi daugiausia dėl to, kad yra arčiausiai Pabėgėlių priėmimo centro Rukloje, tad leidimus gyventi šalyje gavę prieglobsčio prašytojai kitų variantų dažniausiai net nesvarstė. Kaip įvardijo Jonavos mieste kalbinti informantai, galutinį sprendimą pasilikti gyventi šiame mieste lėmė atsiradusios galimybės įsidarbinti, mažesnės, palyginti su didžiaisiais šalies miestais, būsto nuomos kainos ir didesnė tikimybė būstą išsinuomoti gausesnei šeimai. Svarbus veiksnys buvo ir mieste jau turimi socialiniai ryšiai.

„<...> aš atvykau į Lietuvą ir ten gyvenau Rukloje pabėgėlių priėmimo centre ir radau darbą čia Jonavoje ir tada nusprendžiau gyventi Jonavoje“ (J-6V)

„Aišku, mes gal ir norėtumėm gyventi kokiame nors kitame mieste, bet mes turime daug vaikų, ne visi sutinka nuomoti būstą, be to, ne taip ir lengva kitame mieste, o čia Jonava netoli pasitaikė toks miestas. Butas kurį mums davė Jonavos savivaldybė, didžiulė dovana, nes socialinį būstą gauti yra didelė problema.“ (J-10M)

2.3 Pirmieji iššūkiai ir sunkumai bei pagalbos ir informacijos šaltiniai atvykus gyventi į Lietuvą

Pirmieji iššūkiai ir sunkumai

Tyrimo dalyviai dažniausiai įvardijo, kad pirmieji sunkumai ir iššūkiai, atvykus gyventi į Lietuvą, buvo susiję su: sunkumais gauti leidimą gyventi šalyje; kalbos barjeru; psichologiniais išgyvenimais; priimančiosios visuomenės nuostatomis; iššūkiais, susijusiais su darbo paieška ir įsidarbinimu; priklausomybe nuo partnerio / sutuoktinio; informacijos trūkumu.

Leidimo gyventi šalyje išdavimas

Kalbos barjeras

Psichologiniai išgyvenimai

**PIRMIEJI
IŠŠŪKIAI
IR SUNKUMAI**

Priklausomybė nuo partnerio/sutuoktinio

Informacijos trūkumas

Darbo paieška

Visuomenės nuostatos
kultūriniai ir religiniai skirtumai

Informantai, kalbėdami apie pirmuosius sunkumus ir iššūkius, su kuriais susidūrė gyvenimo šalyje pradžioje, dažniausiai minėjo **sunkumus tvarkant formalumus dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo**. Dažniausiai jie buvo susiję su komplikuota ir ilgai truncančia leidimų gyventi išdavimo procedūra ir reikiamos informacijos trūkumu, kurį informantai buvo linkę sieti su Migracijos skyriuose dirbančių specialistų nekompetencija aptarnauti užsieniečius.

„Žmonės šiuose biuruose nelinkę suteikti daug informacijos. Jei jų klausi ko nors konkretaus, jie tau tam tiesiog pateiks tiesmuką atsakymą. Tačiau labiau nei šitaip jie tau nepagelbės. Kur gali rasti alternatyvų? Kokias procedūras gali atlikti? Kokios mano opcijos? Tokių dalykų jie tau nepasakys.“ (Kl-9V)

Sunkumai gaunant leidimus gyventi taip pat buvo susiję ir su kai kuriomis leidimų gyventi išdavimo ir pratęsimo sąlygomis. Informantai dažniausiai įvardijo, kad ypač daug iššūkių jiems kėlė reikalavimas nurodyti, jog turima pakankamai ir reguliarių pajamų pragyventi Lietuvos Respublikoje⁸. Su šia sąlyga susijusi ir kita problema – sunkumai atsidaryti banko sąskaitą Lietuvoje, kol neišduotas leidimas laikinai gyventi.

„Taip pat tam, kad atsidarytum banko sąskaitą, negali jos atsidaryti be leidimo laikinai gyventi. Arba, jei nori ją atsidaryti, turi sumokėti tarsi mokesį, priklauso nuo situacijos, turėti banko sąskaitą gali kainuoti tarp 80-200 eurų. Ir tai yra žmonės, kurie čia persikelia, kai kurie - iš kitos pasaulio pusės, jie vis dar laukia atvykstant pirmųjų savo algalapių ir privalo mokėti tam, kad turėtų banko sąskaitą. Net jei jie turi darbo sutartį, net jei jie turi būstą, visus tuos kitus dalykus. <...> Jautiesi šiek tiek taip, tarsi tave apiplėšinėtų. Nes neturi pasirinkimo. Moki arba sąskaitos neturi.“ (Kn-3M)

Kita informantų dažniausiai minima problema, su kuria susidūrė atvykę gyventi į Lietuvą, buvo susijusi su **lietuvių kalbos įgūdžių stoka**. Kaip plačiau aptariama šios ataskaitos 2.4.1 dalyje, valstybinės kalbos žinios yra svarbus sėkmingos integracijos kriterijus, o šių žinių stoka lemia tokius iššūkius, kaip ribotą priėjimą prie reikiamų paslaugų, menkesnes įsidarbinimo galimybes, sunkumus susirandant būstą bei plečiant socialinių ryšių ratą.

„<...> iššūkiai daugiausia buvo susiję su tuo, kaip patogiai jaustis visuomenėje. Pavyzdžiui, universitete, į kurį atvykau studijuoti, lietuvių buvo daugiau negu užsienio studentų. Pradžioje buvo gana sunku dirbti kartu su Lietuvos studentais, nes ne visi suprato, kad <...> kai esi vienintelis užsienietis grupėje, yra mandagu <...> kalbėti kalba, kurią supranta visi, kiekvienas žmogus supranta. <...> galbūt kai kurie žmonės tiesiog nežinojo šios taisyklės, ir aš dėl to buvau linkęs daugiau dirbti su užsienio studentais.“ (Vln-6V)

Dalis informantų įvardijo, kad atvykę gyventi į Lietuvą susidūrė su **psichologinėmis problemomis**. Dažniausiai jos susijusios su priežastimis, dėl kurių užsieniečiai buvo priversti palikti kilmės šalį (karinė padėtis, patirtas persekiojimas ir pan.), ir aplinkybėmis, kurias lemia pats migracijos procesas (pasikeitusios gyvenimo sąlygos, nauja ir nežinoma kalba, atsiskyrimas nuo artimųjų, patiriama vienatvė ir socialinė izoliacija ir pan.). Pastebima, kad su pastarosiomis dažniau susiduria moterys migrantės, atvykusios į šalį dėl šeimos susijungimo.

⁸ Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančią tvarką užsieniečiai, norintys gauti / pakeisti leidimą laikinai gyventi, turi nurodyti, kad turi pakankamai ir (arba) gauna reguliarių pajamų pragyventi Lietuvos Respublikoje. Pragyvenimo lėšų dydis yra 1 minimali mėnesinė alga (MMA) per mėnesį, o užsieniečiui, ketinančiam studijuoti, mokytis, stažuotis, kelti kvalifikaciją, ir užsieniečiui, nesulaukusiam 18 metų amžiaus, – 0,5 MMA. Lėšų turi pakakti visam prašomo leidimo laikinai gyventi galiojimo laikotarpiui. (Daugiau informacijos www.migracija.lt/noriu-gauti-pakeisti-leidima-laikina-gyventi) 2021 m. sausio mėn. duomenimis, MMA sudarė 642 Eur. Vadinas, užsienietis, kuriam, pavyzdžiui, leidimas laikinai gyventi išduodamas vieniems metams, turi nurodyti, kad banko sąskaitoje turi 7 704 Eur, užsienietis, atvykstantis studijuoti, – 3 852 Eur

„Jis [vyras – aut. past.] važinėja su vilkiku, išvažiuodavo į komandiruotes, nebūdavo savaite ir ilgiau, tai tokia psichologinė problema ir bendravimo trūkumas, kadangi būdavau viena.“ (Kl- 4M)

Kai kurios informantų išvardytos problemos, su kuriomis šie susidūrė gyvenimo šalyje pradžioje, yra tiesiogiai susijusios su **visuomenės nuostatomis**. Informantai dažniausiai minėjo, kad būtent neigiamas nusistatymas prieš užsieniečius apsunkino darbo ir būsto paieškas, lėmė socialinę izoliaciją, riboją reikiamų paslaugų prieinamumą.

Be jau minėtų iššūkių, tyrime dalyvavę ne ES piliečiai įvardijo, kad atvykus gyventi į Lietuvą (savivaldybę, kurioje gyvena) bene labiausiai jiems trūko aiškos, susistemintos ir suprantama kalba pateikiamos **informacijos apie įvairias paslaugas** ir jų prieinamumą (nuo įvairių įstaigų kontaktų iki labai praktinių klausimų, tokių kaip viešojo transporto veikimo tvarka).

„Niekas niekada mūsų nemokė, kur yra Darbo birža, kur yra <...> Registrų centras. Ir, na, kaip jūs tikėtės, kad užsieniečiai čia atvėks ir įsteigs verslus ar organizacijas, jei jie nežino, kur yra tas Registrų centras. <...> Taip, manau, tokie tarsi maži žingsneliai, kaip aš ką nors darau, tam tikrą dalyką. <...> Bet vėlgi, net, na, išsinagrinėti autobusų sistemą ir kur kuris autobusas važiuoja <...>. Šie, štai tokie juokingi dalykai, suprantate, labai paprasti, bet užtrunka juos perprasti.“ (Kl-10M)

Pirmieji informacijos ir pagalbos šaltiniai

Tyrimas patvirtina socialinių ryšių svarbą gyvenimo šalyje pradžioje. Dažniausiai informantai įvardijo, kad pirmieji, kurie suteikė reikiamą informaciją, atvykus gyventi į Lietuvą, buvo artimieji / šeimos nariai (šeimos susijungimo atvejais dažniausiai sutuoktiniai / partneriai, kurie yra LR piliečiai); draugai ir (arba) pažįstami; darbdavys ir (arba) bendradarbiai. Kauno, Klaipėdos ir Vilniaus miestuose gyvenantys užsieniečiai taip pat įvardijo, kad reikiamą informaciją gavo iš universiteto ir (arba) jiems priskirto universiteto mentoriaus.

Vis tik reikėtų pastebėti, kad didžioji dalis informantų akcentavo, jog pirmiausia informacijos ieškojo savarankiškai ir tik vėliau tie, kurie turėjo tokią galimybę, kreipėsi į kitus informacijos šaltinius, pavyzdžiui, pažįstamus ir (arba) panašios patirties turinčius Lietuvoje gyvenančius užsieniečius.

„Čia turiu savų draugų iš Kazachstano ir pradžioje jie man padėjo, [patardami – aut. past.] kur eiti, kur pirkti, kaip elgtis tokio tipo situacijoje. Tad taip, pagalbos gaunu iš draugų, kurie čia gyvena septynerius ar aštuonerius metus.“ (Kn-9M)

Jonavos rajone, kitaip nei kitose tyrime dalyvavusiose savivaldybėse, itin svarbus pirmasis informacijos šaltinis buvo Pabėgėlių priėmimo centras, taip pat (nors kiek rečiau) NVO, kuriojančios ne ES piliečių integraciją, ir Jonavos rajono socialinių paslaugų centras.

„<...> kai mes atvykome tai <...> informaciją mes gavome dar ir Rukloje, bet dabar kai mes atvažiuojame čia [į Jonavą – aut. past.] visą informaciją gaudavom ir gaunam iki šiol iš <...>, šito centro [Jonavos raj. Socialinių paslaugų centras – aut. past.] <...>.“ (J-3M)

Kaip pastebi tyrime dalyvavę ekspertai, tai, kokia yra migrantų gyvenimo naujame mieste pradžia, turi įtakos ir tolesniems integracijos etapams. Tad svarbu, kad jau pačioje pradžioje užsieniečiai būtų **tinkamai informuojami apie savivaldybėje teikiamas paslaugas** (bendrai miesto gyventojams ir kryptingai su užsieniečių integracija susijusias paslaugas) ir būtų užtikrinamas šių paslaugų prieinamumas. Taip pat aktualu užtikrinti galimybes **ugdyti lietuvių kalbos įgūdžius tik atvykus gyventi į savivaldybę** ir įvairiomis priemonėmis **skatinti užsieniečių įsitraukimą į vietos bendruomenės gyvenimą**.

„Aš manau, kad jei žmogus neturi integracinių galimybių pradžioje atvažiuojęs į Lietuvą, vėliau tą integraciją įgyvendinti dar sudėtingiau, nes žmogus atvažiuojęs jau randa savo veikimo ir išgyvenimo būdus, jis jau randa tas organizacijas, tas veiklas, randa darbą ir jis jau atsiranda tam tikram savo socialiniam burbului ir jei nėra įsitraukimo ar santykio su vietine bendruomene, su miestu, su šalimi, tai tas santykis neatsiras jau pragyvenus keturis-penkis metus, jis turi atsirasti kada žmogus pradeda gyventi toje visuomenėje.“ (Kn-EKSP-5)

2.4 Gyvenimo savivaldybėje patirtys

2.4.1 Lietuvių kalbos gebėjimai ir jų svarba integracijai

„Mūsų, užsieniečių, problema yra tik viena – kalba. Išsprendus problemą su kalba, su bendravimu, visas kitas problemas išsispręsim mes patys.“ (Akm-4M)

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad lietuvių kalbos žinios yra vienas svarbiausių aspektų sėkmingai užsieniečių integracijai, neatsižvelgiant į jų atvykimo į šalį aplinkybes ir priežastis.

Tie tyrimo dalyviai, kurie įvardijo, kad lietuvių kalbos žinios jiems nėra tokios svarbios, paprastai buvo rusakalbiai; jie, kaip atskleidžia tyrimas, dėl šios priežasties daugeliu atveju atsiduria šiek tiek labiau privilegijuotoje padėtyje (*„Aš dar niekur čia nepajutau kalbos barjero.“ (Kl-1M); tu sakai kažkiek tai rusiškai, kažkiek lietuviškai ir jie labai draugiškai į tai žiūri <...> ir užtat tai yra man labai paprasta.“ (J-1M)*). Vis tik reikėtų pastebėti, kad jaunimas šia kalba geba susikalbėti vis rečiau, tad lietuvių kalbos poreikis rusų kalba bendraujantiems užsieniečiams yra ne mažiau svarbus. Rusakalbiams palankesnes integracijos sąlygas taip pat pastebi ir tyrime kalbinti ekspertai

„Rusiakalbiams yra gerokai lengviau, nes vyresni asmenys Lietuvoje paprastai nesunkiai kalba; su anglų kalba yra kiek sunkiau gauti paslaugas.“ (Vln-EKSP-7)

Lietuvių kalbos žinių stokos taip pat dažniau buvo linkę neįvardyti žemesnės kvalifikacijos ir lietuvių kalbos gebėjimų nereikalaujančius darbus dirbantys užsieniečiai. Tačiau, kaip aptariama plačiau kitame skyriuje (žr. sk. 2.4.2), būtent lietuvių kalbos gebėjimų stoka dažniausiai ir yra priežastis to, kad užsieniečiai priversti dirbti žemesnės kvalifikacijos darbus.

„Kalbos klausimas nebuvo pagrindinis, nes turiu dirbti rankom, pagrinde turiu pamaitinti, pakeisti sauskelnes, prižiūrėti ir t.t., o kalba tai jau socialiniai darbuotojai.“ (J-5M)

Per tyrimą išryškėjo keletas probleminių **aspektų, kuriems įtakos turėjo ribotos užsieniečių lietuvių kalbos žinios:**

1. **ribotas priėjimas prie reikiamų paslaugų** (dažniausiai migracijos skyriuose, sveikatos priežiūros ir vaikų ugdymo įstaigose, naudojantis banko paslaugomis, vairavimo kursuose ir kt.)

„Mes tikimės daugiau informacijos anglų kalba ligoninėje, VMI, Sodroje ir viešumoje, valdžioje, savivaldybėje, mums reikia daugiau informacijos anglų kalba, kad žinotume, į ką kreiptis. <...> [aut. past. savivaldybės] tinklalapyje, kad galėtume nuveikti daugiau, ir telefoninėje linijoje su valdžia jūs neturite angliškai šnekančiųjų, net Regitroje turėjau laukti 45 minutes iki tol, kol galėjau atsiliiepti į anglišką skambutį.“ (Šiaul-5M)

Tai, kad lietuvių kalbos žinių trūkumas apsunkina prieinamumą prie tam tikrų paslaugų, akcentuoja ir tyrime dalyvavę ekspertai. Dažniausiai jie minėjo sveikatos priežiūros paslaugas, leidimų gyventi išdavimo procedūras, vairavimo kursus ir paslaugas, susijusias su į(si)darbinimu.

„Pirmoji problema yra kalba. Manau, ji veikia kiekvieną instituciją, ne tik sveikatos apsaugos, bet ir migracijos pareigūnus <...>.“ (Vln-EKSP-5)

2. **sunkumai bendraujant su vietos bendruomene ir plečiant socialinių ryšių ratą**

„Kaimynai geri, jie lietuviai ir kalba tik lietuviškai, šypsomės vieni kitiems, bet susikalbėti neišeina. Kai žmonės bendrauja, reikia viena kalba kalbėti, nes ką aš noriu pasakyti neišeina man lietuviškai, o jiems neišeina rusiškai. Neišeina parodyti emocijų, lietuvių kalbos mokėjimo lygis kol kas neleidžia bendrauti draugiškai.“ (Kl-4M)

Kalbinti ekspertai taip pat akcentavo, kad kalbos barjeras gali tapti viena pagrindinių kliūčių užmezgant naujas pažintis ir plečiant turimą socialinių ryšių ratą („<...> kalbinis barjeras dažnai būna stabdis atrasti ryšius su bendruomenės nariais <...>“ (Vln-EKSP-2))

3. **neigiamos visuomenės ir paslaugas teikiančių specialistų nuostatos lietuvių kalba nekalbančių užsieniečių atžvilgiu.** Apie tokias lietuvių kalba nekalbančių užsieniečių patirtis liudijo ir kalbinti tautinių bendrijų bei NVO atstovai:

„Atvažiavo greitoji pagalba. Jie užsirašinėjo daug dalykų prieš įkeliant mus į greitosios automobilį. Vienas jų [gydytojas – aut. past.] labai supyko, kad nemokame lietuviškai ir todėl šaukė ant mūsų.“ (Kl-9V)

„Mūsų miesto visuomenės nepuošia tai, kad netolerantiškai, kartais net agresyviai yra kalbama. Ir požiūris toks neigiamas į atvykusius, nekalbančius lietuviškai. Juk negalima reikalauti, kad tik atvykęs žmogus kalbėtų lietuviškai, ir pagalba kartais neteikiama.“ (Kl-EKSP-7)

4. **ribotos įsidarbinimo galimybės ir mažesnės aukštesnės kvalifikacijos bei geriau mokamo darbo perspektyvos ateityje** (plačiau žr. sk. 2.4.2)

„Jeigu dėl darbo, reikia čia [kalbos – aut. past.] kursų. Kaip aš žinau, man dėl darbo tai būtinai reikia ir reikia ne pirmą kategoriją, o jeigu pirmą kategoriją tai čia turbūt parduotuvėj kažkur, tokį paprastą labai darbą. O jeigu nori dirbti kažkur mokykloj – antra kategorija, ten yra sunkesnė.“ (Akm-1M)

Kalbinti ekspertai taip pat akcentavo lietuvių kalbos svarbą norint geriau įsidarbinti ir pastebėjo, kad kalbos įgūdžių stoka dažniausiai yra susijusi su aplinkybe, kodėl užsieniečiai yra linkę rinktis žemesnės kvalifikacijos darbus:

„<...> jeigu kalbos nežinojimas yra pagrindinė priežastis, kliūtis, tai jie niekada negaus sau darbo pagal savo kvalifikaciją. Nes atvažiuoja įvairių žmonių ir kai kas turi labai aukštą kvalifikaciją, kaip jie gali čia dirbti, jeigu nežino lietuvių kalbos.“ (Šiaul-EKSP-2)

5. **sunkumai susirasti gyvenamąją vietą**

„<...> jeigu tu be kalbos, tai tu jau visiškai esi izoliacijoje. Ir dėl butų, tarkim, tu skambini be tarpininkų, tu pasisveikini, gerai, jeigu žmogus kontaktuoja rusų kalba, tai gerai. Jeigu ne, tai tada belieka atsiprašyti.“ (Šiaul-7M)

Nors kai kurie tyrimo dalyviai teigė, kad Lietuvoje galima laisvai susikalbėti rusų ar anglų kalbomis, pastebima, kad lietuvių kalbos mokėjimas yra svarbus savarankiško gyvenimo šalyje elementas; jį akcentuoja ir tyrimo dalyviai. Mokymasis valstybinės kalbos yra **siekis būti nepriklausomam nuo artimųjų ir išorinių pagalbos šaltinių, taip pat geriau pažinti žmones ir kultūrą šalies, kurioje gyvena**.

„Ta prasme, jeigu aš mokėčiau kalbą ir žinočiau įstatymus, man nereikėtų jokio kito žmogaus pagalbos.“ (J-8V)

„<...> kalbą išmanantis žmogus jaučiasi daug komfortabiliu, tiesiog asmenine prasme, nepriklausomai nuo visų naudingų dalykų. Gali gauti visus tuos tau reikalingus naudingus dalykus, bet vis tiek jautiesi svetimas, jei nesupranti, apie ką žmonės kalba. Negali suprasti kultūros, negali suprasti juokų, negali suprasti, ką žmonės vertina.“ (Vln-7V)

Lietuvių kalbos mokymas(is)

Savarankiškai

Universitetas

Privatūs (mokomi)
kalbos kursai

**LIETUVIŲ KALBOS
MOKYMASIS**

NVO organizuojami
kalbos kursai

Valstybinių institucijų
organizuojami kalbos
kursai

Tyrimo dalyvių dauguma teigė, kad lietuvių kalbos mokosi / mokėsi savarankiškai, jiems padėjo lietuvių kalba kalbantys artimieji, draugai, pažįstami ar bendradarbiai. Tačiau tik nedidelė dalis savarankiškai besimokusiujų ar besimokančiųjų nebuvo išbandžiusi NVO, universitetuose ar privačiose įmonėse organizuojamų kalbos kursų.

„Lietuvių kalbą išmokau gatvėje. Ėjau į pamokas, bet tai buvo sunku. Kiekvieną dieną dirbau, kartais neturėdavau laiko nueiti pas mokytoją, bet, kai esi mokykloje, tau prieinama tinklaveika <...>. Lietuviškai su žmonėmis kalbu kiekvieną dieną ir po vienerių metų gali rasti viską, nes atversi daugybę durų.“ (Kn-4M)

NVO organizuojami nemokami lietuvių kalbos kursai dažniausiai buvo minimi ne ES piliečių, gyvenančių Jonavos rajone, Klaipėdos mieste ir Akmenės rajone⁹. Universitetų organizuojamus kursus Kauno ir Klaipėdos miestuose dažniausiai rinkosi į juos studijuoti ar dirbti atvykę užsieniečiai. Šiaulių m. kalbinti tyrimo dalyviai įvardijo, kad lietuvių kalbos mokėsi nemokamuose kursuose, kuriuos organizavo rusų bendruomenė (Rusų kultūros centras)¹⁰ ir Suaugusiųjų mokykla. Tuo tarpu ne rusakalbiams nemokamų kursų Šiaulių m. nėra siūloma, tad tenka kalbos mokytis savarankiškai arba kreiptis į privačias įmones. Jonavos raj. iš kitų savivaldybių išsiskiria tuo, kad jame lietuvių kalbos kursus organizuoja valstybinės institucijos – Pabėgėlių priėmimo centras ir Jonavos rajono socialinių paslaugų centras, kuriose lietuvių kalbos įgūdžių mokėsi dauguma šiame rajone kalbintų informantų.

Kalbant apie lietuvių kalbos mokymosi galimybes ir erdves, reikėtų paminėti ir pačių tyrimo dalyvių iniciatyvas, skirtas lietuvių kalbą norintiems išmokyti užsieniečiams. Kauno mieste tokios iniciatyvos ėmėsi du pašnekovai. Viena tyrimo dalyvė inicijavo tarptautinės kalbos mokymosi platformos „**Speak**“ pritaikymą, kitas informantas buvo kalbos mokymosi vakarų iniciatorius Raudonojo Kryžiaus migrantų centre. Vilniuje gyvenantis tyrimo dalyvis, remdamasis savo patirtimi mokantis kalbos ir ieškodamas geriausių būdų ją išmokyti, sukūrė lietuvių kalbos mokymosi priemonę „**Flyent**“.

Atlikus tyrimo duomenų analizę, galima teigti, kad **tai, kaip ne ES piliečiai pasirenka mokytis lietuvių kalbos, priklauso ir nuo atvykimo į šalį aplinkybių**. Prieglobsčio gavėjai kursas, pirmiausia, išklauso Pabėgėlių priėmimo centre, vėliau juos tęsia integracijos paslaugas teikiančiose NVO. NVO organizuojami nemokami lietuvių kalbos kursai yra populiarūs ir tarp moterų migrantų, į šalį atvykusių dėl šeimos susijungimo aplinkybių. Šios neretai renkasi ir privačius kursus, kad galėtų lengviau suderinti vaikų priežiūrą ir kalbos mokymąsi. Lietuvoje studijuojantys užsieniečiai dažniausiai lietuvių kalbos mokosi universitetuose. Darbo ir (arba) verslo pagrindais atvykę ne ES piliečiai renkasi privačius kursus (individualius arba grupėje), kuriuos siūlo įvairios įmonės, taip pat universitetai.

Aplinkybės, kurios labiausiai sunkina lietuvių kalbos mokymąsi, dažniausiai susijusios su kalbos kursų, darbo ir šeimos gyvenimo / rūpinimosi vaikais derinimu.

„<...> aš blogai mokausi, nes man su sūnumi sunku. <...> Aš negaliu ir namų užduočių kaip reikiant padaryti. <...> Patys kursai labai patinka. Jeigu pradės vaikas lankyti darželį, turėsiu laiko, kad užsiimti rimtai.“ (Kl-5M)

Taip pat pastebima, kad paprastai dėl finansinių priežasčių renkamasi dirbti, o ne ugdyti lietuvių kalbos įgūdžius. Tačiau tokie sprendimai gali turėti neigiamų integracijos pasekmių ateityje – riboti galimybes siekti aukštesnės kvalifikacijos ir geriau mokamo darbo, užmegzti ryšius su vietos bendruomene ir pan. Tai, kad užsieniečiai linkę prioretizuoti darbą, o ne kalbos mokymąsi, pastebi ir kalbinti ekspertai.

⁹ Tyrimo dalyvių minėti lietuvių kalbos kursai Akmenės rajone buvo trumpalaikiai, organizuojami pagal projektą, tyrimo įgyvendinimo laikotarpiu lietuvių kalbos mokymosi galimybių savivaldybėje nebuvo

¹⁰ Tyrimo įgyvendinimo laikotarpiu buvo neorganizuojami dėl finansavimo trūkumo

„<...> po tų pusės metų kursų, jeigu tu nori toliau mokintis, tai tau jau reikia mokėti, ta prasme jau už savo pinigus. Tai tada tau reikia spręsti, arba išleisti tuos pinigus kursams, arba vis dėlto užsidirbti pinigų.“ (J-1M)

„Yra nacionalinė plėtros agentūra, jie mus pasikvietė, turbūt rašė projektą, gavo lėšų. Jie kvietė mus, kad padaryti kursus nemokamus. Aš pati išverčiau brošiūrėlę į ukrainiečių ir rusų kalbą ir kiek turėjau ukrainiečių pažįstamų, turiu draugų kurios dirba Šiauliuose labai stambiuose įmonėse su tolimųjų reisų vairuotojais, tai bandžiau per jas kažkaip, bet ką dar noriu pasakyti, kad niekam tas neįdomu, niekam tas nerūpi ir neaktualu, kiekvienas savo darbuose lekia. Nieko mes taip ir nesulaukėm.“ (Šiaul-EKSP-3)

Kita informantų įvardyta aplinkybė, kuri sunkina lietuvių kalbos ugdymosi galimybes, yra menkas lietuvių kalba kalbančių pažįstamų ratas. Pastebima, kad užsieniečiai atsiduria tarsi užburtame rate – dėl kalbos barjero negali užmegzti naujų pažinčių, o jų neturėdami negali tobulinti (turimų) lietuvių kalbos įgūdžių.

„Reikia ne teoriškai mokytis, bet reikia praktikos, reikia kalbėti. Bijau, kad išmoksiu teoriją, o su kuo kalbėti nebus ir vėl viską pamiršiu.“ (KI-4M)

„Mes visiškai nebendraujame, netgi su kaimynais, tu pasisveikini su jais, ir kai kurie atsako, o kai kurie neatsako, tad kaip galime pagerinti lietuvių kalbos žinias?“ (Vln-10V)

Paslaugų poreikis

Į klausimą, **kokių paslaugų pasigendama mieste, kuriame gyvenama**, dauguma tyrimo dalyvių įvardijo lietuvių kalbos mokymosi galimybių stoką. Kaip pastebėjo keletas tyrimo dalyvių, informacija apie lietuvių kalbos kursus ir prieinamumas turi būti užtikrinamas visiems į Lietuvą gyventi atvykstantiems užsieniečiams.

„Aš siūlyčiau kažkaip organizuoti lietuvių kalbos kursus, nes tai daug kam būtų labai didelis plusas, kad padaryti tą sprendimą parvažiuoti, kaip, pavyzdžiui, <...> nu, tikrai tu žinai, kad tu atvažiuosi ir tau bus kursai. Tau nereikės ieškoti, ten, pavyzdžiui, ne visi turi galimybę normaliai paieškoti ir ne visi gali sužinoti. Nu, žodžiu, kažkokie super tokie pagrindiniai kursai lietuvių kalbos. Aš tokį dalyką daryčiau. Nu, daug kam būtų jau lengviau, ir daug kas turėtų daugiau informacijos parvažiuoti, jeigu išart būtų kažkoks veiksmas.“ (Vln-1M)

Tyrimo laikotarpiu lietuvių kalbos kursų ypač trūko Akmenės rajone, Jonavos rajone ir Šiaulių mieste gyvenantiems užsieniečiams.

„Čia yra labai didelė ir pagrindinė problema, kad niekas negali išmokti kalbos, nes nėra kur. Savivaldybė neorganizuoja, esam prašę ne vieni metai ir nieko mes negavom. <...> prieš porą metų ir kaip jau ir turėjo <...> organizuoti tuos mokamus kursus, jau kalbėjom kokią valandą bus, bet po to viskas sustojo ir užgeso ta tema. Tų kursų dalis turėjo būti apmokėta iš savivaldybės, sąlygos buvo, kad jei lankysi visas pamokas, nepraleisi, tai tuos kursus apmokėsi savivaldybė, jei nelankysi turėsi juos visus apmokėti pats. Mes jau buvom sutikę su visom sąlygom, tik kad jie būtų, bet jau kaip yra, taip yra.“ (Akm-4 M)

Tuo tarpu nepaisant aplinkybės, kad Jonavos rajone kalbinti informantai turėjo galimybę mokytis kalbos Pabėgėlių priėmimo centre, kaip atskleidžia tyrimas, šie kursai tinkamai neparuošia prieglobsčio gavėjų savarankiškam gyvenimui pasibaigus integracijos laikotarpiui. Tyrimo dalyviai įvardijo, kad laikotarpis, skirtas lietuvių kalbos įgūdžiams įgyti, yra per trumpas, taip pat buvo išreikšta kritika mokymų kokybei. Tai, kad reikėtų stiprinti Pabėgėlių priėmimo centre organizuojamų kursų kokybę, pabrėžia ir tyrime dalyvavę ekspertai.

„<...> žinių nebuvo pakankamai, nes, pavyzdžiui, parduotuvėje mes susišnekėti galim, pavyzdžiui pasiimti kažkokių tai produktų, kurių mums reikia, bet va tokio pilnavertiško bendravimo mes negalime turėti. Va, pavyzdžiui, kai va dabar mes čia sėdime ir man reikėtų su jumis bendrauti be vertėjo pagalbos mes jau tikrai nesusišnekėtumėm.“ (J-1M)

Per tyrimą išryškėjo ir **papildomų paslaugų, susijusių su lietuvių kalbos mokymusi, poreikis**. Tyrime dalyvavusios moterys migrantės įvardijo, kad joms būtų svarbi paslauga, kurios padėtų derinti vaikų priežiūrą ir kalbos mokymąsi.

„Jei mama norėtų išmokyti kitą kalbą savęs tobulinimo vardan, būtų puiku turėti tokią galimybę. Gali su savimi atsivesti savo vaikus, nesirūpinti dėl auklės samdymo. Čia tai labai brangu. (...) Tad kalbos kursams būtų gerai, jei ten su savimi galėtum atsivesti savo vaikus, būtų maža biblioteka, kur jie gali žaisti su kitais vaikais, kol pati klausaisi kursų.“ (Vln-2M)

Tyrimo metu kalbinti **ekspertai lietuvių kalbos ugdymą įvardijo kaip vieną svarbiausių paslaugų** sėkmingai užsieniečių integracijai.

„<...> kai kurie tiesiog atvykę iš karto galvoja apie tai, kad reikia kalbos, tikrai reikia tam, kad lengviau įsidarbinti, tam, kad lengviau būti visuomenėje, ir tam, kad lengviau tiesiog integruotis į tą mūsų Klaipėdos miesto visuomenę.“ (Kl-EKSP-3)

Tyrimas atskleidžia nemokamų lietuvių kalbos kursų svarbą kai kurioms, dažniau labiau pažeidžiamoje padėtyje esančioms, ne ES piliečių grupėms, pvz., prieglobsčio gavėjams, atvykusiems dėl šeimos susijungimo, kt. Ekspertai akcentuoja **nemokamų ir prie skirtingų užsieniečių poreikių pritaikytų lietuvių kalbos kursų svarbą ir trūkumą**:

„<...> situacija tokia, kursai tik vakare, jei žmogus dirbantis ir popietinė pamaina, jis negali lankyti. Turėtų būti ir ryte ir vakare, kad žmonės galėtų keistis.“ (Šiaul-EKSP-3)

„Trūksta nemokamų lietuvių kalbos kursų užsieniečiams (dabar daugiausia - pabėgėliams). Ne pabėgėliams nelabai yra galimybių, jei negali sau leisti.“ (Vln-EKSP-4)

Nemokamų lietuvių kalbos kursų poreikį pagrindžia kalbintų ne ES piliečių ir NVO atstovų pasidalyta patirtis, kad mokymų kai kuriems užsieniečiams tenka laukti eilėse.

„Tikrai tiek, kad sužinojau, kad vyksta Raudonojo Kryžiaus mokymai čia lietuvių kalbos ir į pirmą grupę nepatekau, bet teko daugiau kaip metus laukti.“ (Kl-3M)

„Būna ateina migrantų, kurie ateina ir nori ‘čia ir dabar’ (...) grupės reikia truputį laukti, nes vis tiek jie registruojasi, jos startuoja kelios grupės, tada jos pabaigia ir tada kitos grupės.“ (Kn-EKSP-2)

Ypač trūksta nemokamų kursų prieglobsčio gavėjams, pasibaigus integracijos laikotarpiui. Kaip **gerąją praktiką** būtų galima išskirti Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ iniciatyvą organizuoti lietuvių kalbos kursus bendradarbiaujant su viena iš kolegijų ir Vilniaus savivaldybės iniciatyvą finansuoti tokių mokymų organizavimą.

„<...> su „Caritu“ bendravom dėl iššūkių, su kuo jie [ne ES piliečiai – aut. past.] susiduria, tai sakė yra didžiausias iššūkis lietuvių kalbos pamokų trūkumas. Nes tiek, kiek yra integracijos programoje, tai sakė dažniausiai būna kai jie atvažiuoja, jiems ne pirmu reikalu yra ta kalba, jiems yra visi socialiniai draudimai, VMI ir visokios kitos institucijos ir jie tas pamokas arba nelanko, arba perleidžia savo vaikams. Ir kai jau pavyzdžiui atrodo čia metai, du yra daug, bet kad tai baigiasi kaip viena diena, ir sako tik “o pala, aš nemoku lietuvių, o man reikia į darbo rinką”. Ir dabar jie bendradarbiauja su viena

iš kolegijų, kuri yra tas neformalus ugdymas, yra tam tikras projektinis, kaip supratau, vyksta, bet vis tiek to nepakanka, nes poreikis yra labai didelis. Tai mes sutarėm, kad jie pasikreips į mus raštu, ir jau ieškosim kažkokių, nežinau, ar konkursų, ar kažką tai bendradarbiaujant su partneriais su kalbom, nes tai yra opi problema.“ (Vln-EKSP-4)

Nemokamų kursų poreikis užsieniečiams, kurių integracija yra pasibaigusi, yra susijusi su kitu probleminiu aspektu, kurį išskyrė tyrime dalyvavę ekspertai. Šiuo metu **numatyta nemokamų lietuvių kalbos kursų trukmė yra nepakankama**, kad paruoštų savarankiškam gyvenimui.

„Labai reikia atsižvelgti į tuos individualius poreikius ir mažą jeigu yra 190 valandų, bet jeigu žmogus yra beraštis, tai ką reiškia 190 valandų. Tai aš vis dar juokiuosi, sakau „nu gerai, dabar kas nors atsitinka Lietuvoj ir mums reikia bėgti, sakykim aš patenku į kokią Turkiją ir man ten reikia mokytis turkų kalbą, abėcėlę, ar kokią kitą šalį, aš tikrai jos neišmokčiau per 190 valandų, net ir turėdama savo kalbą, anglų kalbą ir rusų kalbą.“ (Kl-SAV-3)

Be minėtos nepakankamos kursų trukmės, ekspertai įžvelgia ir daugiau probleminių nemokamų lietuvių kalbos kursų aspektų. Vienas (-a) kalbintas (-a) ekspertas (-ė) atkreipė dėmesį, kad šiuo metu nemokami **lietuvių kalbos kursai neturi bendros metodologijos**: „*su lietuvių kalba vyksta lygiai taip pat kur, kaip kas moka, taip tas šoka*“ (Kn-EKSP-2), o tai turi įtakos organizuojamų mokymų kokybei.

„Kuo skundžiasi mūsų lietuvių kalbos mokytojai, tai kad, taip, yra pirmos kategorijos egzaminas, mes turim orientuotis ir užsieniečiai turi jį laikyti. Tada kyla klausimas – kaip mokytis neraštingus; kaip mokytis nemokančius tarpinės kalbos; kaip mokinti kada yra tarpinė kalba – čia yra milijonas reikalų.“ (Kn-EKSP-2)

Ekspertas (-ė) taip pat pažymėjo, kad reikalavimas išlaikyti pirmos kategorijos valstybinės kalbos egzaminą, kurį turi išpildyti nemokamus kursus lankantys ne ES piliečiai, nepagrįstas, nes jis neatskleidžia tikrųjų kalbos įvaldymo įgūdžių.

„<...> kaip žmogus gali, jei jis neraštingas savo kalba, jam tas lotyniškas raides perimti skaityti, rašyti, suvokti tekstą ir iš vis kaip jis gali tokį egzaminą laikyti? Taip, jis gali turėti individualų progresą, bet valstybinės kalbos tas pirmos kategorijos egzaminas tai ne rodiklis ar jis kalba ar nekalba, čia yra visiškai prasilenkiantys dalykai. Tai mes iš tos [lietuvių kalbos mokymo – aut. past.] metodologijos kūrimo tikimės, kad gal atsirastų kokių pokyčių, nes tas egzaminas neparodo. Mes turim žmonių kurie nėjo laikyti to egzamino, bet jie kalba ta buitine kalba, tad kaip aš sakau, jei egzamino žmogus nelaikęs, tai tikrai nereiškia, kad jis nemoka.“ (Kn-EKSP-2)

Šiuo metu NVO (kai kuriose savivaldybėse tautinių bendruomenių, Jonavos rajone – Socialinių paslaugų centro) organizuojami (arba anksčiau organizuoti) nemokami lietuvių kalbos kursai įgyvendinami pagal projektus. Kaip atskleidžia tyrimas, jiems skiriamas finansavimas nepakankamas, kad būtų užtikrinta kursų kokybė, trukmė ir tęstinumas.

„Lietuvoje vat tame ir yra dalykas, kad dalis dalykų, kurie prieglobsčio sistemoje susikūrė <...> dėl to, kad buvo europinių pinigų ir kažkokios organizacijos, <...> parašė projektus ir vėliau jau gaunasi taip, kad tokie dalykai kaip ir turėtų būti sistemoje, bet jų prigimtis yra projektinė, ir ne gana to, ne tik prigimtis yra projektinė, bet ir tolimesnis finansavimas yra projektinis.“ (Vln-EKSP-3)

Vienos iš kalbintų NVO atstovo (-ės) nuomone, lietuvių kalbos kursai savivaldybėse turėtų būti organizuojami centralizuotai ir neturėtų būti priskirti tik NVO atsakomybei:

„Kur aš matau, kur mums yra per sudėtingas vaidmuo ir tikrai reikia galvoti kaip daryti savivaldybėse – lietuvių kalbos mokymas. Todėl, kad mes čia kamuojamės, ten mokytoją nusamdei, ten mokytoją nusamdei, ar tikrai tai negalėtų būti kažkokia centralizuota, tiesiog tada jau pavedimas kažkaip savivaldybėms, kad jos užsiima mokymu, yra skiriamos lėšos, yra ten patalpos, mokyklos, centrai ar dar kas nors, kuriuose gali žmonės mokytis, šita dalis. <...> Bet tu labai dar daug kur turi nešti ant savo pečių kažkokias sistemines spragas, kurios, aš suprantu, kad jos dėl to, kad žmonių skaičius mažas, bet aš tiesiog nemanau, kad tai turėtų būti NVO reikalas.“ (Vln-EKSP-3)

2.4.2 Užimtumas

Per tyrimą 30 iš 52 tyrimo dalyvių dirbo, 14 informantų nedirbo, 7 tyrimo dalyviai studijavo, o 1 buvo ką tik išėjęs į pensiją. Daugiausia nedirbančių informantų buvo Akmenės rajone (4 iš 5) ir Klaipėdos mieste (4 iš 10). Tai yra susiję su aplinkybe, kad šiuose miestuose dauguma kalbintų tyrimo dalyvių buvo moterys, o jos, kaip atskleidė tyrimas, dažniau nei vyrai yra mažiau aktyvios darbo rinkoje, paprastai dėl atsakomybių šeimoje, susijusių su vaikų ar artimųjų priežiūra.

Darbo vietos, kuri atitiktų lūkesčius, turimas kvalifikacijas ir gebėjimus, susiradimas yra vienas didžiausių iššūkių, su kuriuo susidūrė dauguma tyrime dalyvavusių ne ES piliečių.

„<...> Kreipiausi dėl daugiau nei 55 ar 60 darbų ir gavau maždaug du atsakymus, taip pat vieną tarsi interviu, du atsakymai, tai viskas. Ir tik atmetimai. Be jokio paaiškinimo <...>.“ (Kn-2V)

28 |

Informantai išskyrė keletą **nedalyvavimo darbo rinkoje priežasčių:**

1. šeimos ir darbo derinimas

„<...> mano vyro sveikata labai pablogėjo, kad aš negaliu palikt jo vieno.“ (J-3M)

„<...> mes turime du vaikus, ir aš čia esu tiesiog kaip neoficialiose dekretinėse atostogose, <...> vaikus auginu.“ (Kl-1M)

2. sunkumai persikvalifikuojant / pripažįstant kilmės šalyje įgytą specialybę Lietuvoje

Kalbinti ne ES piliečiai įvardijo, kad pasigenda lankstumo atsižvelgiant ne tik į baigtų studijų diplomą, bet ir į turimą darbo patirtį. Šią problemą akcentavo ir tyrime dalyvavę ekspertai, ypač pabrėždami prieglobsčio gavėjų patirtis.

„Kai kreipiausi į Darbo biržą, paklausiau, kodėl jūs nesurandate man tinkamo darbo, jie atsakė: „Mes tokio neturime, prašau, eikite dirbti į statybas, ten turime daug darbo pasiūlymų.“ Aš atsakiau, kodėl turėčiau eiti dirbti į statybas? Kodėl turėdamas tokią darbo patirtį, <...>, kodėl turėčiau dirbti statybose?“ (Vln-10V)

„<...> profesinio mokymo, <...> kuris suteiktų galimybę būtent pabėgėliams. Nes tų kursų kaip ir yra, kartais mokamų, kartais galima gauti finansavimą, ir jie kaip ir būtų nemokami, bet tada reikia kokio nors atestato mokyklos baigimo arba galbūt universiteto diplomo, ir net jeigu va ta šeima, jeigu ta moteris baigusi universitetą, baigus mokyklą, dažniausiai arba ta mokykla išvis nebeegzistuoja, ji bėgdama iš savo šalies nuo persekiojimo tikrai nepasiėmė ten akademinį išrašą iš mokyklos, jeigu kažką ir turi, tai greičiausiai yra tadžikų kalba arba kokia kita kalba, ir va tą išsiversti, pripažinti tą atestatą galiojančiu Lietuvoje yra labai sunku. Tai vat kažkokių reiktų, nežinau, profesinio mokymo kursų, kur nebūtų tiek daug reikalavimų.“ (Vln-EKSP-1)

3. **sveikatos problemos** (šią problemą kaip vieną dažniausių (riboto) nedarbingumo priežasčių dažniausiai įvardijo tyrime dalyvavę prieglobsčio gavėjai)

„Aš ir ieškojau tokio darbo, kad pusė etato, nes pagal sveikatos būklę negalėčiau dirbti visą dieną.“ (J-4M)

4. **lietuvių kalbos barjeras**

„Pradėjau dirbti Kaune, restorane X <...>. Bet man tai buvo sunku, turėjau išmokti kalbą, juk aš buvau naujokas, juk privalėjau išmanyti ingredientus lietuvių kalba. <...> man tai buvo sunku. Tad palikau darbą ir laikiu naujo darbo <...>.“ (J-7V)

Lietuvių kalbos žinių stoka dažnai lemia aplinkybę, kad užsieniečiai renkasi pozicijas Lietuvoje įkurtose užsienio įmonėse, neretai susijusiose su jų kilmės šalimi, arba patys susikuria darbo vietą, dirbami pagal individualią veiklą arba steigdami įmones.

„[Pamačiau – aut. past] šansą sukurti sau darbo vietą, tokią nišą. Be kalbos įsidarbinti kažkur tai neįmanoma. Pati sau sukūriau darbo vietą. Dabar aš direktorė, pardavėja, valytoja, krovikė, viskas aš.“ (Šiaul-7M)

Vis tik dauguma tyrimo dalyvių įvardijo, kad dėl lietuvių kalbos barjero dirba žemesnės kvalifikacijos ir lietuvių kalbos nereikalaujančius darbus:

„Vyras mano buvo dėstytojas sociologijos universitete, bet čia jis dirba tolimųjų reisų vairuotoju, nes kalbos trūksta.“ (Akm-4M)

„<...> ilgai galvojau, kuo aš galiu čia dirbti, ir aš sugalvojau tikrai virėja. O mano specialybė teisininkė. <...> išmokyti lietuviškai, reikia rašyti be klaidų, reikia įstatymus išmanyti. Čia per sunku, aš nesugebėsiu taip įvaldyti kalbos, kad galėčiau, pajėgčiau.“ (Šiaul-2M)

Tai, kad užsieniečiai dažniau dirba žemesnės kvalifikacijos darbus, įvardijo ir tyrime dalyvavę ekspertai.

„<...> žmonės atvyksta kartais su tokiais diplomais, kurių jie pritaikyti Lietuvoj dar labai ilgai negalės, nes tam reikia labai gerai kalbą žinoti. Atvyksta aukštos kvalifikacijos žmonės, bet jie eiti į tas institucijas valstybines, kuriose reikia lietuvių kalbos egzaminuoti ir ne tą lygį, kur leidimą nuolat gyventi, tą aukštesnį ir jie to nepasiekia, jie net ne visiems išsina tą kalbą taip lengva išmokti, o realiai galvas turi.“ (KI-EKSP-2)

„<...> mes kalbame apie labai žemos kvalifikacijos darbus, ar tai bus baldai, ar tai bus žuvies fabrikas, ar tai bus, nežinau, kažkokios kitos organizacijos, ir Maximose pas mus dirba.“ (J-EKSP-2)

Kaip atskleidžia tyrimas, aplinkybė, kad užsieniečiai yra priversti dirbti žemesnės kvalifikacijos darbus nei jų turima profesinė kvalifikacija ir sukaupta darbo patirtis kilmės šalyje, turi įtakos jų psichologinei būklei ir savivertei.

„Sunku iš pradžių buvo susitaikyt [kad Lietuvoje negaliu realizuoti savęs profesine prasme – aut. past.]. <...> Dabar gal jau vyresnė tapau, jau ramiau pradėjau reaguoti, jau įpratau, susitaikiau. Karminiai dalykai, nieko nepadarysi.“ (Šiaul-2M)

„Ieškojau bet kokio darbo. Čia labai psichologiškai sunku, kai turi išsilavinimą, eiti plauti kažkur indų ar laiptines, bet aš ir tam buvau pasiryžusi, bet net ir tokio darbo negavau.“ (Kl-4M)

Ekspertai pastebi, su tokiomis patirtimis ypač dažnai susiduria moterys, atvykusios dėl šeimos susijungimo, ir prieglobsčio gavėjai.

„<...> pradėti ieškoti darbo, tu buvai banke kažkokiose aukštosiose pareigose, tu čia gali eiti kažkokia valytoja nebent, nes nu, tu kalbos nemoki. O tai kol kalbos neišmoksta, tol negali jokio kvalifikuoto darbo normalaus ieškoti. Bent kažkiek pramokusios jau gali į pardavėjas eiti per pažįstamus kokioj rusakalbių parduotuvėlė. Tas labai yra stiprus kartais nerimas žemyn ir pradėjimas nuo nulio. Ir ten išvis būna aukštas vadovaujančias pareigas, po to eina valo namus, bet kaip ir pačios tos moterys sako, kad pas mus smegenys veikia, mes vistiek kuriam tuos biznio planus, kad mes nu, kažkiek prabūsim, pramoksim kalbą, įstatyminę bazę, sukursim savo firmas, kad ir to pačio cleaning'o. Bet tai va tokia pradžia.“ (Kl-EKSP-2)

„Kita problema dažnai būna užsieniečiai pabėgėliai, kurie savo šalyse dirbo gerai kvalifikuotą darbą, galbūt yra labai išsilavinę, ir būtent dėl kalbos atvykę čia jie negali nieko panašaus susirasti dirbti ir jiems tenka viską pradėti iš naujo, dirbti paprastą nekvalifikuotą darbą ir tada jiems kažkaip morališkai būna nelengvas toks lūžis.“ (Vln-EKSP-1)

Sunkumai ieškant darbo

Priežastys, kurios lėmė sunkumus įsidarbinant:

1. **lietuvių kalbos barjeras.** Lietuvių kalbos žinių trūkumą, kaip vieną pagrindinių iššūkių integruojantis į darbo rinką, išskiria ir per tyrimą kalbinti ekspertai.

„Aš bandžiau ieškoti, buvau nuvažiavusi į vieną pokalbį. Kai pasiskambinom, tada aš beveik iš vis nekalbėjau lietuviškai ir pasakiau, kad suprantu, bet nekalbu, bet sakė, kad tiks. Pokalbėjom, viskas gerai ir patirtis yra, bet paskui perskambino ir pasakė, kad be kalbos man per sunku bus.“ (Akm-4M)

„Tai svarbiausia yra kalba, nes jeigu mes norim, kad jie integruotųsi, tai reikia kalbos. Jeigu mes norim, kad jie dirbtų ne vien tik tuos juodus kažkokių darbus, su kuriais jau ten jiems pavyko atvykti į Lietuvą vėlgi reikia kalbos. Nu, pilnavertiškam gyvenimui visada reikia kalbos, o kalbos kursų nėra realiai.“ (Kl-EKSP-2)

2. **biurokratinės kliūtys.** Vieniems informantams šios biurokratinės kliūtys buvo susijusios su diplomo pripažinimu Lietuvoje, norintiesiems pradėti verslą – su paskolos gavimu, o tretiesiems darbo galimybes apribojo leidimo gyventi išdavimo pagrindas (Lietuvoje studijuojančių užsieniečių atvejais). Atvejus, kai susiduriama su kliūtimis įsidarbinant, nes nepripažįstama turima kvalifikacija, taip pat paminėjo ir kalbinti NVO atstovai.

„Aš tai priėmiau asmeniškai, jaučiu, jog jie [Darbo birža – aut. past.] aktyviai nenori, kad pasilikčiau. Jaučiuosi taip, tarsi jie ieškotų priežasčių atmesti mano dokumentus, ir galiausiai mano vadovas paskambino kažkam į ministeriją, kažkam, žinote, tad buvau išgelbėta tokiu būdu. Bet aš taip pat lankiausi Darbo biržoje veikiausiai dešimtį kartų.“ (Kn-3M)

„Turim ir dabar mes tokią moterį kuri sako nori būti mokytoja, bet ji nei dokumentų, nieko nepatvirtinusi, niekas nepadaryta ir žmogus pasipiktinęs, nes dirbo mokytoja, bet tikriausiai tas darbas nebuvo, kad reikalavo diplomo, buvo galimybės tiesiog, kad tu mokini ir viskas, o pas mus tai čia krūva reikalavimų. Tai ir galvojame, kaip užpildyti tą spragą kada žmogus turi kažkokių gebėjimų, bet kur jam su jais pasidėti.“ (Kl-EKSP-2)

Kai kurie kalbinti užsieniečiai paminėjo, kad darbdavius įdarbinti ne ES piliečius neretai atbaido **ilgai trunkanti ir daug biurokratinių procedūrų reikalaujanti leidimo dirbti suteikimo tvarka**. Tai akcentavo ir tyrime migrantų bendruomenei atstovaujantis (i) ekspertas (-ė).

„<...> man nutiko taip, kad netrukus po to, kai baigia universitetą, turėjau interviu, kuris jiems atvėrė akis. Po dviejų dienų peržiūrėjau savo sutarties pusę ir vos dvi valandos iki jo ji buvo atšaukta, nes jiems būtų reikėję tvarkyti darbo dokumentus ir tarsi gauti man leidimą, kodėl jie nori samdyti užsienietį, ne lietuvį, pataisyti tam tikrus terminus, įrodyti tą vieną bazinį atlyginimą, tad visas tas, sakykim, migracijos darbas, tai pražūtis, ne tik įmonei, bet taip pat ir man. Kiekvienas dirbti norintis užsienietis privalo pereiti visas šias kliūtis, tada jis gali tai pasiekti.“ (Kn-7V)

„Kalbėjausi su keletu draugų, dirbančių Lietuvos įmonėse, jie sakė, kad jei norite įdarbinti užsieniečius, teks susidurti su biurokratiniais procesais migracijos biure, taigi tai yra viena iš priežasčių, tai užtrunka labai daug laiko, tai tikrai turėtų būti supaprastinta.“ (Vln-EKSP-6)

Tyrimo dalyviai dalijosi patirtimi, kad darbdaviai nesutinka laukti, kol dokumentai bus sutvarkyti, verčiau renkasi darbo pozicijai LR pilietį (-ę).

„<...> žinote, jie tiesiog, jie nekels klausimų apie tavo kvalifikaciją arba įdarbinimą, pirmiausia susitvarkai su savo migracija, tada apie tai pasišnekėsime. Daug kartų bandžiau kreiptis dėl darbo Vilniuje, taip pat nuėjau į interviu, tačiau, kai jie paklausė, na, ar mums reikia atlikti migracijos darbą, ir aš atsakyčiau, na, jums nereikia, bet aš viską atliksiu pati, jums tiesiog reikia duoti man dokumentus, ir tada tu žinai, koks

atsakymas laukia, jis yra ne. Nes tu norėtum parengti jiems dokumentus, bet laukimo laikotarpis, niekas neturi tiek daug laiko, yra du, trys mėnesiai, tiek daug dalykų gali nutikti per du, tris, mėnesius, iki to laiko jie galėtų turėti tiek daug skirtingų žmonių.“ (Kn-7V)

Su biurokratinėmis problemomis susiduriama ir **norint pakeisti darbdavį**. Tokios aplinkybės lemia, kad užsieniečiai, norėdami užsitikrinti bent šią tokį finansinį stabilumą, yra linkę susitaikyti su darbdavio keliamomis sąlygomis ir atsiduria (labiau) pažeidžiamoje padėtyje.

„<...> pakeisti darbą mums yra labai sudėtinga. Palauksiu, kol turėsiu leidimą nuolat gyventi ir tada pakeisiu, nes dabar tikrai labai sunku. Gali prarasti turimą leidimą gyventi <...> tad aš verčiau pasiliksiu, nurimsiu, per daug dėl to nerimaisiu ir tada, kai turėsiu nuolatinį [leidimą gyventi – aut. past.], ieškosiu.“ (Vln-9M)

Su papildomais biurokratiniais įsidarbinimo iššūkiais susiduria ir užsieniečiai studentai.

„<...> didžiausias iššūkis man buvo dėl mano studento statuso. Nepriklausomai nuo įstatymo, leidžiančio man dirbti 20 valandų per savaitę, bet 99 procentai įmonių, aš kreipiausi į daugybę įmonių, <...> pirmiausia, kai jie manęs klausia apie mano statusą Lietuvoje ir atsakau, kad esu studentas, <...> tada jie būna tikrai išsigandę, jie sako: „Ne, ne, ne, ne, mes tavęs nesamdysime.“ Tą pačią minutę, kai pamini, kad esi studentas. Jaučiu tai, tarsi tai man būtų didžiulė kliūtis ieškant darbo. <...> Girdėjau, kad Lietuvoje yra įstatymas, kuris įpareigoja įmones mokėti tuos pačius mokesčius už dirbančiuosius ir puse, ir pilnu etatu. Tikriausiai dėl to mokesčio jos nori samdyti tik dirbančius pilnu etatu.“ (Kn-6V)

3. **visuomenės nuostatos.** Darbdavių nenoras įdarbinti užsieniečius ne visada yra tiesiogiai susijęs tik su biurokratiniais sunkumais, taip pat pastebimas išankstinis darbdavių **nusistatymas** migrantų atžvilgiu. Darbdavių nuostatos, kaip viena pagrindinių kliūčių įsidarbinant, buvo paminėtos ir tyrime dalyvavusių ekspertų. Jie pastebi, kad su didesniais sunkumais susiduria musulmonai ir / arba tamsesnės odos spalvos užsieniečiai.

„O dėl užimtumo kitas momentas – vėlgį, stereotipiškai kartais žiūri darbdaviai ir jie <...> baikščiai, nenori įsileisti į savo gamybas, <...>, dažniausiai tai būna gamybos įmonės, nelabai nori įsileisti tų kitataučių, baimių yra įvairių, vėlgį, dėl kultūrinių skirtumų, bet, pavyzdžiui, turim gerų pavyzdžių, kuriuos po to bandom pavišinti, ir tada kažkaip tie kiti darbdaviai užsikabina. Aišku, visi noriai prisiima tuos rusakalbius, ten, pavyzdžiui, ukrainiečiai, ar ne, jie tikrai yra darbštūs žmonės, viskas tvarkoj, ukrainiečiai ar kokie baltarusiai, bet, pavyzdžiui, kur yra musulmonai, tai va čia yra <...> jautriau.“ (J-EKSP-1)

„Arba dėl darbo, jeigu ten dar rusakalbiams dėl kalbos, bet tai kartais sako, kad ai tiek to, tegul ateina, vistiek kaip nors. O kai yra juodaodis, jau dėl darbo yra sunkiau. Ir ten visada yra, kad jau ne tik anglų kalba pakiš koją, bet ir spalva.“ (KI-EKSP-2)

4. **informacijos apie įsidarbinimo arba darbo vietos susikūrimo trūkumas.**

„<...> čia man buvo daug neaiškių dalykų, pavyzdžiui, tam, kad pradėčiau dirbti, įstatymai ir kokio tipo organizaciją planuojame įsteigti, bei, pavyzdžiui, kokias atsakomybes ir kokias teises gali turėti šio tipo organizacija <...>.“ (Vln-10V)

Dauguma tyrimo dalyvių teigė, kad darbą susirado savo pastangomis (dažniausiai jo ieškojo internete arba per socialinius tinklus) arba pasitelkdami Lietuvoje turimus socialinius ryšius (šeimos narius, kitus artimuosius, draugus ir pažįstamus). Svarbų vaidmenį, ieškant

įsidarbinimo galimybių, ypač kai kurioms migrantų grupėms, atliko NVO, įgyvendinančios ne ES piliečių integracijos programas, ir universitetai (ypač Vilniaus mieste).

„Gal man buvo lengviau, nes konsultavausi su savo X universiteto karjeros centru.“ (Vln-6V)

„<...> mano universitetas tiesiog davė man nuorodą, kur studentai, turiu omenyje, studijas baigę studentai, gali kreiptis dėl darbo.“ (Vln-9M)

Dalis informantų įvardijo, kad naudojosi Užimtumo tarnybos arba savivaldybei pavaldžių institucijų paslaugomis. Informantai dažniausiai kreipėsi dėl konsultacijų ieškant darbo; persikvalifikavimo galimybių; darbo užmokesčio subsidijų. Aktyviausiai Užimtumo tarnybos paslaugomis naudojosi tyrime dalyvavę prieglobsčio gavėjai.

Dauguma informantų, kurie susidūrė su Užimtumo tarnybos teikiamomis paslaugomis Jonavos rajone, akcentavo darbuotojų paslaugumą ir gebėjimus aptarnauti užsieniečius ne lietuvių kalba. Tačiau kituose miestuose Užimtumo tarnybos paslaugomis naudojėsi tyrimo dalyviai nebuvo linkę teigiamai vertinti gautų paslaugų. Dalis jų susidūrė su nemaloniu darbuotojų bendravimu, sunkumais susikalbėti ne lietuvių kalba, kai kurie teigė, kad Užimtumo tarnyba jiems nesuteikė jokios reikiamos informacijos.

„Bet Darbo birža – siaubinga. Neįmanoma. Ir jie iš esmės tiesiog man pasakė, policijos nuovada taip pat: „Jei tu esi ukrainietis sunkvežimio vairuotojas, bus daug paprasčiau. Bet kaip Oksfordo absolventas negali“. Jie tarsi „Atsiprašome, bet...“ <...> Ir aš jaučiausi, tarsi: „Gerai, ar galėtumėte mane nukreipti pas ką nors, kur galėčiau sužinoti? Ir tada galime bendrauti trišaliu arba keturšaliu keliu“. Jie iš tiesų nežino, ko klausti. Ir tai, manau, yra problema. Tai buvo problema.“ (Kn-3M)

„<...> pačioj pradžioj gal buvo bendravimo problemų, nes aš, mano specialistė buvo tokia labai pesimistiška ir kai aš ateidavau į susitikimą ji man pastoviai kalbėjo kad „Kur jūs atvažiuote? Tipo, šiukšliadėžė, tai čia <...> Lietuvoj nieko daryti negalima, čia nieko nėra, važiuok iš čia.“ (Vln-1M)

Tarp tyrimo dalyvių taip pat pasitaikė ne ES piliečių, kurie teigė, kad **nėra girdėję apie Užimtumo tarnybą ir joje teikiamas paslaugas**. Dauguma jų – Lietuvoje studijuojantys ir dėl šeimos susijungimo atvykę ne ES piliečiai. Tad planuojant informavimą apie tarnybos teikiamas paslaugas svarbu atsižvelgti į šias tikslines migrantų grupes.

2.4.3 Sveikatos priežiūros paslaugos

Kalbos barjeras

Biurokratinės kliutys

Visuomenės nuostatos

**SUNKUMAI
GAUNANT SVEIKATOS
PRIEŽIŪROS PASLAUGAS**

Ribotas prieinamumas
prie mokamų paslaugų
dėl finansų trūkumo

Informacijos trūkumas

Tyrimo dalyviai įvardijo keletą **probleminių aspektų**, su kuriais susidūrė norėdami gauti sveikatos priežiūros paslaugas:

1. **lietuvių kalbos barjeras**

„<...> bet kurioje šalyje, bet kurioje kultūroje, medicininės paslaugos yra numeris vienas, vienas iš poreikių, kuris pasireiškia visiems čia gyvenantiems. Tad kalbos[barjeras – aut. past.] yra tikrai problema čia.“ (Vln-2M)

„<...> Aš kreipiausi į Kauno polikliniką. Kauno poliklinikoje man buvo labai sunku susišnekėti, nes rusiškai nelabai. Ir aš tai bandžiau, su dukra kalbėjo, ji nesuprasdavo, aš jai bandžiau versti, bet irgi buvo labai sudėtinga. Tada mes turėjome kaip ir vertėją, bet jie atsisakė klausyti vertėjo, nes, visų pirmiausia, jie pradžioje nenorėjo, o po to jo atsisakė klausyti ir buvo labai sudėtinga, aš buvau tokioje nevilty.“ (J-1M)

Kalbos barjerą, kaip vieną pagrindinių kliūčių gauti sveikatos priežiūros paslaugas, įvardija ir kalbinti ekspertai.

„Situacija yra sudėtinga ir kažkokio vientiso sprendimo nėra, tiesiog kiekvienu atveju bandom išlaviruoti kažkokiu būdu, jeigu yra galimybė – siunčiam vertėją, nu, dažniausiai tie žmonės nekalba lietuviškai, kalba galbūt kai kurie angliškai, kai kurie galbūt rusiškai, jeigu tinka, kad šeimos gydytoja kalba angliškai arba rusiškai, tai valio, bet vėlgi, nu, jinai neprivalo, tai tiesiog sutapimas, kad tas darbuotojas moka ir geranoriškai nusiteikęs ir padeda. Jeigu nepadeda arba nemoka kartais siunčiam vertėją kartais surandam kitą pabėgėlį, kuris moka tą kalbą ir gali paversti, siunčiam taip, kartais vertėjas telefonu skambina, bet tada vėlgi būna apsauga, gydytoja ne visada ima tą ragelį į rankas, ne visada sutinka kalbėt, žodžiu, situacija yra labai sudėtinga.“ (Vln-EKSP-1)

Lietuvių kalbos barjeras ypač **apriboja su psichine sveikata susijusias paslaugas** – psichiatrų, psichoterapeutų ar psichologų konsultacijas, **taip pat akušerių-ginekologų teikiamas paslaugas**.

„Tad, kol ieškojau psichologo, taip pat kreipiausi į X [NVO – aut. past.]. Jie man pasakė <...> „Jei nešnekate rusiškai arba lietuviškai, vistiek galite atvykti ir aplankyti psichologą, po to galite atsivesti savo draugą, kuris galės pavertėjauti, <...> arba mes galime skirti vieną iš savo žmonių, kuris padės jums versti.“ <...> Bet, vienas dalykas, psichoterapija ar psichologinis konsultavimas, kitkas, kas, manau, yra asmeniška, nepadeda, kai kambarįje turi trečių žmonių, dėl konfidencialumo ir saugumo bei panašių dalykų. Antra, komunikuoti kompleksiškas emocijas per anglakalbį vertėją jai nėra labai gerai, net bendraujant elektroniniu paštu. Iš to, ką supratau, aš varžyčiausi, suprantate, šitaip viešai išreikšti savo pažeidžiamumą, savo psichologinį pažeidžiamumą.“ (Kl-9V)

„Aš tikrai bijau čia gimdyti <...>. Aš nežinau, kaip man bus šioje situacijoje, kai gimdysiu. Ar aš suprasiu lietuviškai? Aš bijau dėl kalbos barjero. <...> Jei pacientas nesupranta lietuvių kalbos, gydytojai yra tokie nemandagūs ir aš nenoriu, kad jie būtų šiurkštūs su manimi, kai esu tokioje situacijoje.“ (Vln-9M)

Pastabų dėl ribotų psichinės sveikatos ir akušerių-ginekologų paslaugų turėjo ir kalbinti ekspertai:

„<...> kiek žinau, yra tas pats [kultūriniai skirtumai – aut. past.] sveikatos priežiūros, nes dažniausiai paslaugas pageidaujama, kad teiktų moteris moteriai ir yra problema, tas pats kur kalbėjom, kad dėl tos pačios kalbos ir vertėjo klausimas. Nes kaip tik ir sveikatos skyriaus klausiau, ar yra pasiruošęs pats sveikatos sektorius, tai realiai jam tokios prievolės net nėra turėti tokį specialistą, čia kaip galima įvardinti iš tų gerųjų paskatų, yra verčiama į kitas kalbas.“ (Vln-EKSP-4)

2. aplinkybė, kad užsieniečiai negali susikalbėti lietuvių kalba, neretai iššaukia **neigiamas medikų reakcijas**, pasitaiko atvejų, kai specialistai atsisako aptarnauti lietuvių kalba nekalbančius asmenis.

„<...> ėjau pas daktarą, sakau kalbėkit su vertėju per telefoną - „aš nekalbu per telefoną“, iškart nepriima mūsų.“ (J-6V)

„Kartą gydytojas X ligoninėje taip pat atsisakė su manimi šnekėti angliškai ir jis tiesiog kalbėjo lietuviškai ir sakė, kad jam nerūpi. <...> Aš pasakiau, kad „skauda“, tarsi turiu skausmą savo pilve ir jis tiesiog toliau kalbėjo lietuviškai, nepaaiškindamas, sakykime, kokie buvo simptomai ir, na žinote, tu jauti skausmą ir tuo pačiu metu jauti spaudimą, ir tai siaubinga. Aš tiesiog išbėgau verkdama, ir nuėjau iki seselės ir pasakiau, prašau, pakeiskite daktarą, nes tai tikrai nepagarbu. Aš jam nieko blogo nepadariau <...>.“ (Vln-9M)

Pastebima, kad jaunesnė karta geba susikalbėti kita kalba, ne tik lietuvių ar rusų, taip pat yra atviresnė ir tolerantiškesnė užsieniečiams. Tai pastebi tiek tyrime dalyvavę ne ES piliečiai, tiek ekspertai (*„<...> matau, kad dalis naujų darbuotojų, kurie <...> yra jaunesnės kartos atstovai, linkę daugiau šnekėti angliškai ir yra atviresni.“ (Vln-6V); „<...> džiugina tai, kad <...> jaunųjų medikų bendruomenės požiūris yra jau šiek tiek kitoks <...>“ (Vln-EKSP-4))*

Tyrimas atskleidžia, kad **rusų kalba gebantys susikalbėti užsieniečiai turi palankesnes sąlygas** gauti sveikatos priežiūros paslaugas:

„<...> labai pasisekė su šeimos gydytoja. Nu, ir mes bendravom rusų kalba pačioj pradžioj, o po to, nežinau, kažkaip visados step by step ir nebuvo sunkumų. <...> Gal dar dėl to, kad tai buvo Naujininkų poliklinika ir ten buvo daug rusakalbių kiekvieną dieną iš kitų, pavyzdžiui, rajonų, iš Baltosios Vokės ir Šalčininkų, tai mūsų poliklinikoje daug rusakalbančio personalo. Dėl to buvo gal lengvai.“ (Vln-1M)

3. **biurokratinės kliūtys**, susijusios su teisiniu statusu Lietuvoje Su šia kliūtimi dažniau susidūrė moterys migrantės, atvykusios į šalį šeimos susijungimo tikslu, niekada čia nedirbusios ir neapsidraudusios privalomuoju sveikatos draudimu.¹¹

„Aš gyvenu 10 metų Lietuvoje, bet neturiu čia medicinos aprūpinimo. Ir yra tokie įstatymai, kad jeigu tu turi dukrytę iki 7 metų, tu gali priregistruoti į ligoninę. Pas mane toks neveikia, todėl kad niekada nedirbau Lietuvoje, nebuvo pas mane tokia galimybė, todėl kad atvažiavau į Lietuvą <...> aš atvažiavau čia ne dėl darbo, o dėl šeimos. <...>

¹¹ Nemokama sveikatos priežiūra yra garantuojama asmenims, kurie yra apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu (PSD). Apdraustaisiais PSD laikomi asmenys, kurie patys individualiai moka sveikatos draudimo įmokas; asmenys, už kuriuos privalomojo sveikatos draudimo įmokas moka jų darbdaviai; valstybės lėšomis draudžiami asmenys. Daugiau informacijos: <https://mipas.lt/2017/10/31/sveikatos-prieziura/>

buvo tokia situacija, kad mes patys sumokėjom visą SODRA už vienerius metus, kad būtų ten viskas medicininis, bet sako taip negalima daryti, grįžo mums tie pinigai.“ (Akm-1M)

„<...> visi sakė, kad man nieko nebus. Kadangi aš nesu pilietė ir nieko nebus. Man buvo ir dėl vaiko įdomu, aš Armėnijoje kiekvieną mėnesį pas gydytoją važiuodavau, o čia nei karto. Ir yra medicininis draudimas, bet tai nemokamai ne, tikrai nelaimingu atveju, jeigu įvyks nelaimingas atsitikimas. Tiek vaikui, tiek man nėra nieko nemokamo.“ (Kl-5M)

Kita informantų grupė, susidūrusi su biurokratinėmis kliūtimis, gaunant sveikatos priežiūros paslaugas, tai naujai į šalį atvykę ir vizas turintys ne ES piliečiai, o taip pat ne ES piliečiai gavę leidimus laikinai gyventi. Vilniaus m. ir Kauno m. su šia problema teigė susidūrę į Lietuvą studijuoti atvykę užsieniečiai.

„Tai iš tikrųjų yra problema. Jeigu esi studentas čia, ir tai tikrai blogai. Kad mes negalime būti prijungti prie Sodros sistemos ir, pavyzdžiui, jei kas nors man pasakytų: „Ar mokėsite 20 eurų, pavyzdžiui, dabar kokius nors mokesčius universitetui, kad būtume įtraukti į Sodros sistemą“, kad galėtume lankytis, turiu omeny, vietinėse poliklinikose. Bet ne, mes negalime to padaryti, tu turi nusipirkti savo studento draudimą, ir tai yra šiek tiek sudėtinga.“ (Vln-9M)

Biurokratinės kliūtis gauti sveikatos priežiūros paslaugas išskiria ir kalbinti ekspertai. Dažniausiai tai susiję su privalomuoju sveikatos draudimu, kurį turi ne visi naujai į šalį atvykę ir šalyje gyvenantys užsieniečiai. Ypač pažeidžiamoje padėtyje atsiduria leidimą laikinai gyventi šalyje turintys ir Lietuvoje nedirbantys ne ES piliečiai.

„Jeigu turi tą laikiną leidimą ir, pavyzdžiui, jų tos žmonos, jos nedirba, tai... O tas draudimas, tai sakau, kad greitoji atvažiuotų jeigu tave nudauš. Tai kad jie ir eina privačiai. Bet vėlgi prasideda, jeigu ten rusakalbiškai tai dar, kaip sakant, o angliakalbės vėl reikia ieškoti poliklinikos, kur būtų koks gydytojas, kuris kalbėtų angliškai.“ (Kl-EKSP-2)

Tyrimas atskleidžia, kad su problemomis valstybinėse sveikatos priežiūros įstaigose susidūrę užsieniečiai yra linkę rinktis **privačių sveikatos priežiūros institucijų paslaugas**. Tai, kad privačios įstaigos yra atviresnės lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams, pastebi ir kalbinti ekspertai.

„<...> viskas priklauso nuo žmogaus medicinos įstaigose. Labai nemėgsta rusiškai kalbančių, tai tu kažką tai dėstai, sakai, gydytojas vis tiek tau atsako lietuviškai. Ne visi, bet pasitaiko. Tai yra nelabai malonu ir po to, po tokios patirties, jau lankosi mokamai, privačiai. Tai jau tada visai normalesnis reikalas.“ (Šiaul-2M)

„<...> ne visi gydytojai kalba anglų arba rusų kalba, jau nekalbant apie kažkokias kitas kalbas, dėl to mes dažnai studentams siūlome privačias paslaugas, sveikatos centrus, kur žinome, kad tikrai geri specialistai kalba anglų kalba ar rusų, jei tai yra aktualu, bet vėlgi, paslaugos yra mokamos, brangesnės ir tikrai ne visi draudimai nori tą apmokėti.“ (Kn-EKSP-3)

Tiek ekspertai, tiek tyrime dalyvavę ne ES piliečiai akcentuoja, kad, nors gauti medicininės paslaugas sąlygos palankesnės privačiose įstaigose, ne visi užsieniečiai turi tam finansinių galimybių. Tai susiję su dar vienu probleminiu aspektu – finansų trūkumu, kurį įvardijo informantai, kalbėdami apie sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą.

4. **ribotas prieinamumas prie sveikatos priežiūros paslaugų dėl finansų trūkumo** (su šia problema dažniausiai susidūrė užsieniečiai, atvykę į Lietuvą studijuoti arba dėl šeimos susijungimo aplinkybių)

„Pirmą kartą ieškodami ginekologų nuėjome į X [privati klinika – aut. past.]. Nes, pasak daugumos tarptautinių darbuotojų [angl. expats – aut. past.], būtent čia gali rasti daugiausia angliškai kalbančių gydytojų. Žinoma, turi mokėti daugiau, tiesa. Nežinau apie emigrantus, kurie gyvena čia ir dirba čia. Aš esu nedarbinga mama, taigi priklausau nuo savo vyro kuris moka už mane. Bet jeigu jūs čia dirbate, aš nežinau, kiek iš savo algos turite skirti reguliarioms patikroms ir viskam kitam.“ (Vln-2M)

„Nežinau, penkis kartus buvau ligoninėje, galbūt du per visas studijas, ir kuomet atvykstu į ligoninę, turiu susimokėti. Apsilankymas kainuoja apie 60 eurų, ir plus tu turi nusipirkti keletą vaistų. Taigi apie 100 eurų ar net daugiau. Studentai neturi tokių pinigų. <...> Mano mama man davė keletą tablečių, ir tai tiesiog „Gerk tą, gerk tą...“ ir aš tiesiog bandžiau pats. Išgerti keletą tablečių, o Dieve... Tai nėra medicininis gydymas. Tiesiog tu bandai išgyventi. Nes 60 eurų už apsilankymą yra didžiuliai pinigai.“ (Vln-9M)

Paslaugų poreikis

Tyrimo dalyviai **sveikatos priežiūros paslaugų kokybę** vertino nevienareikšmiškai. Tik nedidelė dalis informantų dalijosi teigiamomis patirtimis, susijusiomis su maloniu gydytoju bendravimu ir profesionalumu:

„<...> čia yra skirtingų gydytojų, bet bent jau jautiesi žmogumi, kaip su tam tikru orumu. Praėjusį mėnesį aš praleidau kelias dienas ligoninėje, ir mano žmona prieš mėnesį taip pat praleido keletą dienų ligoninėje Santariškėse ir ten buvo tikrai gera.“ (Vln-7V)

„Bet viskas, kiek esame susidūrę su gydytojais, kurie kalba lietuviškai ar angliškai, yra gerai. Netgi su sūnaus gydytoja. Jis gimė, važiavome pas gydytoją, ji išties gali kalbėti angliškai, nes dar jauna. Bet dažniausiai ji su mano vyru kalba lietuviškai. Bet apskritai tai viskas gerai, viskas tikrai gerai.“ (Vln-8M)

Dauguma tyrimo dalyvių išskyrė gydytojų empatiškumo stoką ir jau anksčiau aptartas ribotas medicininio personalo galimybes aptarnauti lietuvių kalba nekalbančius užsieniečius bei neigiamas nuostatas jų atžvilgiu.

„Nežinau kaip dideliuose miestuose, bet mažuose miestuose tai yra nuolatinė darbuotojų nekompetencija. Aš manau, kad tai yra dėl to, kad tai yra mažas miestas ir dėl to darbuotojai neturi kompetencijos, o kreiptis į kitas institucijas, skambinti, pavyzdžiui, į Vilnių kur nors jie bijo, o čia vietoje irgi bijo spręsti ir bijo priimti atsakomybę. Ir jų požiūris toks, kad „Mes čia visada va taip va dirbome tokiu būdu“ ir čia, žodžiu, šitie kažkokie nauji dalykai nepriimtini. Tai ne Lietuvos problema, o mažų miestelių ir kaimo vietovių.“ (Akm-2M)

„<...> kaip pirmą kartą [tampi – aut. past.] mama, kai esi toje pažeidžiamoje situacijoje, nesijaučiau lyg manimi rūpintųsi <...>. Tarsi, „gerai, atsipalaiduokite, štai ką planuojame daryti“, žinote, tokio tipo užtikrintumas, kad esi saugi. Nieko. Tai taip nesijautė. Jaučiau, jie su tavimi tvarkėsi taip šurkščiai. <...> Įlipk į paciento batus. Man šie maži dalykai, neprofesionalu.“ (Vln-2M)

Tyrimė dalyvavę ne ES piliečiai įvardijo, kad **sveikatos priežiūros srityje jiems labiausiai trūko / trūksta:**

1. **informacijos**, susijusios su sveikatos priežiūros sistema ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumu

„Ieškojau valstybinės ligoninės. Ir negalėjau jos rasti. Tarytum man ten nuėjus, jie sakydavo: „Mes čia atliekame tik operacijas ir tai yra vieta, kur turėtumėte apsilankyti“. Aš nueidavau į kitą vietą, jie sakydavo: „Mes nežinome“. Tarsi: „Tai ne mums“.“ (Kn-1M)

„<...> aš nežinojau, kad jeigu tu turi individualios veiklos pažymėjimą, tai reikia mokėti sveikatos draudimą. Iš kur man žinoti, aš naujas žmogus, o paskui man skambina ir praneša, kad aš skolingas už keturis mėnesius, tuo metu man ta suma buvo milžiniška.“ (Kn-10V)

2. **vertimo paslaugų / informacijos suteikimo užsieniečiui suprantama kalba** gydymo įstaigose

„Turiu tik vieną pastabą dėl vertėjo, ta prasme, kad kai einu pas daktarus reikalingas vertėjas.“ (J-9V)

„<...> įgyti supratimą apie medicinos [paslaugas – aut. past.], nes tuo metu rasti angliškai šnekantįjį, tai buvo tolygu laimėti loterijoje. Tai buvo, tarsi, norėdamas nueiti pas gydytoją, turėdavai gauti vertėją, ir tada supranti, kad kitu atveju eiti pas gydytoją nėra vertės, nes Google vertėjas taip gerai neveikia. Tad susirgti taip pat yra tikrai baisu. Kas, jei gydytojas nešneka angliškai ir, net jei sergu, jie man negali nieko padaryti.“ (Kn-7V)

3. **su psichine sveikata susijusių paslaugų**

„Ir yra visų tų kitų žmonių ta emocinė būsena, nes tai buvo iš labai sudėtingų šalių atvažiavusių žmonių, kur yra emocinė būsena vidinė labai sudėtinga, aišku, darbuotojai bandė padėti, jie kalbėjosi, jie stengėsi padėti, bet vis vien tos emocijos, tas kad žmogus laiko pas save viduje, jų buvo labai daug <...>.“ (J-2M)

„Ir tai yra kai kas, ko norėčiau, kad būtų daugiau angliškai šnekančių konsultantų, žinote, valstybiniuose centruose, kurie turi draudimą ne ES piliečiams Lietuvoje, kas, atrodo, tarytum neegzistuoja. Tas pats galioja psichologui. Ten esantys psichologai nieko verti telefonu. Tad net karantino metu ar panašiai, niekas neveikia. Tėra vienas angliškai šnekantis psichologas <...> centre, kuriam skambindavau paskutiniuosius du mėnesius.“ (KI-9V)

Pagalbos ir informacijos šaltiniai

Susidūrę su sveikatos problemomis, informantai pirmiausia buvo linkę kliautis turimais socialiniais ryšiais – šeimos nariais ar kitais artimais giminaičiais, draugais, pažįstamais ar bendradarbiais. Retesniais atvejais pagalbos buvo prašoma NVO, įgyvendinančių integracijos programas. Nė vienas tyrimo dalyvis neįvardijo, kad dėl sveikatos priežiūros klausimų konsultavosi su savivaldybės ar jai pavaldžių institucijų atstovais.

„Turbūt po kelerių metų kalbėsiu kaip vietinė, bet dabar, kai man reikia paslaugų, turiu omenyje, tai kritinė padėtis. O ką daryti, jei esi kitų tautybių, nesusituokę su lietuviais, tarkime, indai, jiems bus daug sunkiau. Aš bent jau turiu savo vyrą ir galiu kažką gauti.“ (Vln-2M)

„Manau, kolegos man padėjo, tiesiog jie pasakė „Turėtumėte užsiregistruoti klinikose, kur gyvenate, o aš gyvenu Karoliniškėse, taigi artimiausia vieta, artimiausia ligoninė yra Karoliniškių poliklinika.“ (Vln-9M)

2.4.4 Socialinės paslaugos ir būstas

Tik nedidelė dalis tyrime dalyvavusių ne ES piliečių įvardijo, kad naudojosi socialinėmis paslaugomis. Dažniausiai šios paslaugos buvo susijusios su įvairiomis **socialinėmis pašalpomis**:

„Ir dabar neseniai sutvarkiau dokumentus dėl kompensacijos už šalto ir karšto ir šildymą vandens, ta prasme, už šildymą. Tai aš pirmą mėnesį jau gavau.“ (J-8V)

„Pačioj pradžioj, kadangi mes neturėjom jokių pajamų, mes tada turėjom irgi nuo valstybės tokią pagalbą, <...> nedidelė suma ten, šimtas eurų, man atrodo, žmogui <...> Tai kažkokia tokia buvo socialinė pagalba. Nu ir mums <...> reikėjo tada tos pagalbos, nes mes nedirbome.“ (Vln-1M)

Viena dažniausiai tyrimo dalyvių įvardytų priežasčių, kodėl nesinaudoja (-o) su socialine apsauga susijusiomis paslaugomis, yra **informacijos apie galimybę gauti tokias paslaugas stoka**.

„Bet dėl socialinės rūpybos, būkime atviri, man, aš pasakyčiau, prireikė, sakykime, dviejų metų. Bet problema buvo ta, kad aš gerai nesupratau, jog tai egzistuoja.“ (Kn-6V)

„Bet ar jie išvis žino, kaip gauti? Nemanau, kad kas nors žino, kaip gauti, na, užsieniečiai. Nemanau, kad užsieniečiai žino.“ (Kl-10M)

Informantai, kurie naudojo tokio pobūdžio paslaugomis, teigė, kad informaciją apie tokias paslaugas susirado savarankiškai arba apie tokią galimybę juos informavo šeimos nariai ir/ar draugai/pažįstami (neretai patys turintys panašios patirties). NVO, teikiančios integracijos paslaugas ne ES piliečiams, taip pat buvo įvardintas kaip vienas iš informacijos šaltinių.

Tuo tarpu **paslaugos, susijusios su būstu**, kuriomis dažniausiai naudojosi tyrime dalyvavę ne ES piliečiai buvo susiję su gyvenamosios vietos paieška; bendrabučio suteikimu (Kauno mieste, Klaipėdos mieste ir Vilniaus mieste); socialinio būsto gavimu; gyvenamosios vietos deklaracija.

Per tyrimą dauguma informantų gyvenamąją vietą nuomavosi arba gyveno bendrabučiuose. Tik nedidelė dalis informantų įvardijo, kad gyvena nuosavame ar bendrame šeimos būste. Keli informantai iš Jonavos raj. minėjo, kad gyvena savivaldybės suteiktame socialiniame būste.

Tyrimo dalyviai išskyrė keletą **probleminių aspektų**, susijusių su būstu:

1. **Sunku rasti (tinkamą) gyvenamąją vietą**, kuri atitiktų finansines galimybes, patogumą gyventi gausesnei šeimai ir pan.). Informantai taip pat dalijosi patirtimi, kad problemų kyla ir dėl to, jog būsto nuomos / pardavimo skelbimai dažniausiai pateikiami lietuvių kalba, o būsimi nuomininkai ne visada yra linkę bendrauti ne lietuvių kalba. Vilniaus mieste tyrimo dalyviai susidūrė su sunkumais susirasti tinkamą būstą ir dėl didelės nuomojamų būstų paklausos.

„<...> mes rašėm rusų, anglų ir lietuvių kalba, bet lietuvių, aišku, su Google translator, tai reikia pasižiūrėti, kokie ten buvo tekstai, <...> Bet bendravom angliškai arba rusiškai su visais. Tai radom butą, mūsų nuomotojas <...> kalba rusiškai. Dėl to nebuvo problemų irgi.“ (Vln-1M)

2. Sunkumai susirasti būstą dažnai yra susiję su kitu probleminiu aspektu – **visuomenės nuostatomis**. Pastebima, kad su didesniais iššūkiais susiduria prieglobsčio gavėjai, musulmonai ar tamsesnės odos spalvos asmenys.

„Bet kodėl aš galiausiai neišsinuomojau tos vietos, nes visas gražias vietas, kurias mačiau internete ir bandžiau gauti, kai tik jie sužinodavo, kad esu užsienietis, tikriausiai juodaodis, jie tiesiog atsitraukdavo, neatsakydavo į mano pakartotines užklausas. <...> vienas iš pirmųjų klausimų būdavo „Iš kur tu? <...> Taigi, kai tik pasakai, iš kur esi, tai tampa problema, jie tiesiog nebebendruoja daugiau. Taigi, <...> turėjau tą iššūkį.“ (Vln-4M)

„<...> mums buvo ištis labai sunku susirasti butą, sunku buvo Kaune, sunku buvo ir Vilniuje, nes jie sutinka, kad ieško žmonių, kad išnuomotų savo butus, bet kai mes pasakome, kad esame iš X [kilmės valstybė – aut. past.] ir esame musulmonai, jie atsisakė <...> vienas malonus vaikinys mus priėmė, žinoma, jis buvo labai skeptiškas ir šiek tiek bijojo, bet pasakė, kad jam reikia susisiekti su dviem ankstesniais savininkais, tada buvo viskas gerai, neturime problemų. Manau, kad yra labai atsargaus požiūrio <...> jie dvigubai atsargesni su musulmonais.“ (Vln-10V)

Neigiamas nuostatas, kaip vieną didžiausių problemų, su kuria susiduria užsieniečiai, ieškantys būsto, išskiria ir kalbinti ekspertai:

„Kažkodėl ypač tai išlenda būtent būsto ieškant. <...> Kai kurie dar bando gražiai apvilkti „Ai, čia per daug vaikų“ arba „Jiems bus sunku susimokėti mokesčius, jeigu mes nesusikalbėsime čia bus sudėtinga“, kai kurie tiesiog meta ragelį, sako: „Mums tokių nereikia, grįžkit į savo šalį. <...> Iš pradžių bandėm visaip, strategijų daug buvo, iš pradžių bandėm šitą palikti pabaigai, iš pradžių papasakojus, kad čia šeima, jie yra ne lietuviai, kad kuo ilgiau ištempti, nepasakyti iš kurios jie šalies, nes greičiausiai, kad to išsigąs savininkas. Bet tada prieinam jau iki to punkto ir žmogus kartais tiesiog padeda ragelį arba suranda kažkokį kitą argumentą, kodėl nenori nuomoti, bet taip akivaizdžiai.“ (Vln-EKSP-1)

„<...> jauti, kad žmonės nenuomoja ne dėl dydžio šeimos, o būtent dėl nuostatų, nuostatų arabakalbių, nuostatų musulmonų atžvilgiu, nuostatų pabėgėlių atžvilgiu.“ (Vln-EKSP-3)

3. gyvenamosios vietos deklaracija

Su gyvenamosios vietos deklaravimo problema susidūrė dauguma informantų. Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ numato, kad užsienietis, pateikiantis prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje, turi nurodyti gyvenamąją vietą, kurią ketina deklaruoti¹². Tačiau užsieniečiui deklaruoti gyvenamąją vietą nuomojamame būste dažniausiai tampa iššūkiu. Kaip rodo tyrimo dalyvių patirtis, tik nedidelė dalis būstų savininkų sutinka, kad nuomininkai deklaruotų

12 2021 m. kovo 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimams užsienietis gali pasirinkti, kuriuo metu deklaruos gyvenamąją vietą Lietuvoje – Migracijos departamente pateikiant prašymą išduoti leidimą gyventi ar seniūnijoje jau atsiėmus leidimą gyventi. (Daugiau informacijos www.migracija.lt/-/gyvenamosios-vietos-deklaravimas-u%C5%BEsienie%C4%8Diams-bus-paprastesnis)

gyvenamąją vietą jų nuosavybėje, o kai kurie jų naudojami tokiais reikalavimais ir kelia būsto nuomos kainą arba kelia įvairias papildomas sąlygas. Gyvenamosios vietos deklaravimo problemą išskiria ir kalbinti ekspertai.

„<...> buvo kaip nuomoti, tai kadaise buvo gal paprasčiau, tiesiog susitari, tada pasirašai kažką tai ir viskas. Dabar jau yra sudėtingiau, yra tas susiję su draudimu ir taip toliau. <...> Dabar pas mane tuoj pasibaigs registravimas ir tu nežinai, bus toks pakibęs ore. Turi eit pažįstamų arba kažkokių tai žmonių prašyti, kad tave tiesiog priregistruotų, bet tai tikrai mažai kas to nori daryti, išvis nenori niekas to daryti. <...> problema, kad jie [prieglobsčio gavėjai – aut.past.] išvis neturi tokios vietos, nes jie neturi tėvų, neturi artimųjų čia. Ir vėl klausimas, prieš tai buvau priregistruota savivaldybėje, o dabar tai jau kaip ir nebe ir dabar nebežinau, kur registruotis, ir esu pakibusi ore, be kažkokios registracijos registre. Ir va tai yra pabėgėlių didžiausia problema.“ (J-1M)

„Problematiška. Problematiška jeigu tu esi juodaodis, angliakalbis. Problematiška jeigu tu nori su registracija, nes daug kas nuomoja, nedeklaruoja to, kad nereikėtų mokėti mokesčių, o tada jie nenori deklaruoti, problematiška.“ (KL-NVO-1)

4. socialinis būstas

Socialinio būsto klausimas yra itin aktualus prieglobsčio gavėjams, kurie daugeliu atvejų yra labiau pažeidžiamoje padėtyje nei dėl kitų priežasčių atvykstantys užsieniečiai. Tačiau prieglobsčio gavėjai neišskiriami kaip atskira pažeidžiama grupė ir neturi jokių privilegijų ir nuolaidų gaunant socialinį būstą.

„Pačioj pradžioj kai pabėgeliai atvyksta jiems būna labai sudėtinga, nes tai yra nauja šalis ir viskas yra kitaip. Ir kai kreipiesi į savivaldybę, tai yra ta bendra eilė ir tada tave stato į bendrą eilę kartu su vietiniais. Ir būtų va toks prašymas, kad jeigu būtų, kad pabėgėliams arba būtų sukurta atskira eilė, kur būtų galima į atskirą eilę eiti, arba juo toj pačioj eilėj statyti kažkaip ir prastumti į priekį. Nes čia reikia ne vienerius metus laukti.“ (J-3M)

Kaip gerą pavyzdį būtų galima išskirti Jonavos rajono savivaldybę, kurioje socialinio būsto problemą nuspręsta išspręsti nuperkant 5 būstus ir juos paskiriant Jonavoje gyvenantiems prieglobsčio gavėjams, prioritetą teikiant gausioms ir su didesniais sunkumais susirasti tinkamą gyvenamąją vietą susiduriančioms prieglobsčio gavėjų šeimoms. Kaip informavo Jonavos rajono savivaldybės atstovas (-ė), savivaldybė lėšas būstui įsigyti gavo iš Europos banko.

„Rajono savivaldybė dalyvavo tokiame projekte, tiesiogiai iš Europos banko gavom lėšas butų įsigijimui ir tikslas yra lengvatinėmis sąlygomis kaip socialinio būsto principu nuomoti tuos butus pabėgėliams, tie kurie gavę prieglobstį Lietuvoj. Tai jiems tokiu būdu nuomoti tuos butus tol, kol jie gyvena Jonavos rajone. <...> Ir mes tuos butus nuomosime pabėgėliams būtent, tai tikimės, kad tokiu būdu tai bus tokia didelė pagalba jiems, kad jie visgi jau turės ir būstą, ir deklaraciją.“ (J-EKSP-2)

Pagalbos ir informacijos šaltiniai

Tyrimo dalyviai įvardijo, kad būsto dažniausiai ieškojo patys (paprastai per skelbimus internete). Taip pat dažnai susirasti gyvenamąją vietą padėjo draugai arba pažįstami. Dalis informantų minėjo, kad šiame procese jiems pagelbėjo NVO, ypač – prieglobsčio gavėjų atvejais, arba nekilnojamojo turto brokeriai.

Paslaugų poreikis

Tyrimė dalyvavę ne ES piliečiai įvardijo, kad jiems labiausiai trūksta informacijos suprantama kalba ir konsultacijų, kurios apimtų tiek būsto paieškos klausimus, tiek specifinius ir labiau praktinius aspektus, susijusius su būsto nuoma, komunaliniais mokesčiais ar socialine parama, prieinama užsieniečiams, pvz., būsto šildymo ir vandens išlaidų kompensacijas.

„Kas nors man paaiškinkite, kaip tai reikia daryti <...>. Aš nežinau <...> kaip dėl būsto, kokios su būstu, susijusios paslaugos. Arba paaiškinkite, kur turėčiau kreiptis, tiesiog turėti bendrą suvokimą. Dabar lyg paauglys neturintis supratimo.“ (Kl-10M)

2.4.5 Vaikų švietimas

Tyrimas atskleidžia, kad kalbinti ne ES piliečiai labiau buvo linkę vaikų ugdymui rinktis **valstybines mokyklas lietuvių kalba**, keletas informantų vaikus leido mokytis į „Vilniaus lietuvių namus“¹³.

Rusakalbiai informantai buvo linkę leisti vaikus į rusakalbes valstybines mokyklas (taip pat darželius) gyvenimo Lietuvoje pradžioje, tačiau pastebima, kad vėliau vaikai dažniau mokslus tęsia valstybinėse mokyklose lietuvių kalba. Tai galima paaiškinti tuo, kad dėl kalbos barjero gyvenimo šalyje pradžioje tėvams lengviau, kai paslaugos teikiamos suprantama kalba, tačiau galvodami apie vaikų ateitį Lietuvoje priima sprendimą vaikus ugdyti lietuviškose mokyklose.

Tyrimo dalyviai išskyrė du **probleminius aspektus, kurie jiems kėlė daugiausia sunkumų ir iššūkių gaunant švietimo paslaugas**:

1. lietuvių kalbos barjeras

Visų pirma, lietuvių kalbos žinių trūkumas lemia **sunkumus ieškant informacijos apie savivaldybėje esančias ugdymo įstaigas** (darželius, formaliojo ir neformaliojo vaikų ugdymo įstaigas), taip pat **registruojant vaikus į šias institucijas**.

„Aš labai pergyvenau dėl mokyklos, nežinojau ar yra mokykla, ta prasme, rusų kalba. Negalėjau surasti internete, kad rusų mokykla Šiauliuose, neradom informacijos.“ (Šiaul-7M)

„Tinklalapiai veikia lietuvių kalba, bet, dėkui Dievui už Google, yra vertimas, tad patikrinu tai savo telefone ir tai būna išverčiama. <...>.“ (Vln-2M)

Antra, lietuvių kalbos gebėjimų stoka apriboja tėvų galimybes įsitraukti į vaikų ugdymo procesą ir dalyvauti vaikų darželio ar mokyklos bendruomenės gyvenime.

„Mano susirūpinimas buvo dėl to, ar gausim angliškai šnekantį mokytoją. Aš tikrai nesitikiu labai amerikietiškos ar britiškos anglų kalbos, bazinė anglų kalba tinka, jei gali man paaiškinti, kas nutiko arba kaip sekasi mano dukrai. Aš ne lietuvė ir mano dukra didžiumą laiko šneka angliškai, ji supranta anglų kalbą. Norėjau žinoti, ar yra mokytojas, kuris gali su manimi šnekėtis <...> šnekėtis apie „darželį“.“ (Vln-2M)

„<...> deja, ji [žmona] kreipėsi į vaikų priežiūrą, kur niekas nešneka rusiškai ir tuo metu ji nekalbėjo lietuviškai, tad tai jai buvo tikrai sunku.“ (Vln-7V)

Dalis informantų taip pat jaudinosi, kaip jų vaikams seksis mokytis lietuvių kalba ir įsilieti į mokyklos bendruomenės gyvenimą. Ypač su dideliais iššūkiais susiduria vyresni užsieniečių

vaikai, kuriems dėl lietuvių kalbos barjero kyla dar didesnių iššūkių. Tokias patirtis liudijo ir tyrime dalyvavę ekspertai.

„Įtikinau savo vyrą, kad nenoriu išsiųsti jos į valstybinę instituciją, nes abejoju, jų tinklalapyje skelbė „darželis, kuriame mokoma išimtinai lietuvių kalba“. Suprantu, kad mano dukrai reikia išmokti lietuviškai - tai savaime suprantama, nes ji gyvena Lietuvoje. Bet nenoriu, kad ji <...> būtų įmesta tarp ryklių, ir kad ji bus su išimtinai lietuvių kalba šnekančiais vaikais ir mokytoju <...> jei įlipčiau į jos batus, tai man keltų stresą. Nes ji niekieno nesuprastų ir mes tiesiog ją ten paliktume.“ (Vln-2M)

„Užsieniečiui sunkiausia progimnazija, 5-8 klasės. Pagal statistiką ir patyčių lygis būna pats didžiausias. Turim mes vieną tokią mergaitę 7 klasėje kur ji ten tiesiog kenčia, tiesiog jos kultūra, jos mąstymas su 13-mečiais stipriai skiriasi. Tiesiog nei juokingi tie bajeriai, nei bendravimo nesupranta, kaip jie bendrauja, kaip tas viskas vyksta. Tai yra labai sunku. Pavyzdžiui mokytojai visi labai patenkinti vaiku, kaip dirba, kaip viską, bet ji tiesiog neturi ryšio su vaikais.“ (Kn-EKSP-2)

2. visuomenės nuostatos, su kuriomis susiduriama tiek iš vaikų, tiek iš pedagogų pusės.

„Bendrai tai normaliai, bet vis dėlto yra tam tikri trukdžiai iš kitų vaikų sunkiai priima mūsų vaiką. <...> Kartais pasakė „ai tu siras, siras, čigonas“. Paprasčiausiai mūsų išvaizda yra tamsesnė, tai ir dėl to taip atrodom panašūs. Bet aš buvau mokykloj, buvau pas direktorių, pakvietėm tuos vaikus, kurie taip vadina mano vaikus, ir kalbėjom apie tai.“ (J-8V)

Skirtingomis patirtimis dalijosi informantas, kurio vaikai mokėsi tiek Kaune, tiek šeimai persikėlus Vilniuje. Nors Kaune informanto dukra su diskriminacijos atvejais, kad dėl religinių nuostatų dėvi galvos apdangalus, nesusidūrė, Vilniuje mokyklos vadovams tokios aplinkybės sukėlė nerimo.

„Pradžioje ji buvo labai išsigandusi, nes ji pasakė: „Jie iš manęs juoksis, nes aš nešneku rusiškai. Aš turiu kitokius drabužius, pavyzdžiui, skarą“, bet taip nenutiko, nes jai daug padėjo mokytoja, ji buvo labai maloni moteris ir ji bandė ją paremti ir ji jautėsi tikrai gerai. Viskas pasikeitė, kai persikėlėme į Vilnių, <...> kai nuėjau į mokyklą paklausti, ar gerai su dokumentais, ar mano dukrai bus gerai čia mokytis, nes tai arčiausia nuo mūsų rusiška mokykla, pirmas klausimas buvo, ar ji dėvi skarą. Pasakiau, taip, nes mano žmona ją dėvi ir ji dėvi. Ji paklausė, ar įmanoma, kad ji neateitų dėvėdama sukneles ir skaras. Pasakiau, nemanau. Kodėl nenorėtumėt mokinių su skirtingomis suknelėmis, žinoma, ji paiso taisyklių ir turi mėlyną sijoną ir kitką, bet vis tiek nesijaučiau labai laimingas, kad ji(s) [mokyklos vadovas (-ė) – aut. past.] tai pasakė. Žinoma, ji (s) tai pasakė labai draugiškai, bet tai kišimasis į tavo gyvenimą, tai tavo laisvės ribojimas, to nesitikėjau, nes visada galvojau, kad Europa yra laisvesnė vieta.“ (Vln-10V)

Pagalbos ir informacijos šaltiniai

Tyrimo dalyviai įvardijo, kad dažniausiai **informaciją apie švietimo paslaugas** vaikams jie susirado savarankiškai arba padėjo šeimos nariai, taip pat Lietuvoje gyvenantys draugai ar pažįstami.

„Mes viską gaunam patys, iš interneto, Facebook'o, visokie ten, yra parašyta. Pati viena, niekas mums nesiūlė kur rašyti. Kaip ir mano vyras lietuvis, jis kaip ir žino kaip, kokia čia yra sistema.“ (Akm-1M)

„Ieškojau mėnesį prieš, rašiau el. laiškus, pranešimus, Messenger’io žinutes visiems aplink mus esantiems darželiams. Nuo mūsų buvo du namai. Buvo dar kitas, maždaug už 500 metrų.“ (Vln-2M)

Paslaugų poreikis

Informantai, kalbėdami apie vaikų švietimą, įvardijo, kad jiems labiausiai trūko (trūksta) mokyklos dėmesio priimant ir ugdant lietuvių kalba nekalbančius ir kitoje kultūroje augusius vaikus, taip pat **švietimo sistemos, labiau adaptuotos vaikams užsieniečiams**. Tyrimo dalyviai ypač akcentavo lietuvių kalbos ugdymo spragas ir trūkumą.

„Vaikas kiekvieną dieną turi lietuvių kalbos pamoką, tai yra penkios valandos per savaitę, ir viena papildoma pamoka – lietuvių kalba užsieniečiams. <...> problemų nekyla jokių su ta papildoma [pamoka – aut. past.], <...> bet to nepakanka. Ir kai ateina vaikas į lietuvių kalbos pamokas pagrindines, nėra jokios programos, ji tiesiog sėdi pamokose kažką supranta, kažką nesupranta. Ir per mokymosi metus aš nepasakyčiau, kad ji kažko išmoko.“ (Kl-3M)

„<...> pamokos, kurias jie siūlo jai, nėra tinkamos, todėl ji nėra susidomėjusi. Ji negali mokytis tuo pačiu lygiu kaip kiti studentai, nes jų lietuvių kalba jau yra pažengusi.“ (Vln-10M)

Tyrimas atskleidė, kad papildoma **pagalba mokantis lietuvių kalbos ir parama šių įgūdžių neturintiems vaikams neretai vykdoma pačių pedagogų iniciatyva**, negaunant papildomo atlygio. Tokiais gerosios praktikos pavyzdžiais dalijosi Akmenės rajono ir Jonavos rajono savivaldybių gyventojai:

„Bet iš kitos pusės, aš nemanau, kad kur nors dideliame mieste, pavyzdžiui, Šiauliuose, tiek daug dėmesio skirtų vaikams, su vaikais taip nedirbtų kaip čia dirbo. Daug, ta prasme. Iš Ukrainos lapkričio mėnesį [atvažiavo šeima su vaiku – aut. past.]. Mokyklos direktorius važiavo į Šiaulius ir paėmė tam vaikui vadovėlių rusų kalba, kad vaikui būtų lengviau integruotis ir kad jis suprastų tas pamokų temas. Kad jis galėtų dirbti su visa klase, neatsiliktų. Atsakymas į klausimą, daug žmonių yra nustebinti, sako: „Ką jūs ten toj Naujojoj Akmenėj darot?“ štai atsakymas į tą klausimą.“ (Akm-2M)

Nors informantai įvardija, kad švietimo sistema Lietuvoje turėtų būti labiau pritaikyta užsieniečių vaikų poreikiams, tyrimo dalyviai **buvo linkę gaunamas švietimo paslaugas vertinti teigiamai**. Kalbinti užsieniečiai itin teigiamai vertino pedagogų kvalifikaciją, jų skiriamą papildomą dėmesį užsieniečiams vaikams ir sudarytas galimybes papildomai mokytis lietuvių kalbos. Keletas Jonavos rajone kalbintų tyrimo dalyvių taip pat akcentavo, kad mokykla gerbia jų šeimos išpažįstamos religijos teises, pritaikydama maitinimą vaikams pagal religines normas. Apie tokius atvejus Vilniaus mieste kalbinti informantai neužsiminė.

Ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo įstaigos yra labai svarbus veiksnys užsieniečių vaikų integracijai. Tai, kaip mokykla priima užsieniečių vaiką, kaip su juo elgiasi ir kokią pagalbą jam suteikia, turi įtakos ir jo tolesniam gyvenimui ir perspektyvoms Lietuvoje. Todėl vaikų švietimas yra itin aktualus klausimas, taigi turėtų būti prioritetizuojamas tiek valstybės, tiek savivaldos lygmeniu.

„Nu ir tų pačių vaikų priėmimas kitų, kurie buvo klasėje, tai viskas kaip ir tvarkoj ir dabar šiandien vaikai puikiai kalba lietuviškai, puikiai rašo, skaito ir dabar bendraujant su manim jie kartais neranda rusiškų žodžių ir kai kuriuos įterpia lietuviškais žodžiais ir dabar aš galiu pasakyti, kad mano vaikai jau pasaulėžiūrą savo suformavo lietuviškai.“ (J-2M)

Tyrimė dalyvavę ekspertai taip pat pastebėjo, kad užsieniečių vaikai susiduria su papildomais iššūkiais mokykloje. Dažniausiai buvo minima, kad šie **iššūkiai yra susiję su moksleivių lietuvių kalbos gebėjimų trūkumu** ir, bendrai, mokyklos (ne)gebėjimu prisitaikyti prie valstybine kalba nekalbančių mokinių.

„Turim sąrašą mokyklų į kurias kreipiamės, jei yra toks poreikis užsieniečių vaikams, bet metų eigoje yra sunku rasti kur integruoti tuos vaikus, dažniausiai yra perpildytos klasės arba mokyklos nenori priimti, nes pagal įstatymą, jie turi mokėti lietuvių kalbą, ta integracinė sistema Lietuvos švietimo sistemoje yra labai neaiški.“ (Kn-EKSP-4)

Tai rodo bendrą visos šalies švietimo sistemos problemą, **Lietuvos ugdymo institucijos nėra tinkamai pasirengusios į ugdymo įstaigas priimti užsieniečius vaikus.**

„<...> aš manau, kad čia yra visuotinė ir nacionaliniu mastu didelė problema, kad ta integracija į mokyklas kaip ir teoriškai yra, bet praktiškai, kas ateina į paprastą vidurinę mokyklą arba gimnaziją, kuri nėra susikonzentravus arba neturi tos programos arba apskritai nėra mokyti vaiką integruoti tai bus ganėtinai sudėtinga.“ (Kl-SAV-5)

„<...> mokyklos tikrai nepasiruošę užsieniečių priimti, tada gaunasi kiekviena mokykla, kaip sako: „Kas kaip moka, tas taip šoka“, aš galėčiau privardinti 20 variantų kaip kiekviena mokykla priima mūsų užsieniečius.“ (Kn-EKSP-2)

Vilniaus mieste kalbinta (-s) ekspertas (-ė) taip pat atkreipė dėmesį, kad ne visos mokyklos ne tik nėra pasiruošusios, bet atvirai ir deklaruoja, kad nepriima užsieniečių vaikų.

„Dėl priėmimo į mokyklas būna ir šoko epizodų, kad, tiesiog mokykloms skambinu ir sako, tadžikam nesenai buvo pasakę, kad jūs ne ten atėjot, čia yra mokykla lietuviams, jūsų šitie vaikai nemoka lietuvių kalbos, kaip jie čia mokysis.“ (Vln-EKSP-2)

Be to, švietimo įstaigose neskiriama dėmesio mokyklos bendruomenės paruošimui priimti užsieniečius vaikus, dėl šios priežasties iššūkių kyla tiek patiems kitataučiams vaikams, tiek likusiai mokyklos bendruomenei.

„<...> kas liečia miesto mokyklas, tai pagrinde jie tiesiog ateina į bendrą klasę, turi papildomas lietuvių kalbos pamokas ir tiek. Niekas nei tos klasės ruošia, tas pats kaip ir su visais, sakau, vaikais. Pas mus apskritai su mokyklų bendruomenių paruošimu yra didžiulė problema. Dabar visi labai žinantys savo teises, visos mamos labai fainos, kurios Facebook'uose sėdinčios, labai visos protingos ir tada prirašo visokių nesąmonių, apsijungia prieš vaiką, kuris turi pavyzdžiui kažkokį autizmo sindromą, ir visa klasė išeina iš mokyklos, nes vaikas yra ne toks. Tai va tas pats ir su tais pabėgėliais, nieko kitaip. Niekas neruošia bendruomenės. Su vaiku dirbama, pagalba yra suteikiama, papildomos pamokos kažkokios suteikiamos, bet ir tiek.“ (J-EKSP-2)

„Lygiai tas pats su darželiais, vaikas tiesiog ateina ir jisai būna, bet kad kažkoks būtų „welcoming“, ar tėvai įtraukiami į visa tai, kad va žiūrėkite, mes turėsime užsienietį vaiką ir kad ne kažkokie gandai sklistų, bet būtų teikiama reali informacija.“ (Kn-EKSP-2)

Be ne ES piliečių minėto probleminio aspekto, kad švietimo įstaigos nėra pakankamai pasiruošusios priimti užsieniečius vaikus ir dėl to vaikams bei jų tėvams kyla nemažai iššūkių, keletas ekspertų taip pat pastebėjo, kad rusakalbiai užsieniečiai yra šiek tiek palankesnėje pozicijoje, nes šalyje yra valstybinių mokyklų, kuriose ugdoma rusų kalba. Kiti užsieniečiai (bent jau gyvenimo Lietuvoje pradžioje) turi labiau ribotą ugdymo įstaigų pasirinkimą.

„Valstybinės anglų kalba mokyklos Vilniuje nėra, užsieniečių vaikams paprastai tokiu atveju yra rekomenduojami Lietuvių namai, kur jie visus metus gali mokytis lietuvių kalbos, kol pradeda mokytis normaliai.“ (Vln-EKSP-7)

Tyrimė dalyvavę ekspertai linkę įžvelgti, kad tai, kokios sąlygos bus suteiktos lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams švietimo įstaigose, galbūt turės įtakos, kaip jiems seksis integruotis šalyje ateityje („<...> kyla grėsmė, jei vaikai mokosi rusų kalba kad jie įstrigs tam tikrame burbule, jei ir tėvai dirba ir bendrauja su rusakalbiais.“ (Vln-EKSP-7)).

2.4.6 Kultūra

Dauguma tyrimo dalyvių teigė, kad **kultūros paslaugomis** (pvz., bibliotekomis, kino teatrais, teatrais ir pan.) **nesinaudoja arba naudojami labai retai**. Dažniausiai tai susiję su šeiminių aplinkybėmis (šiuo atveju itin išsiskiria moterų migrančių patirtys), rečiau – su galimybėmis gauti įvairias kultūros paslaugas užsieniečiui suprantama kalba ir informacijos trūkumu. Tyrimė dalyvavę ekspertai akcentavo ribotą prieinamumą prie kultūrinių paslaugų būtent dėl informacijos trūkumo ir tarpininkavimo gaunant tokio pobūdžio paslaugas:

„<...> apie kultūrines paslaugas kokias, tai to prieinamumo faktiškai nėra. Nes įgalioja tiek, kiek mokyklose yra galimybės, su klase eina, o šiaip, kad ten šeimos turėtų informaciją tas pačias parodas ar dar kažką, tai to tikrai nėra, informacijos <...> mažai. Mažai galimybių, sakykime, dalyvauti kažkokiuose prieinamose veiklose su asistavimu, kad ten kažkas aiškintų, įvestų į kontekstus sudėtingesnius, tai to pas mus dar labai mažai yra. Matom, ką mūsų užsienyje partneriai daro, kokius nuostabius dalykus su tuo, tai pas mus dar to labai mažai.“ (Vln-EKSP-2)

Kaip įvardijo tyrimė dalyvavę ekspertai, kultūros paslaugos dažnai nėra prioritetizuojamos pačių užsieniečių, nes pirmiausia mąstoma apie bazinius poreikius – užimtumo, vaikų, sveikatos priežiūros klausimus, o su kultūra susiję dalykai lieka antrame plane. Vis tik akcentuojama, kad toks poreikis išlieka. Taigi siekiant užtikrinti visavertę integraciją svarbu, kad šis poreikis būtų patenkinamas.

„Be abejo, visų pirma, tai yra baziniai poreikiai, gana suprantama, nes kai nėra darbo, nėra darželio, tai ir apie teatrą, biblioteką sunku galvoti. Bet yra tokių tikrai. Nuo šeimos priklauso. Galbūt, iš dalies, nuo to, koks jų gyvenimas buvo anksčiau, jų šalyje. Nes tie, kurie turi poreikį tokiems dalykams, tai tas poreikis ir čia išlieka.“ (Vln-EKSP-1)

Tyrimo dalyviai, kurie įvardijo, kad naudojami (ar naudojami) kultūros paslaugomis, dažniausiai minėjo: a) viešuosius / visuomeninius (miesto) renginius; b) renginius, skirtus lietuvių kultūrai pažinti; c) muziejus. Rečiau buvo minimas lankymasis kino teatre ar bibliotekoje. Keletas tyrimo dalyvių įvardijo, kad lanko laisvalaikio užimtumo būrelius, tokius kaip piešimas ar (lietuvių liaudies) šokiai.

Informacijos šaltiniai

Informaciją apie kultūrinius renginius tyrimo dalyviai paprastai gauna iš universiteto, NVO ar artimųjų arba pažįstamų, kurie yra lietuviai arba ilgiau Lietuvoje gyvenantys užsieniečiai, gebantys suprasti lietuvių kalbą.

Paslaugų poreikis

Tyrimo dalyviai įvardijo keletą su kultūriniu gyvenimu susijusių aspektų, kurių pasigenda gyvendami Lietuvoje.

1. **informacijos apie kultūrinius renginius lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams.** Kaip atskleidžia tyrimas, viešai skelbiama informacija lietuvių kalba nekalbantiems asmenims yra ribota, o informacija apie kultūrinius renginius paprastai gaunama iš lietuvių kalbą mokančių pažįstamų rato.

„<...> Tikrai nebuvo jokios platformos ar vietos, kur galėčiau pamatyti tokio pobūdžio informaciją ir nuspręsti, ar noriu dalyvauti. Visada viskas per pažįstamus, o aš čia jau kurį laiką ir esu gana iniciatyvi, <...>, pasiklausinėčiau, jeigu nežinau, rasčiau ką nors, kas man galėtų kažką pasakyti. Taigi, manau, po kurio laiko pradėjau daugiau girdėti apie šiuos dalykus. Bet jeigu esu naujai atvykusi ir nesusisijusi su <...> universitetais, su jokia valstybine [institucija], aš nieko nesužinočiau. Tikriausiai net nebūčiau sužinojusi apie šį renginį, net ne apie dalyvavimą, o tiesiog nueiti pasiklausti. Nesu tikra, kaip tai atrodytų.“ (Kn-3M)

2. Integracijos programoje dalyvavę ne ES piliečiai įvardijo, kad pasigenda **nemokamų pažintinių veiklų/ ekskursijų** pasibaigus integracijos laikotarpiui.

„Tai kai mes dar buvome Rukloje ir Pabradėje, tai dar buvo organizuojamos ekskursijos, mums visą laiką buvo išvykos tokios daromos į labai gražias vietas, buvo su maitinimu ir po to, kai jau išėjome iš ten, tai jau viskas, jau nieko nebuvo. Dar tiesą pasakius, Raudonasis Kryžius dar organizavo porą kartų irgi tokių kaip ir ekskursijų, bet tai po to jau nustojo organizuoti, pasakė, kad nėra skirta lėšų jau tam ir viskas. O po to tai nieko niekur nebuvo. Aišku, būtų gerai, bet tai nieko dabar nėra.“ (J-1M)

3. **tarpkultūrinių renginių.** Nemokamų pažintinių veiklų poreikis yra iš dalies susijęs su didesniu įsitraukimu į vietos bendruomenę ir jos pažinimu. Pastebima, kad **ypač prieglobsčio gavėjams trūksta renginių, kuriuose galėtų susipažinti su toje pačioje savivaldybėje gyvenančiais lietuviais, tautinių mažumų atstovais ar kitais migrantais** ir taip praplėsti turimą pažinčių ratą. Tokią pastabą turėjo ir tyrime kalbinti ekspertai, kurie taip pat akcentuoja tarpkultūrinių renginių naudą ne tik į šalį atvykstantiems užsieniečiams, bet ir daugumos visuomenės nariams.

„<...> gerai būtų, kad irgi tokia kažkokia organizacija būtų, kad parodytų mums maistą kokią valgo, susipažinti truputį su kultūra. <...> jeigu mes čia gyvenam, kalba čia yra, kultūra irgi susipažinti taip <...> man būtų įdomu.“ (Akm-1M)

„Manau, turėtų būti daugiau kultūros renginių, nes tai nebūtų tik svetingumas jiems [migrantams], tai nebūtų tik užsieniečiams, bet netgi lietuviams, nes tu laimi patirdamas, ką reiškia panirti į kultūrą joje negyvenant, tad gali nušluoti šį stereotipą atvydamas į šiuos renginius, tu bendrauji, tu kalbiesi, štai ką skaičiau apie tavo šalį, kaip, tavo nuomone, jai sekasi, tad tai turėtų palaikyti žmones labiau įsitraukusius.“ (VIn-EKSP-6)

2.4.7 Politinis ir pilietinis dalyvavimas

Dalyvavimas savivaldos rinkimuose

Nemažai tyrime dalyvavusių ne ES piliečių teigė, kad jiems įdomu tai, kas vyksta šalies ir (arba) savivaldybės politiniame gyvenime. Kiti teigė, kad domėtis politiniais įvykiais neturi laiko ir (arba) jiems trūksta informacijos, prieinamos ne lietuvių kalba.

Lietuvoje užsienio šalių piliečiai turi ribotas galimybes dalyvauti rinkimuose, tačiau teisė rinkti savivaldybės tarybos narius suteikta nuolatiniams šalies gyventojams; ji galioja ir užsieniečiams, turintiems leidimą nuolat gyventi¹⁴. Kaip atskleidžia tyrimas, nors informantams aktualu žinoti apie šalies ir miesto, kuriame gyvena, situaciją, savivaldos rinkimuose teigė dalyvavę tik keli tam teisę turintys tyrimo dalyviai.

„<...> jei turim eiti balsuoti, reiškia reikia nueiti ir balsuoti. Yra tokia galimybė, tai kodėl ne.“ (Akm-4M)

„Taip, kvietė ir buvau. Domiuosi politiniu gyvenimu Jonavoje.“ (J-4M)

Viena pagrindinių priežasčių, kodėl ne ES piliečiai nedalyvauja savivaldos rinkimuose – informacijos trūkumas. Dalis tyrimo dalyvių nežinojo, kad tokią teisę turi, o kiti, nors yra apie tai girdėję, nežino, kaip rinkimuose galėtų dalyvauti praktiškai.

Ši tema ypač aktuali Jonavos rajono savivaldybėje, kurioje gyvena nemažai pabėgėlio statusą turinčių, tad ir teise dalyvauti rinkimuose galinčių pasinaudoti ne ES piliečių. Dauguma Jonavos rajone apklaustų prieglobsčio gavėjų teigė, kad informacijos apie tokią teisę neturėję, todėl neturi dalyvavimo savivaldos rinkimuose patirties.

„<...> dėl informacijos stokos. <...> mums pasakė dar Rukloje, kad mes neturime teisių balsuoti ir nieko mes čia negalime rinkti, ir nieko mes čia negalim. Bet dar kai Grybauskaitė buvo renkama ir mums tada Rukloje pasakė, kad jūs neturite jokių teisių rinkimams.“ (J-1M)

„Balsuosiu kitą kartą, kai bus. Nes nežinojome kada bus balsavimas. Bet jeigu žinom, taip, žinoma, taip.“ (J-6V)

Pilietinis dalyvavimas

Tyrimo dalyvių taip pat buvo teiraujamasi, ar jie turi patirties teikiant konsultacijas priimant sprendimus, susijusius su klausimais, aktualiais visiems savivaldybės gyventojams, seniūnaitijos arba (mokyklos, namo) bendruomenei. Per tyrimą tik Akmenės rajone ir Klaipėdos mieste gyvenantys informantai paminėjo jiems suteiktą galimybę teikti pasiūlymus savivaldos lygmeniu. Keletas šiose savivaldybėse gyvenančių informantų teigė, kad jiems yra tekę dalyvauti susitikimuose su miesto savivaldybės atstovais, tačiau tik Akmenės rajono savivaldybėje buvo paminėta, kad tokie susitikimai buvo dažni ir savivaldybės administracija yra atvira bendradarbiavimui su savivaldybėje gyvenančiais užsieniečiais. Tokią Akmenės rajono savivaldybės praktiką galima būtų įvardyti kaip gerą patirtį; ją galima rekomenduoti įgyvendinti ir kitose savivaldybėse.

„Yra, kartais tokie klausimai arba apklausia kažkokioj anketoj ką ten reikia. <...> čia yra nedidelis miestelis, <...> jeigu kažkas nepatinka, galima pačiam susikalbėti su meru, čia yra tokie atviri žmonės, gali patys ateiti pasakyti, nieko aš čia nepasakysiu.<...> [T: Papasakokite plačiau apie anketą, kurią turėjote užpildyti] Buvo tokie variantai, kada mes tik atvykom į Naująją Akmenę gyventi ir buvo man pasiūsta anketa, tokie apklausimai: kaip jums medicina, kaip su jumis darželyje, kaip jums taip, <...> kodėl jūs čia atvykot, kas jums čia patinka <...>.“ (Akm-1M)

Kaip gerą patirtį aktyviai įtraukti užsienio šalių piliečius svarbiais miesto gyventojams klausimais taip pat galima paminėti ir projekto „Kaunas 2022“ komandos iniciatyvą, kurioje dalyvavo ir viena tyrimo informantė:

¹⁴ Teisę rinkti savivaldybės tarybos narius turi nuolatiniai šios savivaldybės gyventojai (rinkėjai). Daugiau informacijos www.renkuosilietuva.lt/lt/rinkimai-lietuvoje/

„Jie [„Kaunas 2022“] iš tiesų suformavo grupę, į kurią pakvietė Kauno užsieniečius dalyvauti diskusijose, kokio pobūdžio renginių norėtumėte, ar norėtumėte dalyvauti, tad aš buvau grupės dalis, nuėjome į keletą susitikimų, bet tada smogė COVID ir <...> viskas tarsi sustojo. Bet dabar jie turi neabejotinai daugiau angliško turinio nei prieš tai.“ (Kn-3M)

Kaip rodo tyrimo duomenys, į pilietines iniciatyvas yra labiau linkę įsitraukti studijuoti į šalį atvykę užsieniečiai, kurie aktyviai dalyvauja įvairiose universitetų ir miesto iniciatyvose, studentų organizacijose bei yra aktyvūs akademinės bendruomenės nariai.

„Aš buvau VDU studentų organizacijos dalis ir tai buvo vadinama Lietuvos Jungtinių Tautų jaunimo asociacija. Ten mes darydavome renginius viešajam sąmoningumui apie socialinius klausimus, temas, kurios tuo metu buvo nušviečiamos, kaip kad pabėgėliai pora metų prieš. Ten buvo pabėgėliai, ten buvo Sirija, ten buvo viskas, kas buvo susiję su kuo nors politiniu, ten buvo religija, ten buvo visos temos ir mes organizuodavome debatus su buvusiais diplomatais, bet kuo, kas galėdavo atvykti į renginį, bet kuo, kas nori kalbėti ar padaryti knygos pristatymą, mes įgyvendindavome visus šiuos dalykus.“ (Kn-7V)

Keli tyrime dalyvavę užsieniečiai ėmėsi iniciatyvų, kurios skatina geriau pažinti miestą, kuriame gyvena (pvz., „Kaunas free tour“¹⁵), ir teikia paramą naujai į šalį atvykstantiems (ir šalyje gyvenantiems) užsieniečiams (pvz., pradėjo iniciatyvą „Live in LT“¹⁶; teikia teises konsultacijas į Gegužės 1-osios profsąjungą besikreipiantiems nuo darbo išnaudojimo nukentėjusiems užsieniečiams; organizuoja paramą skurdžiau gyvenantiems studentams ir kt.). Pastebima, kad imtis šių iniciatyvų juos paskatino pačių išgyvenimai ir iššūkiai, su kuriais susidūrė gyvendami Lietuvoje, taip pat tam tikrų paslaugų trūkumas.

„<...> pagrindinė priežastis, <...> kodėl norėjau įgyvendinti nemokamus turus pėsčiomis buvo ta, kad, kai atvykau kaip užsienietis, <...> nežinojau daug apie miestą, <...> jaučiausi blogai, kai žmonės užsukdavo trumpam ir sakydavo: „Miestas man nepatiko“, nes jis mažas ir visa kita, taip pradžioje nutiko ir man. <...> Bet tada, kai pradėjau tyrinėti, čia yra, na, daug daugiau ir tada norėjau pasidalinti tuo su kitais.“ <...>“ (Kn-4M)

„Neseniai, vos prieš keletą mėnesių, aš ir mano kolega, kuris dirbo su užsieniečiais nuo praėjusių metų, pradėjome tai, kas dabar vadinasi „X“ [programos pavadinimas – aut. past.] ir tuo mes padedame bet kokiai į Lietuvą atvykusiai užsieniečių šeimai ar užsieniečiams <...> integruotis į miestą <...>.“ (Kn-7V)

Tyrimo dalyvavę ne ES piliečiai akcentavo, kad įsitraukti į įvairias pilietines iniciatyvas ir aktyviau dalyvauti miesto gyvenime yra svarbu, kad jaustųsi to miesto dalimi ir galėtų siekti pokyčių, gerindami atvykstančių ir mieste gyvenančių užsieniečių integraciją. Kaip didžiausią tokio įsitraukimo problemą įvardija lietuvių kalbos barjerą ir pačios savivaldybės iniciatyvų trūkumą.

„Savivaldybės susitikimai visiems gyventojams ar daugumai gyventojų, tikiu, kad užsieniečiui, kuris čia gyvena daugiau nei vienerius metus, turėtų būti leidžiama dalyvauti. Aš, pavyzdžiui, laikaus Kauną savo gimtuoju miestu. Mane paveikia bet kokia Kauną palietusi reforma. Norėčiau dalyvauti ir įgarsinti. Nepaisant to, čia bus viena problema. Tai dėl kalbos [barjero – aut. past.].“ (Kn-6V)

Lietuvių kalbos barjeras, taip pat informacijos apie pilietinio dalyvavimo galimybes trūkumas ir nesulaukiamas palaikymas buvo įvardytos kaip dažniausios priežastys, kodėl tyrimo dalyviai

neįsitraukia į pilietinį šalies ir miesto gyvenimą. Vienas tyrimo dalyvis taip pat paminėjo dėl Lietuvoje galiojančių įstatymų¹⁷ apribotas galimybes užsieniečiams dalyvauti politinių partijų veikloje.

„Gal mano kaltė, kad aš nieko apie nieką nežinau. Bet jeigu žinotų, tai aš mielai sudalyvaučiau, aš mielai ką nors padaryčiau. Man labai sudėtinga, kai aš sėdžiu namuose ir nieko neveikiu, aš einu iš proto.“ (Kl-5M)

„Net jei noriu, negaliu prisijungti prie politinių partijų, nes esu užsienietis. Mane iš tiesų domina profesinės sąjungos. Tačiau nežinau, ar jie priima užsieniečius. Įstatymiškai. Bet turėčiau papildomai patikrinti.“ (Kn-6V)

2.4.8 Diskriminacijos atvejai ir patirtys

Kaip jau aptarta ankstesnėse ataskaitos dalyse, tyrimo dalyviai įvardijo, kad yra susidūrę su nemaloniomis situacijomis ir netinkamu aptarnavimu dėl jų kilmės, religijos ar kitų bruožų. Ypač daug tokių atvejų pasitaikė ieškant darbo ir gyvenamojo būsto, sveikatos priežiūros įstaigose, kiek rečiau vaikų švietimo institucijose. Paprastai šios patirtys kyla dėl ribotų lietuvių kalbos žinių (plačiau žr. į sk. 2.4.1) ir išvaizdos (odos spalvos, dėvėjimo galvos apdangalus dėl religinių įsitikinimų, ir pan.). Tyrime dalyvavę migrantai ir ekspertai, ypač akcentavo neigiamas nuostatas musulmonų atžvilgiu.

„Kartais, <...>, pavyzdžiui, esi autobuse ir <...> kai kurie žmonės į tave žiūri, jie šalia tavęs nesėdės, <...> tave pamatę, jie pabaksnoja savo draugą, tarytum „žiūrėk, žiūrėk, žiūrėk, žiūrėk“. Ir tu supranti, kad jie pabaksnoja tą draugą tam, jog jam pasakyti, kad tave mato. Tad aš tiesiog nusišypsau, man nesvarbu, aš tiesiog šypsausi. <...> Bet jie gali šnekėti, galbūt rusų kalba, aš nesuprantu, <...> bet, jei jie šneka lietuvių kalba ir tu supranti, jautiesi blogai.“ (Kl-8M)

„Lietuvoj labai kažkaip daug žmonių nusistatę apskritai musulmonų <...> atžvilgiu, tai labai turi daug tarkim stereotipų, kaip žmonės turi elgtis, kaip atrodyt, kokios jų nuostatos. Tai vat labai dažnai žmonės su tuo susiduria ar ten kokiam autobuse „ai tu ten musulmonas“, <...>, tokių visokių. <...> jeigu moteris su hidžabu, tai „teroristė“, „žiūrėk, musulmonė“, taip toliau, tarptautiniai žodžiai, kuriuos supranta, arba rusiškai sako.“ (Vln-EKSP-2)

Ekspertai taip pat pastebi ypač gajas neigiamas nuostatas prieglobsčio gavėjų atžvilgiu.

„<...> ta nuostata, kad pabėgėliai yra prilyginami tiesiog ekonominiams migrantams, kurie čia atvyko gyventi iš išmokų, nemokėti mokesčių ir dar socialinio būsto susirinkti iš lietuvių <...> dar yra tikrai gaji ir paplitus daug kur.“ (Vln-EKSP-1)

Tačiau vienareikšmiškai teigti, kad visi tyrimo dalyviai yra susidūrę su nemaloniomis ir diskriminacinėmis situacijomis, nebūtų teisinga. Dažniausiai, kad neturi tokios neigiamos patirties įvardijo Jonavos rajone, rečiau Klaipėdos mieste ir Vilniaus mieste kalbinti ne ES piliečiai. Tai galima sieti su aplinkybe, kad šiuose miestuose gyvena ir lankosi daugiau užsieniečių, tad miesto gyventojai yra labiau prie jų pripratę ir mažiau išskiria iš kitų bendruomenės narių.

„Ne. Nes čia labai seniai, žinokit, bet po to nieko, nėra problemos, žinokit. Nes prieš galima pasakyti pustrėčių metų, čia nebuvo daug užsieniečių, dabar jau čia žmonės priprato matyt jau, jau viskas gerai.“ (J-6V)

¹⁷ Pagal Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymą, į politines partijas jungtis teisę turi tik Lietuvos Respublikos piliečiai (3 str.)

Pagalbos ir informacijos šaltiniai

Susidūrę su diskriminacinėmis situacijomis ir nemalonių elgesiu, dažniausiai tyrimo dalyviai patys neidentifikuoja, kad susidūrė su netinkamu netoleruotinu elgesiu, arba nėra linkę imtis veiksmų apie tokį elgesį pranešti.

„<...> per penkerius metus aš jau pripratau, jau nekreipiu dėmesio, imunitetas jau atsirado. Viskas priklauso nuo konkrečių atvejų, nuo konkrečių žmonių.“ (Šiaul-2V)

Kaip rodo tyrimo duomenys, dalis tyrimo dalyvių net nėra susimąstę, kad galėtų kreiptis pagalbos, susidūrę su tokiais atvejais, ypač kai tai susiję su paslaugų gavimu sveikatos priežiūros įstaigose, migracijos skyriuose ar kitose valstybinėse institucijose. Daugeliu atveju tai susiję ir su informacijos, kur galėtų kreiptis, stoka, taip pat nepasitikėjimu, kad kreipimasis pagalbos galėtų pakeisti situaciją.

„Ir ką aš pasakyčiau policijai, kad tie žmonės vadina mane prievartautoju ar panašiai? Ką jie padarytų?“ (Kn-7V)

„Maždaug 40 metų vyras, jis taip pat buvo girtas, <...> atėjo ir pradėjo fotografuoti mano dukrą ir žmoną. Pasakiau, prašau, baikite, bet jis nesustojo. Jis manęs nesiklausė ir toliau fotografavo, jis pasakė, kad turi teisę. Pasakiau, kad paskambinsiu policijai, bet jis nebijojo. Paskambinau policijai ir policija buvo labai atsipalaidavusi, ji greitai neatvyko. Laukėme dešimt minučių ir tada pasakėme, gerai, jei vėluosime, paramos galime nesulaukti. Šausminga buvo tai, kad žmonės aplink žiūrėjo, bet nepabandė jo sustabdyti, nei vienas.“ (Vln-10V)

Siekiant keisti įsišaknijusius stereotipus tam tikrų etninių ir religinių grupių atžvilgiu, tyrimo dalyviai buvo linkę įžvelgti iniciatyvų, kurios skatintų tarpkultūrinį pažinimą ir dialogą, poreikį ir svarbą (taip pat žr. sk. 2.4.6).

„Bet tada norėčiau bent jau gebėti, bent jau išmokti labiau suprasti vietos žmonės, jie taip pat turėtų išmokti, kaip priimti žmones tokius, kokie jie yra. Nepriklausomai nuo to, ar tu tamsiaodis, ar ne, nesi svetimas, <...> jie turėtų pamėginti suprasti, „gerai, jie tarptautiniai, jie iš užsienio“, bent jau pamėginti tai suprasti ir pabandyti priimti juos tokius, kokie jie yra.“ (Kl-8M)

2.4.9 Socialiniai ryšiai Lietuvoje ir santykiai su vietos bendruomene

Tyrimas patvirtina socialinių ryšių svarbą ne ES piliečių integracijai. Dažniausiai tyrimo dalyviai minėjo, kad **socialinius ryšius užmezgė** darbovietėje; universitete; per religines bendruomenes. Taip pat užsiminė, kad pažįstamų susirado kaimynystėje, renginiuose, per vaikus (vaikų ugdymo įstaigose, žaidimų aikštelėse, įvairiuose vaikų užsiėmimuose ir pan.) ar tiesiog gatvėje.

Tyrimo dalyviai dažniausiai įvardijo, kad gyvendami Lietuvoje bendrauja tiek su Lietuvos Respublikos piliečiais, tiek su į Lietuvą atvykusiais užsieniečiais. Vis tik didesnė dalis informantų minėjo, kad yra labiau linkę palaikyti artimesnius ryšius su kitais migrantais – atvykusiais iš jų gimtosios šalies ar turinčiais panašios migracinės patirties. Svarbiu aspektu užmezgant ir palaikant socialinius ryšius tampa ir kalba.

„Beveik visos pažįstamos, draugės čia, yra rusakalbės arba gimusios Lietuvoj, bet iš rusiškų šeimų. Su viena šeima, kuria bendraujam, susipažinom kalbos kursuose. Su dar viena šeima susipažinom vaikų aikštelėje, nes tada nei mes, nei jie nekalbėjom lietuviškai. Kaimynus dar turim, kurie Lietuvoj gimę, bet iš rusų šeimų.“ (Akm-4M)

Priežastys, kodėl tyrimo dalyviai yra linkę labiau palaikyti artimus ryšius su užsieniečiais, dažniausiai susijusios su kultūriniais skirtumais, kalbos barjeru ir visuomenės nuostatomis.

„Man yra sunku, nes nežinau, kas mūsų kaimynas. X [kilmės šalies pavadinimas – aut. past.] yra kitaip, aš turiu namą, ten apsisioju, žinau, kad tai yra mano kaimynas <...>. Čia ne. Yra kitaip, mes nepažįstame vieni kitų. Nenoriu sakyti, kad jūs nesate draugiški, bet X [kilmės šalies pavadinimas – aut. past.] mes esame draugiški užsieniečiui, kitiems žmonėms, todėl čia nėra taip pat. Kai atvykau, buvau šokiruota šios šalies, kodėl žmonės yra tokie.“ (Vln-3M)

Nors ryšius su vietos bendruomene kalbinti informantai teigė palaikantys rečiau, vis tik tyrimo dalyvių patirtys rodo, kad **vietos bendruomenės pagalba ir artimo ryšio palaikymas su ja yra labai svarbus sėkmingai integracijai**, ypač tais atvejais, kai migrantai atvyksta į šalį neturėdami jokių pažįstamų.

„Dideliame mieste gal būtų ir sunku, nes ten žmonės gyvena kitaip, o čia visi bendrauja, ir kas liečia buitinius, ūkinius dalykus – vietiniai žmonės [padeda].“ (Akm-2M)

„<...> iš mano klasės vidurinio vaiko viena mama [padėjo – aut.past.]. Aš nelabai mėgdavau pasakoti savo situaciją iš kur ir kaip ir jinai vis klausinėjo, klausinėjo iš kur ir kaip. Nu ir jinai kažkaip sužinojo, aš jai visą tą papasakojau ir jinai labai kažkaip įsigilino, įsijautė į tą situaciją ir padėdavo, atnešdavo ir produktus ir taip padėdavo. Ir sakau, tikrai, nes buvo tokių momentų kai buvo labai sudėtinga situacija. <...> tas žmogiškumas ir tie žmonės, kurie buvo šalia net toj padėty, tai irgi labai daug padėjo ir žmonės direktorius, kur dirbo mano vyras. Irgi atvažiuodavo, apsilankė ligoninėj ir pinigų kažkokius duodavo ir rodo tą dėmesį. Aš sakiau, man tiesiog pasisekė, man tiesiog dievas siunčia reikalingų žmonių.“ (J-2M)

2.4.10 Moterų migrantų integracijos patirtys

Šiuolaikinės migracijos tyrimuose akcentuojama, kaip svarbu analizuojant migrantų integracijos patirtis įtraukti lyties aspektą ir remtis lyčiai jautriu požiūriu (angl. *gender sensitive approach*). Tačiau lytis neveikia tik kaip atskira kategorija, tad analizuojant su migracija susijusius procesus svarbu taikyti sąveikinį požiūrį (angl. *intersectionality*). „<...> dėl lyties ir etniškumo socialinių kategorijų sąveikos ypač pažeidžiamoje padėtyje atsiduria moterys imigrantės. Jos, visų pirma, daug dažniau nei vyrai patiria atskirtį dėl tradicinių lyčių vaidmenų pasiskirstymo šeimoje, be to, susiduria su papildomais sunkumais, nes yra ne vietinės, o atvykėlės.“¹⁸ Tokias įžvalgas patvirtina ir šio tyrimo duomenys.

Ankstesniuose skyriuose pristatant migrantų patirtis skirtingose integracijos srityse jau buvo užsiminta apie specifines moterų migrantų patirtis, pvz., derinant šeimos gyvenimą ir kalbos mokymąsi (žr. sk. 2.4.1), dalyvavimą darbo rinkoje (žr. sk. 2.4.2) ir ribotą prieinamumą prie sveikatos priežiūros paslaugų (žr. sk. 2.4.3). Moterys migrantės dažniau nei vyrai (kai kuriais atvejais tik moterys) įvardijo, kad:

1. **patiria (arba yra patyrusios) priklausomybę nuo sutuoktinio / partnerio** (ypač kai vyras yra Lietuvos Respublikos pilietis arba ilgiau gyvena Lietuvoje, geba susikalbėti lietuviškai) (taip pat žr. sk. 2.4.1):

¹⁸ Blažytė, G. (2017). Imigracija dėl šeimos susijungimo Lietuvoje: lytis ir etniškumas socialinės adaptacijos procese, KTU, LSTC ir VDU, Vilnius

„<...> man kalbos labai trūko todėl, kad reikėjo man visur vaikščioti, kalbėti <...> mano vyras turėjo visur su manim eiti. Aš negalėjau ten susišnekėti su daktarais, su visokiom instancijomis, tai čia man buvo labai sunku <...>.“ (Akm-1M)

„<...> čia, Vilniuje, dar nieko nepažinojau. Bijojau kur nors išeiti, nes tai buvo mano pirmoji žiema. Jaučiausi taip, lyg <...> visada turėčiau laukti savo vyro, nes nemoku susikalbėti su žmonėmis <...>.“ (Vln-2M)

2. **susiduria su sunkumais derindamos šeimos gyvenimą ir darbą (žr. sk. 2.4.2);**

3. **patiria nemalonių situacijų dėl kultūrinių ir religinių skirtumų**

„Man tai nieko, nes va mano skarelė ir yra tik taip vat yra užsegta, bet <...> mergina, kai mesėjome kartu, tai pas ją pilnai yra uždengtas veidas skarele ir <...> ir mesėjome Kaune, o mums iš paskos močiutė kažkokia tai šaukė <...> „Nešdinkitės čia iš Lietuvos, teroristai“. <...> Nu nes čia turbūt, kad labai mažai žmonių, kurie taip nešiotų ir <...> toliau Europoje ir daugiau yra tokių žmonių ir jau niekas nekreipia dėmesio.“ (J-3M)

Paslaugų poreikis

Tyrimė dalyvavusios moterys įvardijo, kad mieste, kuriame gyvena, joms trūksta:

1. **informacijos apie moterims teikiamas paslaugas**

„Susiduriu su iššūkiais, kad čia nėra informacijos, tokios kaip, kur turėtum eiti, tokios kaip, kur gali pagimdyti vaiką <...>. Nes kartais man tikrai baisu čia gimdyti, kadangi galbūt nesuprasčiau, kaip elgtis tokioje situacijoje, kai gimdau.“ (Vln-9M)

2. **informacijos apie moterų teises Lietuvoje ir moterų migrantų įtraukimo, priimančias sprendimus ir įgyvendinant iniciatyvas, mieste, kuriame gyvena**

„Tikiu, kad galbūt tokių iniciatyvų turėtų būti daugiau, kaip kad <...> turėtume būti labiau į tai įsitraukę, na, diskusijas ar, na, turime žinoti apie teises, kaip kad moteris arba miesto gyventoja.“ (Kn-4M)

3. **specifinių paslaugų ir iniciatyvų, skirtų moterims migrantėms, auginančioms vaikus**

„Mes iš tiesų turime <...> Facebook grupę mamoms, kurios norėtų pasidalinti kokia nors informacija <...>, kuri galėtų padėti kitoms šalia esančioms mamos arba, sakykime, tiesiog nori ką nors parduoti ar iškomunikuoti, ar pasikalbėti apie tam tikras temas ir problemas, kurios tave neramina. Sakykime, jūs tik ką persikėlėte į Vilnių ir ieškote draugų. Galite prisijungti prie grupės ir su dalimi mūsų pasišnekėti, suteikti informacijos. Sakykime, vienas pavyzdys būtų kažkas klausia dėl gimdymo ligoninių arba kažkas ieško angliškai šnekančio daktaro. Tad čia gali rasti tokios informacijos. Čia yra daugybė mamų, kurios nusiteikusios padėti ir suteikti informacijos.“ (Vln-2M)

Tyrimė dalyvavę ekspertai taip pat akcentavo, kad moterys migrantės dažniau susiduria su papildomais integracijos iššūkiais, nei užsieniečiai vyrai. Visų pirma, ekspertai buvo linkę įžvelgti, kad **moterų integraciją apsunkina tam tikros kultūrinės ir religinės normos**, kurių laikomasi šeimose.

„Moterims apskritai žymiai daugiau čia iššūkių, nei, pavyzdžiui, vyrams nes jų funkcionavimas realiai priklauso tikrai nuo darbinės veiklos. Tai jeigu jis turi darbinę veiklą, tai kaip ir jis funkcionuoja. Su moterimis yra sudėtingiau, nes dažniausiai jų funkcionavimas jų šalyse yra visiškai skirtingas nei mūsų ir tada ir savęs suvokimas, ir savo vaidmenų suvokimas, ir tada tų santykių šeimoje sudėliojimas taip, kad nekeltų konflikto, ir pačios savęs atradimas, čia daug tokių iššūkių tikrai.“ (J-EKSP-2)

„<...> yra tokios kur šeimos ta sistema tokia irgi, kad moterys labiau linkę namuose būti, rūpintis namais, vaikais, o vyras keliautų dirbti. <...> moterims tikrai sunku eiti dirbti iš vis apie tai galvoti, man atrodo, kad tai yra tikrai tikrai didelis iššūkis.“ (Kn-EKSP-2)

Antra, **šeimose paprastai yra paplitęs tradicinis požiūris į lyčių vaidmenis**, kai vyras, o ne moteris yra atsakingas už šeimos finansinę gerovę, o moterys prisiima atsakomybę už vaikų priežiūrą. Neretai naujai į šalį atvykusios moterys migrantės neturi artimo socialinio rato, su kuriuo galėtų pasidalyti vaikų priežiūra. Be to, kaip liudija ekspertų pasakojimai, dažnai šeimos neturi galimybių samdyti auklį ar vesti vaikus į privačius darželius. Tokios aplinkybės lemia, kad moterys migrantės lieka namuose, o tai turi neigiamų pasekmių jų integracijai.

„Tai kas liečia moteris, tai dažniausiai mes kalbam apie tai, kad jos turi vaikų, tai tie įsipareigojimai yra tokie sudėtingi, jie neturi jokių giminių čia ir tada vaikų priežiūra vienas iš tokių iššūkių.“ (J-EKSP-2)

„Kitas yra dalykas, kad labai dažnai iš tikrųjų tos atvykstančios šeimos yra su mažais vaikiukais. Tai vėl čia su visom situacijom pridėk, kad tu nebūtinai iš karto leisi į darželį, nes tiesiog nebus vietų, tai o kokie variantai? Tai tie žmonės tikrai neuždirba tiek, kad dar aukles pasisamdytų ir tada visi čia puikiai pultų dirbti. Tai moterų nedarbas iš tikrųjų, net jeigu ir vat taip įdarbinimo specialistės mūsų paprašyt statistikos, ji tikrai būtų, didelis tas nedarbas yra.“ (Vln-EKSP-3)

Be to, moterų, atvykusių į Lietuvą dėl šeimos susijungimo aplinkybių, priklausomybę nuo sutuoktinių lemia ir šiuo metu šalyje galiojančios teisinės nuostatos¹⁹. Moterys migrantės, bijodamos prarasti teisinį statusą Lietuvoje, dažniau taikstosi su **smurto artimoje aplinkoje atvejais**.

„Jeigu mes kalbam apie musulmonus pabėgėlius, šiaip šita moterų smurto tema yra sudėtinga, bet kai dar prisideda tas islamo religijos visas dalykas būna labai sunku, net jeigu lietuvės moteris kartais sunku būna įtikinti, kad, na, reikia kreiptis pagalbos ir kažką daryti, tai įtikinti musulmonę moterį yra turbūt daug, daug sunkiau. O na, be jos sutikimo, be jos noro kažką daryti, kreiptis pagalbos, nu, mes negalim išspręst problemas. Tai vat dėl to labai sunku. Nes vat yra labai didelė stigma butent dėl smurto, galbūt labiau stigma dėl kreipimosi pagalbos. Ir tai yra labai negerai ir, iš tikrųjų, mes nežinom kaip tai spręsti.“ (Vln-EKSP-1)

19 Pagal įstatymą „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ leidimas gyventi šeimos susijungimo atveju užsieniečiui išduodamas tokiam pačiam laikotarpiui kaip ir užsieniečiui, pas kurį atvykstama gyventi, išskyrus atvejus, kai atvykstama pas nuolatinį leidimą gyventi turinčius užsieniečius ar sutuoktinius, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai. Įstatymo 50 str. numato leidimo laikinai gyventi panaikinimo pagrindus, kurio 1 d. 5 p. sakoma, kad leidimas panaikinamas santuokos nutraukimo atveju. Tiek panaikinus laikinąjį leidimą gyventi (50 str. 2 d.), tiek nuolatinį leidimą gyventi (54 str. 3 d.) panaikinami leidimai gyventi šalyje ir šeimos nariams, gyvenantiems kartu su juo. Įstatymas nenumato jokių užsieniečio šeimos narių statusą apsaugančių įstatymo išimčių net ir smurto šeimoje atvejais

Pirmiau išvardytos aplinkybės lemia, kad moterys migrantės dažniau patiria:

1. **iššūkius mokantis lietuvių kalbos**

„Sunku būna kai atvyksta su mažais vaikais, ypač dar iki darželio tie vaikučiai. Negali išeit į darbą, kad ir kokį, kur tu galėtum bendrauti, galėtum kalbą kažkiek lavintis. Sėdi su tuo vaikučiu, išėini į kiemą, natūraliai ten jeigu susirandi kompaniją, tai būna vėlgi tos pačios rusakalbės mamytės, ar ne. Vėlgi tu kalbiesi rusiškai, ta kalba nesivysto.“ (Kl-NVO-1)

2. **socialinę izoliaciją**

„Jeigu jos atvažiuoja pas vyrus, tai dažnai būna situacija ta, kad jos lieka vienos, nes vyrai išvažiuoja į užsienį dirbti. Ir tas vakuumas, kad atvykai čia su rožinėm svajonėm pas vyrą ir bac - tu viena. Ir integruotis vienai ištisai būnant. Ir visi iššūkiai, kad tu į parduotuvę eini viena, tu viską turi išsiaiškinti, esi viena, skambini vyrui, jisai niekuo tau negali padėti, tai yra sunku jau psichologiškai pati migracija. Čia buvo tėvai, giminės, draugai ir tu viena.“ (Kl-NVO-1)

3. **ribotas galimybes integruotis į darbo rinką**

„<...> bandai ieškoti darbo, tu turi iškęsti visus tuos „Ką tu veikei du metus su tuo vaiku sėdėdama? Negalėjai kalbos išmokyti?“. Nu bet su tuo vaiku sėdint, vėlgi tai nėra, kad sėdžiu ir nieko neveikiu. Tai tokie skaudūs momentai būna.“ (Kl-NVO-1)

4. **neigiamas visuomenės nuostatas** (paprastai kylančias dėl kultūrinių ir religinių skirtimų)

„Aš pati lydėjau kažkada į migraciją dėl leidimo gyventi pratęsimo ir moteriškai musulmonei tadžikei liepė nusiimti skarą forografuojantis ir jai tai buvo trauma, ji paskui verkė, ji buvo labai nepatenkinta, bet bijojo rašyti skundą, bijojo kažkur kreiptis, bandėm įkalbėt, bandėm patarti, bet nenorėjo.“ (Vln-EKSP-1)

„<...> moterys dažnai, kiek man <...> asmeniškai tekę girdėti, tai moterys, kurios vilki hidžabus, tai jos susiduria su labai daug atviros diskriminacijos, ksenofobija labai atvira, ten važiuoja troleibusuose, iš kaimynių, iš visur, net jau savivaldybėse. Tai man atrodo, kad jos dar ir atlaiko šitą dalį, spaudimą iš visuomenės.“ (Vln-EKSP-2)

Paslaugų poreikis

Kalbėdami apie **paslaugų moterims migrantėms poreikį**, ekspertai buvo linkę išskirti keletą aspektų. Visų pirma, svarbu moteris **šviesti apie jų galimybes Lietuvoje ir leisti joms užsiimti įvairiomis veiklomis** bei taip skatinti jų lietuvių kalbos žinių ugdymą, socialinių ryšių plėtrą ir integravimą į visuomenę apskritai.

„Būna, kad mes jas kviečiam į renginius, tai tas būna sudėtingiau, atrodo labiau nori, na mes taip labiau matom, kad geriau pas juos ateik į namus. Per pilietinį [pažinimą – aut. past.] mes irgi sakom, kad Lietuvoje tarkim per laisvalaikį, lietuviai labiau linkę eiti į teatrą, kultūrinius renginius, į gamtą važiuoti, sportuoti, dar kažką, tikrai tai yra, o pas juos tas būvimas namuose, šeimoje. Aš galvoju, kad moterims tikrai sunku eiti dirbti, iš vis apie tai galvoti, man atrodo, kad tai yra tikrai tikrai didelis iššūkis.“ (Kn-EKSP-2)

Antra, įvardijama, kad moterims trūksta **specifinių, prie individualių moterų gebėjimų pritaiktų persikvalifikavimo kursų** (pritaiktų moterims, kurios neturi jokios profesinės kvalifikacijos ir negeba susikalbėti lietuviškai).

„Jau vien ta moteris, kur sakiau, turėjo eiti dirbti, ji jau vien higienos kursų turėjo praeiti, tai dukra ėjo ir jai vertė. Aš kalbu apie tą basic'ą, tarsi atrodo kažkokį tai paruošimą tiems kursams, arba jei tai būtų kažkokie kitokie kursai, ar tiesiog tada, dirbti su kalba labai stipriai pradžioj, kad galėtų eiti į tuos kursus. Gaunasi, kad tie kursai yra nuo jų tokiame aukštesniame lygį.<...> jos [moterys migrantės – aut.past.] tikrai turi įvairių gebėjimų, bet mūsų ta darbo rinka tiesiog suvalgo, tu tiesiog jau turi ateiti aukštąjį baigęs ar dvylika baigęs ir visus dokumentus, ir kvalifikacijas turėti <...>.“ (Kn-EKSP-2)

„<...> pastebėjom, kad moterys prašo va tų kursų kažkokių profesinių. Ar iš užimtumo tarnybos jos nori išmokyti kažkokio amato, gauti kažkokį atestatą, ką galbūt vyrai jau turi, tos patirties. Ją atsiveža iš savo šalių, tai moterims šitas dažnai būna aktualu.“ (Vln-EKSP-1)

Trečia, pastebimas **paslaugų, kurios padėtų dirbančioms moterims derinti šeimos gyvenimą ir darbą, poreikis:**

„<...> mūsų dienos centras yra skirtas tik vaikams, kurie yra mokyklinio amžiaus. Tai vat ką daryti su vaikais, kurie yra ne mokyklinio amžiaus? Ir čia net ne toks vaikų priežiūros klausimas, na aš daugiau kalbu apie tuos atvejus, kai vaikas negali lankyti darželio, nes jis susirgo, pavyzdžiui, arba ten, nežinau, džiaugsmingas mūsų karantinas ir tratata, o tu turi eiti į darbą, o kas turėtų būti su vaikais? Čia mums buvo iššūkis, <...> dar kai tu turi kažkokius artimus žmones, į kuriuos vienaip ar kitaip gali atsiremti, yra vienas dalykas ir kai tu esi kitatautis pabėgėlis ir tu nieko neturi, tai tada čia tampa vien tik moters problema.“ (J-EKSP-2)

2.5 Gyvenimo savivaldybėje vertinimas ir (ateities) perspektyvos

Dauguma tyrimo dalyvių teigė esantys patenkinti gyvenimu mieste, kuriame gyvena. Dažniausiai informantai išskyrė, kad tokią savijautą lemia saugumo ir ramybės jausmas, vietinių žmonių geranoriškumas ir gamta / ekologiškumas, rečiau buvo minimas reikiamų paslaugų prieinamumas ir jų kokybė. Neigiamas vertinimas dažniausiai buvo susijęs su juntama socialine atskirtimi.

Tyrimo dalyviai akcentavo gyvenimo didesniame mieste privalumus, susijusius su geresnėmis profesinėmis perspektyvomis, didesne tikimybe, kad bus lengviau susikalbėti rusų ir (arba) anglų kalbomis, taip pat didesniu laisvalaikio užsiėmimų pasirinkimu. O vardydami gyvenimo mažesniame mieste privalumus tyrimo dalyviai pažymėjo nedideles nuomos kainas ir patogią infrastruktūrą vaikams auginti (taip pat žr. sk. 2.2).

2.5.1 Gautų paslaugų vertinimas: galimybės ir trūkumai

Tyrimo dalyvių buvo klausiama, kaip vertina institucijų (valstybinių, savivaldybei pavaldžių, NVO ir kt.), kurių paslaugomis naudojosi, darbą.

Kalbant apie **valstybines institucijas**, ne ES piliečiai dažniausiai išskyrė, kad naudojami Migracijos ir Užimtumo klientų aptarnavimo skyrių, veikiančių savivaldybėse, teikiamomis paslaugomis. Rečiau buvo minimos „Sodros“ ir Valstybinės mokesčių inspekcijos teikiamos paslaugos. Užimtumo klientų aptarnavimo skyrių specialistų suteiktų paslaugų vertinimas plačiau aprašytas ankstesnėje ataskaitos dalyje (žr. sk. 2.4.2), o šioje dalyje plačiau aptariamas Migracijos klientų aptarnavimo skyrių darbo vertinimas iš kalbintų ne ES piliečių perspektyvos. Kalbėti apie šios institucijos darbą ir jų paslaugų kokybę yra itin svarbu, nes su jos paslaugomis susiduria kiekvienas į šalį atvykęs ir trumpesniame ar ilgesniame laikui apsistoti nusprendęs užsienietis. Kalbėdami apie Migracijos skyrių teikiamas paslaugas, ne ES piliečiai išskyrė keletą probleminių aspektų:

1. informacijos lietuvių kalba nekalbančiam užsieniečiui trūkumą

Keletas tyrimo dalyvių akcentavo, kad, nors į šalį atvyksta nemažai imigrantų iš Baltarusijos, Rusijos Federacijos ir Ukrainos, Migracijos departamento interneto svetainėje informacija prieinama tik lietuvių ir anglų kalbomis. Informantai taip pat pažymėjo, kad ne visi Migracijos skyriuose dirbantys darbuotojai geba aptarnauti užsieniečius kita kalba, nei lietuvių.

„Jeigu apie Migraciją [Migracijos sk. – aut. past.] pakalbėsime, ten reikia pildyti anketas, ten nėra rusiškai kalba, ten arba anglų kalba, arba lietuvių kalba. Jeigu tu pirmus metus gyveni Lietuvoje, tu negali pati užpildyti anketa, reikia visada ieškoti pagalbos.“ (Akm-1M)

„Sunkiausias etapas, su kuriuo susidūriau, buvo Migracijos centras. Nenoriu prastai apie juos atsilipti, bet, o dieve, kartą iš ten išėjau verkdamas, tai buvo taip blogai, o aš paprastai neverkiu. Žinote, tai blogiausia dalis. <...> mano draugė, kuri viską man darė, ji gavo visą informaciją apie tai, ko man reikia, ir aš susirinkau visus tuos dokumentus. Ir vieną dieną ten nuėjau gal 14 ar 15 valandų. Ir, galvojau, palauksiu, bus mano eilė, pasiėmiau numerį, ir viskas bus gerai. Laukiau iki 16.45 val. ir ten nieko nebuvo. Ir užėjau vidun, o jie sako: „Atsiprašome, mes baigėme, mes baigėme su darbais.“ Ir aš, na: „Ką turite omenyje, kad baigėte su darbais? Dar penkios minutės iki penktos, jums liko penkios minutės.“ Ir tada aš kaip ir: „Gal anglų kalba?“ Ir jie buvo tarytum:

„Ne, jūs Lietuvoje, turėtumėte šnekėti lietuviškai.“ Ir visą laiką jie su manimi šnekėjo tarytum piktai piktai, tarsi kitu lygiu. Ir jie buvo tokie šiurkštūs, jie buvo tarsi: „Mes neaptarnaujame.“ Aš pasakiau: „Laukiu tris valandas. Sėdžiu ant kėdės ir laikiu tam, kad gaučiau šią informaciją.“ Nieko, pasakė jie: „Mes jūsų neaptarnausime, mūsų darbo valandos baigėsi ir jūs nešnekate lietuviškai, sugrįžkite su vertėju, tada suteiksime jums tai, ko norite.“ <...>. Ir jie yra pirmose gretose, Lietuvos atstovai, kuriuos pirmuosius sutinkame. Tai yra didžiausia problema. Visada yra išimčių bei malonių žmonių ir visa tai, bet taip, tai buvo.“ (Kl-10M)

2. Migracijos klientų aptarnavimo skyriuose dirbančių **darbuotojų nekompetenciją aptarnauti užsienio šalių piliečius**

„<...> tada jie [pabėgėliai] čia atvyksta, jie nesupranta kokio nors klausimo ir šie pareigūnai nebando jiems paaiškinti, bet vėl ir vėl kartoja tą patį klausimą ir pradeda šaukti. Aš sakau, prašau, perfrazuokite savo klausimą, nes verčiu viską, ką sakote. Neturėčiau toliau to eiti, bet vis tiek, aš turėčiau tiesiog versti, bet tada aš matau, kad ji tris kartus kartoja tą patį klausimą ir žmogus nesupranta, nes klausimas sukonstruotas labai sudėtingu akademiniu būdu ir žmogus nesupranta. Aš suprantu, bet žmogus nesupranta. Ji šaukė ir šaukė, jūs neatsakėte į mano klausimą. Tai buvo labai šiurkštu. Ir tai tik vienas pavyzdys.“ (Vln-10V)

Per tyrimą informantai taip pat iškėlė klausimą, kodėl užsieniečiai aptarnaujami tik didžiuosiuose miestuose įkurtuose Migracijos skyriuose.²⁰ Pavyzdžiui, Jonavos rajone ir Akmenės rajone, kur gyvena nemažai užsienio šalių piliečių, tokios paslaugos jiems neteikiamos, tad užsieniečiai dėl migracijos paslaugų turi vykti į Kauną ir Telšius.

Tyrimo dalyviams buvo sunkiau įvertinti **savivaldybės pavaldžių institucijų** darbą, nes dauguma jų teigė, kad šių institucijų paslaugomis nesinaudojo (arba negalėjo to įvardinti, nes nežinojo). Jonavos rajone kalbinti informantai išskyrė Jonavos rajono socialinių paslaugų darbą; jį vertino teigiamai, akcentavo pasitikėjimą ten dirbančiais darbuotojais. Keletas tyrimo dalyvių Vilniaus ir Kauno miestuose išskyrė seniūnijų darbą, ir jį įvertino itin kritiškai dėl biurokratinio darbuotojų požiūrio bei nemalonaus klientų aptarnavimo.

„<...> pateikti savo registraciją bute turėjau važiuoti į seniūniją. Ir su seniūnija <...>, turėjau blogos patirties. Tad, kaip jau tikriausiai žinote, tam, kad įrodytum, jog esi registruotas Lietuvoje, privalai turėti dokumentą iš nuomininko ir nuo savęs, ir nuo seniūnijos, ir pateikti juos Migracijos departamentui. Atvykau į seniūniją ir dėl kažkokios priežasties, galbūt dėl naujo susitarimo, kurį buvome priėmę su nuomininku, nebuvau sistemoje, tad viskas pasibaigė tuo, kad dėl kažkokios priežasties aš nesu registruotas. Ir moteris, kuri dirbo seniūnijoje, pradėjo su manimi elgtis, tarytum <...> dėl kažko verstų ant manęs kaltę. Tad aš buvau <...> besakantis: „Na, palaukite, aš nieko nepadariau, tai tiesiog techninė problema. Aš gyvenu čia trečius metus ir tad, na, kokia problema, padirbėkime jos atžvilgiu ir raskime kokį nors sprendimą“. Ir ji buvo gana, pasakyčiau, netgi agresyvi, sakydama, kad, na, „Turėsite problemų“ ir <...> balso tonas tikrai nebuvo malonus.“ (Vln-6V)

NVO teikiamas paslaugas informantai dažniausiai buvo linkę vertinti teigiamai, neretai įvardydami kaip vieną pagrindinių, ypač gyvenimo Lietuvoje pradžioje, pagalbos šaltinių:

²⁰ Tyrimo įgyvendinimo metu Migracijos skyriai užsieniečius aptarnavo Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Šiaulių, Telšių ir Klaipėdos miestuose. Daugiau informacijos <https://migracija.lrv.lt/lt/asmenu-aptarnavimas>

„Jei žmogus vienas atvažiuoja čia gyventi, tai turi būti labai stipri asmenybė, kad vis tiek bus iššūkių, problemų. Jei žmogus vienas atvažiuoja, labai svarbu, kad yra toks centras, kuriame galima registruotis ir sulaukti pagalbos. Labai sudėtinga pačioje pradžioje, kai viskas yra svetima ir kalba, ir užrašai nesuprantami, labai gerai, kad galima surasti tokią informaciją.“ (Kl-4M)

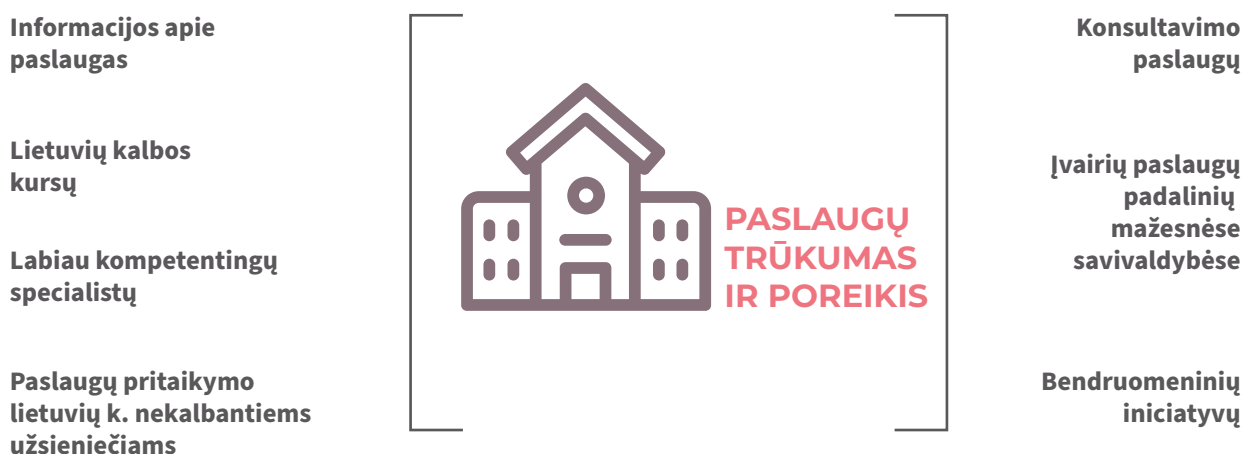
Kalbėdami apie tai, ką būtų galima tobulinti NVO darbe, tyrimo dalyviai minėjo, kad kai kurios jų paslaugos yra labiau pritaikytos iš postsovietinių šalių atvykstantiems migrantams, tad ne rusakalbiai užsieniečiai susiduria su tam tikrais nepatogumais. Tyrimo dalyviai taip pat dalijosi patirtimi, kad yra susidūrę su nekokybiškomis vertimo paslaugomis ir NVO organizuojamų lietuvių kalbos kursų neefektyvumu, pasitaikė atvejų, kai nemaloniai elgėsi darbuotojai. Tačiau reikėtų pastebėti, kad tokios neigiamos patirtys pavienės ir ne visada tiesiogiai susijusios su tiesioginiu NVO darbu bei jų teikiamomis paslaugomis.

„X [NVO – aut. past.] skirtas žmonėms, kurie yra ne ES piliečiai, ir jis teikia daugybę nemokamų paslaugų <...>. Bet tai [paslaugas teikia – aut. past.], jei ne lietuviškai, tai rusiškai. Bet aš nesu iš posovietinės šalies, todėl nešneku rusiškai. Tad anglų kalba taip pat yra tam tikra problema. Jie bando pagelbėti taip gerai, kaip gali, bet rezultatai tiesiog nepasireiškia. Intencija yra, bet rezultatai nelabai.“ (Kl-9V)

„<...> aš paskambinu X [NVO – aut. past.] darbuotojai, paprašau, kad ar galit mane užregistruot, pavyzdžiui, pas neurologą. Ji po penkių minučių <...> skambina, pasako, kad užregistravau tą dieną, tas laikas. <...> Apie informaciją duoda mums, galiu paklausti viską, tikrai ji gera.“ (J-6V)

2.5.2 Paslaugų savivaldybėje trūkumas ir poreikis

59

Tyrimo dalyvių buvo teiraujamasi, **kokių paslaugų jie pasigenda** mieste, kuriame gyvena. Dažniausiai informantų poreikiai buvo susiję su informacijos apie paslaugas ir konsultavimo paslaugų trūkumu; paslaugų pritaikymu lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams; lietuvių kalbos kursais; paslaugas teikiančių specialistų kompetencijų stoka; e) bendruomeninių iniciatyvų trūkumu.

Informacijos apie paslaugas ir konsultavimo paslaugų trūkumą minėjo visų, išskyrus Akmenės rajoną, savivaldybių gyventojai. Šių paslaugų trūkumas taip pat susijęs ir su kitu informantų įvardytu poreikiu – paslaugų pritaikymu lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams.

„<...> mes nežinom įstatymų ir taip toliau, darbo kodekso, dar kažkas. <...> ko jau trūksta labiausiai, mums trūksta žinių, būtent kas liečia įstatyminių bazių <...> Ta prasme, jeigu aš mokėčiau kalbą ir žinočiau įstatymus, man nereikėtų jokio kito žmogaus pagalbos.“ (J-8V)

„<...> būtų malonu gauti daugiau informacijos anglų kalba ir paslaugų teikiamų angliškai.“ (Kn-4M)

„Daugiau informacijos rusų kalba internete apie miesto gyvenimą. <...> Trūksta informacijos bendrai rusų kalba, apie renginį dažniausiai parašo jau po to kai jis praėjęs.“ (Kl-4M)

„<...> mums tiesiog reikia informacijos anglų kalba. Galėtų būti tarsi centras, kuriame paslaugos yra teikiamos anglų kalba. Daugybę dalykų turime daryti patys, nes neturime pasirinkimo.“ (Šiaul-5M)

„Manau, kad reikia daugiau vertimų į kitas kalbas. Bent tokią bendrą informaciją, kad būtų išversta, pavyzdžiui, iš bendrų institucijų. <...>.“ (Vln-1M)

Šiaulių mieste kalbinti tyrimo dalyviai įvardijo, kad mieste trūksta vietos, kur būtų galima tiesiogiai kreiptis ir gauti informacijos apie paslaugų prieinamumą. Panašų lūkestį išreiškė ir keli tyrimo dalyviai iš Klaipėdos miesto ir Vilniaus miesto. Šių miestų gyventojai taip pat pabrėžė, kad nėra pakankamai informacijos apie tam tikras paslaugas lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams. Akcentuojamas informacijos rusų ir anglų kalbomis prieinamumas.

Jonavos rajone, kaip ir Akmenės rajone bei Šiaulių mieste, tyrimo dalyviai itin pasigenda (nemokamų) lietuvių kalbos kursų (taip pat žr. sk. 2.4.1). Šiose savivaldybėse kalbinti informantai dažniau išreiškė bendruomeninių iniciatyvų, kuriose būtų galima susipažinti su lietuvių kultūra ir daugiau pabendrauti su vietos bendruomene, trūkumą (taip pat žr. sk. 2.4.6). Vis tik reikėtų paminėti, kad tokių iniciatyvų pasigendama ir kitose savivaldybėse.

Tyrimo dalyviai taip pat akcentavo, kad valstybinėse ir savivaldybei pavaldžiose institucijose klientus aptarnaujantys darbuotojai turėtų būti atviresni ir pakantesni į juos besikreipiantiems užsieniečiams, svarbu kelti šių darbuotojų tarpkultūrines kompetencijas.

Tyrime dalyvavę ekspertai, kaip ir ne ES piliečiai, įvardijo, kad labiausiai užsieniečiams trūksta informavimo ir tarpininkavimo paslaugų bei (nemokamų) lietuvių kalbos kursų. Taip pat ekspertai buvo linkę akcentuoti paslaugas, skirtas moterims migrantėms (plačiau žr. sk. 2.4.10). Be šių paslaugų taip pat buvo paminėtas kultūrinių / edukacinių veiklų poreikis, švietimo paslaugų pritaikymas užsieniečių vaikams ir psichologinės pagalbos paslaugos.

Kaip viena iš galimybių, sprendžianti tokios paslaugos trūkumą, galėtų būti paslaugų teikimas vieno langelio principu, informaciniai leidiniai apie gyvenimą mieste (ir bendrai Lietuvoje), mieste prieinamas paslaugas ir pan.

„<...> nu kažkokia rožinė vizija, kad būtų kažkoks vienas langelis, kad ir, nežinau, ar tiesiog sieną kertant duotų jiems informacinį lapelį, kur yra ta bendra informacija, kad va čia jums suteiks, yra ta socialinė sistema, yra apie sveikatos sistemą, švietimo sistemą, visi tie mokesčių klausimai, prasideda tos deklaracijos, vėl jiems neaišku, ar reikia deklaruot, ar nereikia, dar ten kažką.“ (Kl-EKSP-2)

2.5.3 Gyvenimo Lietuvoje ateities perspektyvos

Tyrimo dalyvių buvo klausama, **kokias ateities perspektyvas mato mieste** (ir bendrai Lietuvoje), kuriame gyvena. Dauguma informantų teigė, kad išvykti iš šalies neplanuoja, o dalis įvardijo, kad norėtų atsivežti ir likusius šeimos narius. Dažniausiai taip atsakė tyrimo dalyviai teigė esantys patenkinti gyvenimu Lietuvoje (turi darbą, namus ir pan.) ir jaučiasi esantys visuomenės dalimi. Kita priežastis, kodėl tyrimo dalyviai planuoja likti gyventi Lietuvoje, susijusi su vaikais (palankesnės sąlygos juos auginti, geresnės švietimo perspektyvos ir pan.).

„<...> dukrytei čia labai gerai, mes nenorim kažkur keisti. Aš galiu gyventi Ukrainoj, aš ten viską turiu ir butą kaip ir, ir darbą ten turiu, galiu susirasti lengviau, bet mano dukrytė čia yra labai patenkinta, labai patinka mokytojai, aš kažkaip nenoriu paimti čia dabar ir ten vežti. Ir jeigu ji užauga Ukrainoj, ji neturės paskui lietuvių kalbos, kokia čia yra lietuvaite vis tiek jeigu nekalba savo kalba.“ (Akm-1M)

„Planuojam [likti čia – aut. past.], jeigu bus taip kaip dabar arba pagerės, tai tikrai taip. Norėtumėm toliau čia gyvent ir kad vaikų gyvenimas būtų geras ir sulauktume anūkų.“ (Šiaul-3M)

Priežastys, kodėl tyrimo dalyviai svarstytų (svarsto arba yra svarstę) išvykimą iš šalies / miesto, kuriame gyvena, dažniausiai yra susijusios su užimtumu ir finansinės gerovės siekiu.

„Mano planas gana silpnas, visas priklauso nuo to, kur gausiu darbą, jei darbą gausiu čia. Aš nebūčiau prieš pasilikti ilgiau, jei ne, grįšiu atgal į savo šalį. Dėl to nepuoselėju jokių jausmų, tiesiog paprastas faktas.“ (Kl-7V)

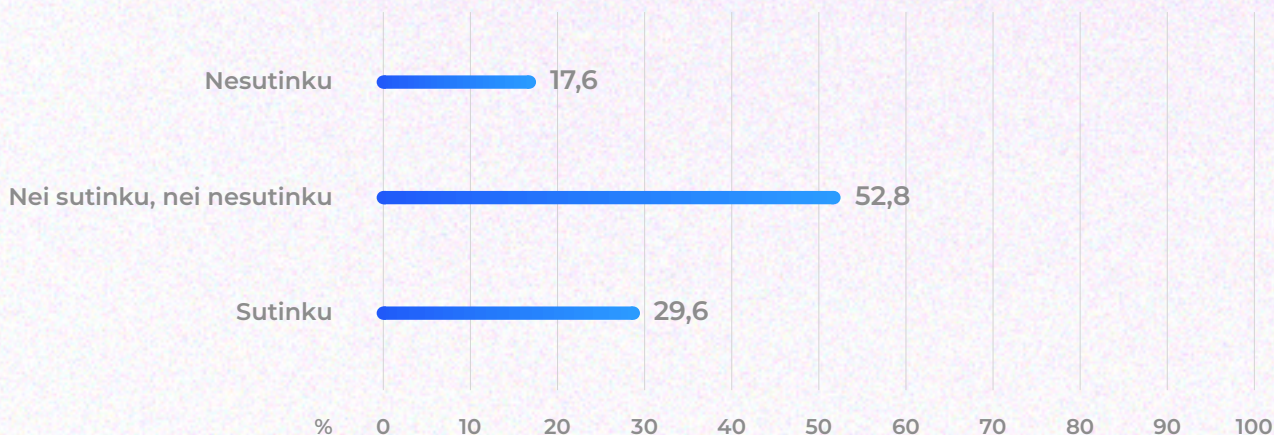
||| Ne ES piliečių integracijos galimybės savivaldybėje: paslaugų, paslaugų infrastruktūros ir miesto atvirumo vertinimas

Šioje ataskaitos dalyje, remiantis kokybinių ekspertinių interviu ir anoniminės anketinės apklausos, skirtos savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovams²¹, duomenimis, aptariamos ne ES piliečių integracijos galimybės šešiose projekte dalyvaujančiose savivaldybėse.²²

3.1 Paslaugų planavimas ir prieinamumas ne ES piliečiams

Anoniminės anketinės apklausos, skirtos pavaldžių įstaigų atstovams, duomenys rodo, kad **planuojant įvairias paslaugas miesto gyventojams ne ES piliečių integracijos klausimas savivaldybėse atskirai nesvarstomas arba jį atsižvelgiama tik iš dalies**. Apie pusę (52.8 proc.) savivaldybėms pavaldžių įstaigų atstovų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamose įstaigose planuojant paslaugas atsižvelgiama į ne ES šalių piliečių poreikius. 29.6 proc. atstovų su teiginiu sutiko arba visiškai sutiko, kiek mažiau nei vienas iš penkių (17.6 proc.) nesutiko arba visiškai nesutiko. (žr. 4 pav.).

4 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad jūsų atstovaujamai įstaigai planuojant paslaugas gyventojams atsižvelgiama į ne ES šalių piliečių poreikius?“ (N = 398, %)

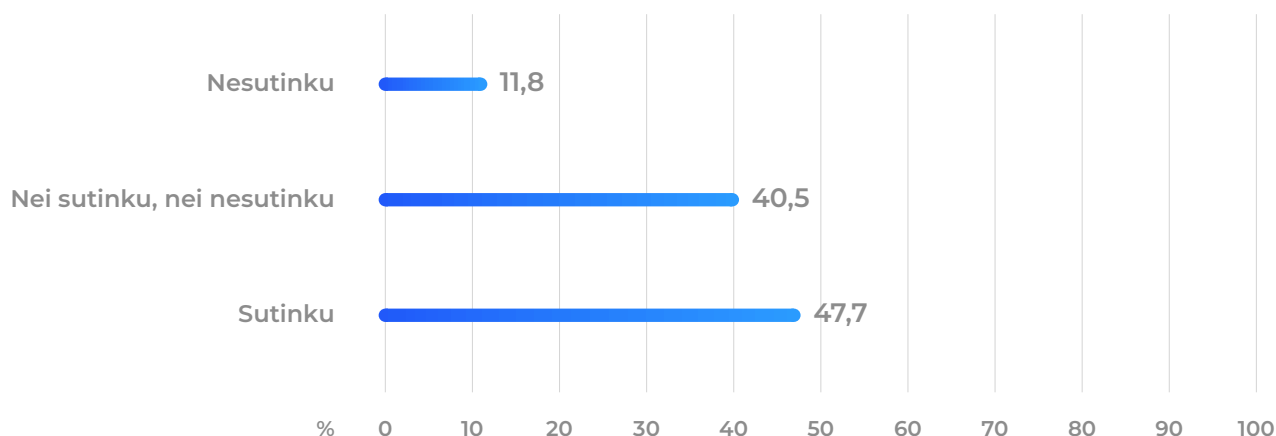

21 Per apklausą, skirtą savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovams, buvo klausiama apie konkrečių įstaigų teikiamas paslaugas, paslaugų ir informacijos apie jas prieinamumą ne ES šalių piliečiams ir ne ES šalių piliečių poreikius. Ją visose savivaldybėse užpildė 398 įstaigų ar jų padalinių atstovai: 143 Vilniaus, 133 Kauno, 72 Šiaulių miestų, 27 Jonavos r., 15 Akmenės r. savivaldybių įstaigų ir padalinių atstovai. Iš jų, 303 respondentai atstovavo švietimo, 22 sveikatos priežiūros, 39 kultūros, 34 socialines paslaugas teikiančias įstaigas.

22 Komentuojami apklausos duomenys – įstaigų atstovų, ne paslaugų gavėjų, vertinimas (paslaugų gavėjų patirtys aptariamos II-oje ataskaitos dalyje).

Paklausus, ar iššūkiai, su kuriais susiduria ne ES piliečiai bei jų specifiniai poreikiai, yra žinomi paslaugas teikiantiems specialistams, daugiau respondentų buvo linkę sutikti nei nesutikti. Su teiginiu sutiko arba visiškai sutiko beveik pusė atstovų (47.7 proc.), nei nesutiko, nei sutiko – 40.5 proc., o nesutiko – tik 11.8 proc. (žr. 5 pav.).

5 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad iššūkiai, su kuriais susiduria ne ES piliečiai, ir jų specifiniai poreikiai yra žinomi paslaugas teikiantiems įstaigos darbuotojams?“ (N = 398, %)

Kokybinio tyrimo metu savivaldybių administracijos atstovai akcentavo, kad **paslaugos teikiamos vienodai visiems miesto gyventojams**, o planuojant ir teikiant paslaugas užsieniečiai paprastai nėra išskiriami kaip atskira tikslinė ar specifinių poreikių turinti grupė („<...> tikrieji tie poreikiai iki mūsų neateina, tai <...> kaip atskiros grupės, to nedarom.“ (Kn-EKSP-1))

Vis tik, tyrime dalyvavę NVO atstovai taip pat pastebi, kad **ne visos įstaigos yra atviros ir pasiruošusios tinkamai aptarnauti specifinių poreikių turinčius užsienio šalių piliečius**.

„Man atrodo tikrai aišku, kad savivaldybėje dirbantys žmonės tikrai nežino tiesiog bazinių dalykų.“ (Kn-EKSP-2)

„<...> nuolat girdime neigiamų atsiliepimų apie tai, kokios yra neprieinamos, mažai prieinamos paslaugos. Tai čia turbūt būtų sudėtinga skirti NVO arba savivaldybės, bet būstas, darbas, pagalba ieškant, medicininės ypač paslaugos, viskas. Tiesiog tai yra, kiek aš esu girdėjęs, tai, kad yra tiesiog per mažai prieinama.“ (Vln-EKSP-2)

Tai, kad būtų atsižvelgiama į skirtingus užsienio šalių piliečių poreikius, svarbus strateginis savivaldybių požiūris į užsieniečių integraciją, kryptingas paslaugų pritaikymo užsieniečių poreikiams planavimas ir šių paslaugų **finansavimo užtikrinimas**. Savivaldybių administracijos skiria finansavimą įvairių sričių projektinėms veikloms įgyvendinti, tarp jų tarpkultūriniam dialogui skatinti. Tačiau reikėtų akcentuoti, kad tokios veiklos yra fragmentinės ir neužtikrinamas jų tęstinumas.

„Mūsų savivaldybėje nėra atskiros prioriteto, kad projektai būtų skirti užsieniečių, tautinių bendrijų projektams, iš kitos pusės stengiamės tas nevyriausybinės organizacijas paremti, per programas, kurias užregistruotos, kurios aktyvios, suplanavusios tam tikras veiklas, tai tam tikro finansavimo iš savivaldos gali sulaukti.“ (Akm-EKSP-1)

„Čia galbūt vienas iš tokių skaudžiausių momentų [tautinių bendruomenių finansavimas – aut. past.], <...> kai mes kalbam apie tautinių bendrijų namus. <...> Mums pasako, kad negali skirti lėšų tam, kad tie namai būtų veiklūs, nes, kaip sako, patalpų Šiauliuose daug, rinkitės, galite ir vieną patalpą visiems, galite sau atskirą patalpą, bet kokią, jeigu mes galim jums skirti, prašom, bet jūs nuomosite, jūs turėsite apmokėti visas išlaidas. O tai yra neįmanoma, tiesiog neįmanoma, nes mes neturime, mes NVO, <...> mes neturime tų galimybių turėti tiek pinigų. <...> O šiaip mes turime gerus pavyzdžius kitų miestų, kiti miestai turi, o mes ne. Ir dėl to liūdna, kad savivaldybė negali mums skirti tokios galimybės, nes jie supranta, kad tai ne šios dienos toks gražus gestas, o tai yra jau nuolatinis išlaidų šaltinis, nes reikės mokėti.“ (Šiaul-EKSP-2)

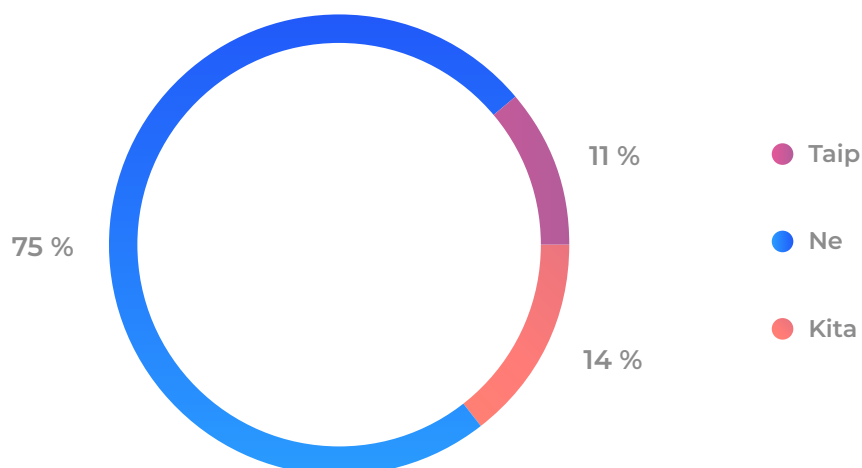
Kad būtų tinkamai atsižvelgiama į užsieniečių, gyvenančių savivaldybėse, poreikius ir siekiant užtikrinti prieinamumą prie jiems reikalingų paslaugų, svarbu tinkamai **atstovauti šiems žmonėms savivaldybės lygmeniu**. Kaip atskleidžia kokybinis tyrimas, patys užsieniečiai ir/ar jų atstovai tiesiogiai neįtraukiami į konsultavimo ir sprendimų priėmimo procesus, nors kalbinti NVO atstovai akcentavo, kad jų į(si)traukimas būtų labai svarbus:

„Jeigu galvotume apie tai, kad kada nors būtų iš savivaldybės, <...> kviečiami kažkokie TŠP [trečiųjų šalių piliečiai – aut. past.], norint su jais pasitart, tai neteko matyti. Norėčiau pamatyti, bet neteko.“ (Kl-EKSP-2)

„<...> mes kažkaip labai <...> tose kritinėse situacijose murdomės ir turbūt mes tiesiog nedaeinam iki to kito, <...> ne bazinių poreikių, aišku, labai svarbių teisių. Tai nei kada turėjom, nei kada apie tai kalbėjom, nei mes apie tai apskritai kalbam, koks va tas atstovavimas, kaip tu gali tame dalyvauti valdyme ir panašiai.“ (Vln-EKSP-3)

Apie ribotą NVO ir kitų ne ES piliečius atstovaujančių organizacijų įtraukimą planuojant paslaugas, šių paslaugų prieinamumą ir pritaikomumą prie ne ES piliečių poreikių įstaigų lygmenyje galima spręsti ir iš anketinės apklausos duomenų. Didžioji dalis savivaldybėms pavaldžių įstaigų atstovų (apie 75 proc.) pažymėjo, kad planuojant veiklas **nėra konsultuojamasi su integracijos paslaugas ne ES piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis**. Tik 11 proc. pažymėjo, kad tokios konsultacijos vyksta. Dalis įstaigų atstovų atkreipė dėmesį į tai, kad paslaugų užsieniečiams neteikia, todėl tokioms konsultacijoms nėra poreikio (žr. 6 pav.).

6 pav. „Ar įstaiga konsultuojasi su integracijos paslaugas ne ES piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis“* (N = 376, %)

*Pastaba: į šį klausimą atsakė ne visi apklausoje dalyvavę įstaigų atstovai

3.2 Paslaugų ir paslaugų infrastruktūros pritaikymas ne ES piliečiams

Lygių galimybių, apimančių ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, politika įtraukta į 3²³ tyrime dalyvaujančių savivaldybių strateginius dokumentus. Net 93 proc. savivaldybėms pavaldžių įstaigų atstovų įvardijo, kad jų įstaigose yra įgyvendinama lygių galimybių, apimančių ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, politika (N=398).

Vis dėlto, paslaugų prieinamumas ne ES piliečiams visose savivaldybėse buvo sudėtingas, dažniausiai dėl priežasčių, susijusių su kalbos barjeru teikiant paslaugas bei tuo, kad užsieniečiams aktuali papildoma informacija ar reikalingos procedūros, kurios nėra aktualios Lietuvos piliečiams. Paprastai užsieniečiams aktuali informacija buvo ribota: arba nepateikiama visai, arba pateikiama fragmentuotai. Tai iliustravo tiek interviu su ekspertais bei savivaldybių administracijų atstovais, tiek ir anketinė apklausa, skirta įstaigų atstovams.

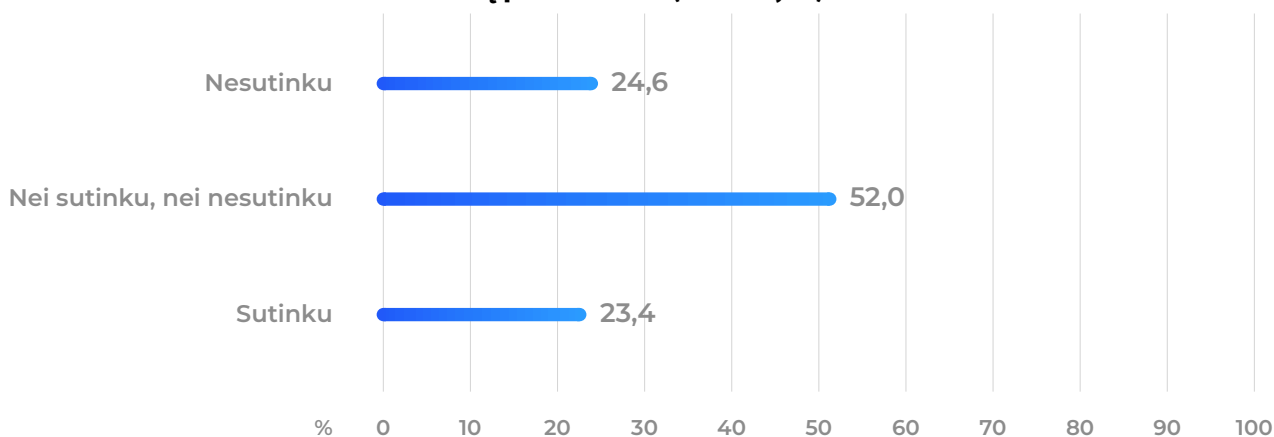
„Mes turime internetinį puslapį, jį esam gana stipriai atsinaujinę, bet vėl jisai yra lietuvių kalboje, kai turėjom senesnį internetinį puslapį, tai tuomet turėjom vertimą į anglų kalbą.“ (KI-EKSP-4)

„<...> žiūrėjau pati internete, nėra daug informacijos anglų kalba, kai kur gal yra trūkumas paprastų paslaugų pateikime, kad tai būtų anglų kalba, gal su laiku arba žmonės, įmonės nemato poreikio versti, nėra tokia didelė auditorija, gal telefonu ji ir būtų pateikiama. Buitiniuose klausimuose, jų sprendime, mes dar nesame tiek pažengę, nors daug kas kalbame anglų kalba, bet tame formaliame lygmenyje trūksta informacijos.“ (Kn-EKSP-4)

„<...> Jonavoj integraciją vykdo dvi organizacijos, tai yra Caritas ir Raudonasis Kryžius. Tai jie žino apie tą mūsų projektą <...>. Bet jeigu žmogus <...> niekieno, <...>, tai jam čia reikia paieškoti tos informacijos, iš esmės niekas neatneša jam tos informacijos ant lėkštės.“ (J-EKSP-2)

Anketinės apklausos duomenys rodo, kad kiek daugiau nei pusė (52 proc.) savivaldybei pavaldžių įstaigų **atstovų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamos įstaigos infrastruktūra yra pritaikyta lietuvių kalba nekalbantiems užsienio šalių piliečiams**. Apie ketvirtadalį respondentų (apie 23.4 proc.) su teiginiu sutiko arba visiškai sutiko, labai panašus skaičius asmenų su teiginiu visiškai nesutiko arba nesutiko (24.6 proc.) (žr. 7 pav.).

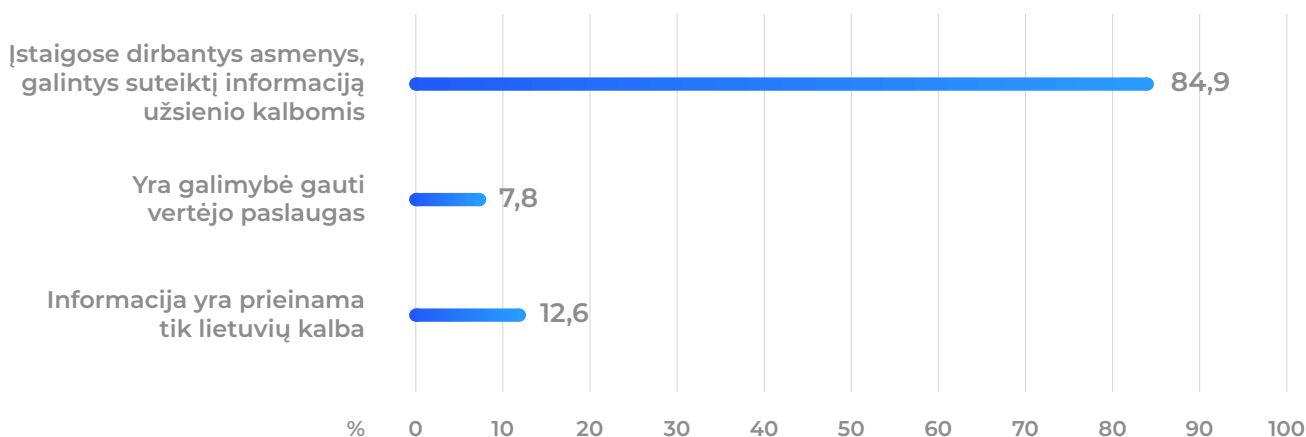
7 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad įstaigos infrastruktūra yra pritaikyta lietuvių kalba nekalbantiems užsienio šalių piliečiams?“ (N = 398, %)

23 Lygių galimybių politika, kuri įtrauktų etninį ir religinį pagrindą, nebuvo vykdoma Klaipėdos, Šiaulių ir Kauno m. savivaldybėse.

Atsakydami į klausimą, kaip yra teikiama informacija užsienio šalių piliečiams, kurie nekalba lietuvių kalba, dauguma (84.9 proc.) savivaldybėms pavaldžių įstaigų atstovų įvardijo, kad jų atstovaujamose įstaigose dirba asmenys, galintys suteikti informaciją užsienio kalbomis. Apie 8 proc. respondentų pažymėjo, kad užsienio šalių piliečiai, nekalbantys lietuviškai, turi galimybę gauti vertėjo paslaugas. Apie 13 proc. atstovų taip pat pripažino, kad informacija prieinama tik lietuvių kalba (žr. 8 pav.). Nors poroje savivaldybių, savivaldybių administracijų atstovų teigimu, buvo galimybė gauti vertėjo paslaugas, trūko informacijos apie tokią galimybę: apie tai nebuvo girdėję ne ES šalių piliečiai bei jiems paslaugas teikiančios organizacijos.

8 pav. „Kaip yra teikiama informacija užsienio šalių piliečiams, nekalbantiems lietuvių kalba?“ (N = 398, %)

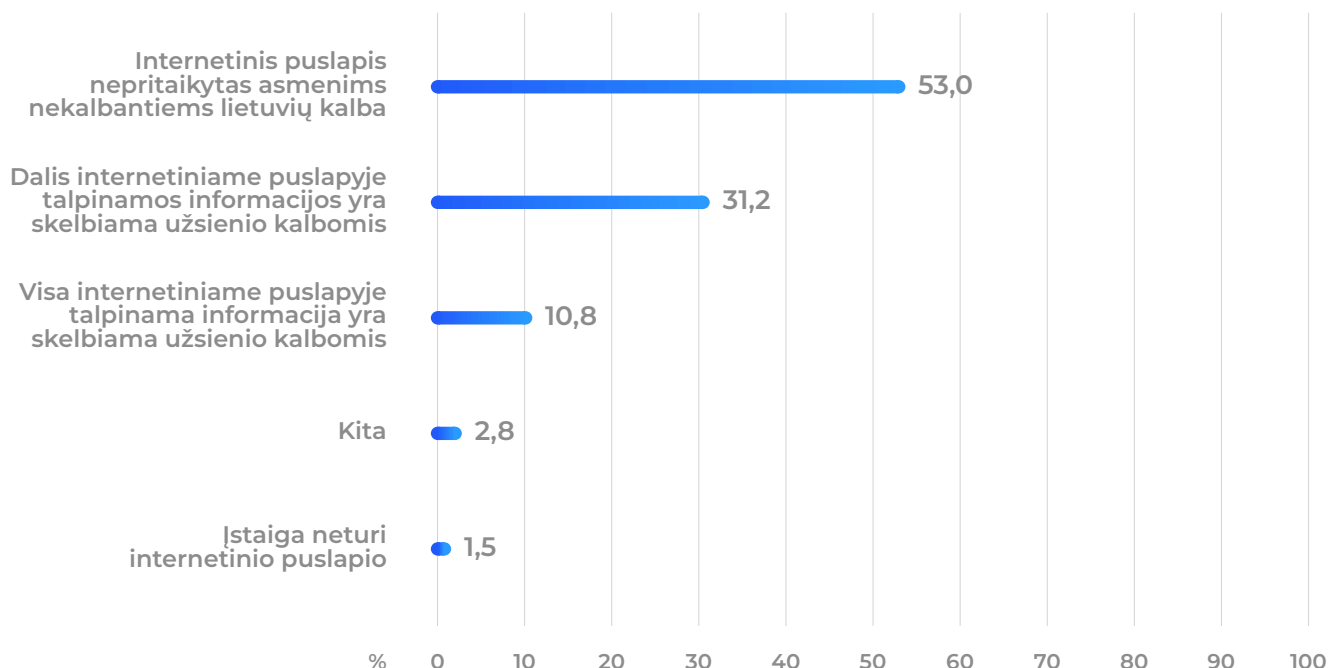
Kaip jau aptarta ankstesnėse ataskaitos dalyse (žr. sk. 2.3 ir 2.5.2), dažniausias **informacijos šaltinis apie įvairias paslaugas ne ES šalių piliečiams** yra artimas socialinių ryšių ratas, universitetas, darbdaviai. Prieglobsčio gavėjai ir kiti užsieniečiai, gavę paslaugas iš NVO ar valstybinių institucijų, įvardijo šias kaip svarbius informacijos šaltinius siekiant gauti aktualias paslaugas savivaldybėse. Tačiau pastebima, kad jei užsieniečiai neturi nei artimo pažįstamų rato, nei NVO kontaktų, jie lieka informaciniame vakuume.

„<...> jeigu mes kalbam apie pabėgėlius, tai pirmiausia visą informaciją jie gauna pabėgėlių centre. Tai pabėgėlių centras yra tas, kuris jau juos gali nukreipti toliau būtent į mūsų savivaldybę.“ (J-EKSP-1)

„<...> jeigu atvažiuoja va dirbti, tai jie nieko nežino. Ir nieko nėra savivaldybėj ar kažkur, nieko nėra, jokio langelio, kur jis ateitų, pasakytų vardą, aš atvykau, kas man priklauso, nepriklauso, ko galiu tikėtis, kokios mano teisės, nieko.“ (KL-EKSP-2)

Tai, kad **nėra pakankamai informacijos apie paslaugas kitomis kalbomis**, patvirtina ir anoniminės anketinės apklausos tyrimo rezultatai. Į klausimą, kaip įstaigos interneto puslapis yra pritaikytas asmenims, nekalbantiems lietuviškai, daugiau nei pusė (53.8 proc.) atstovų atsakė, kad interneto puslapis nėra pritaikytas asmenims, nekalbantiems lietuviškai. Tik apie 11 proc. įstaigų atstovų pažymėjo, kad visa interneto puslapio informacija skelbiama užsienio kalbomis, apie trečdalis (31.2 proc.) respondentų įvardijo, kad tik dalis interneto puslapyje įkeliamos informacijos skelbiama arba netrukus bus skelbiama užsienio kalbomis (žr. 9 pav.). Svarbu pastebėti, kad užsienio kalbos, į kurias verčiami įstaigų internetiniai puslapiai, taip pat nebūtinai atitinka kalbas, kurios yra labiausiai paplitusios savivaldybėse.

9 pav. „Kaip įstaigos internetinis puslapis yra pritaikytas asmenims, nekalbantiems lietuviškai?“ (N = 398, %)

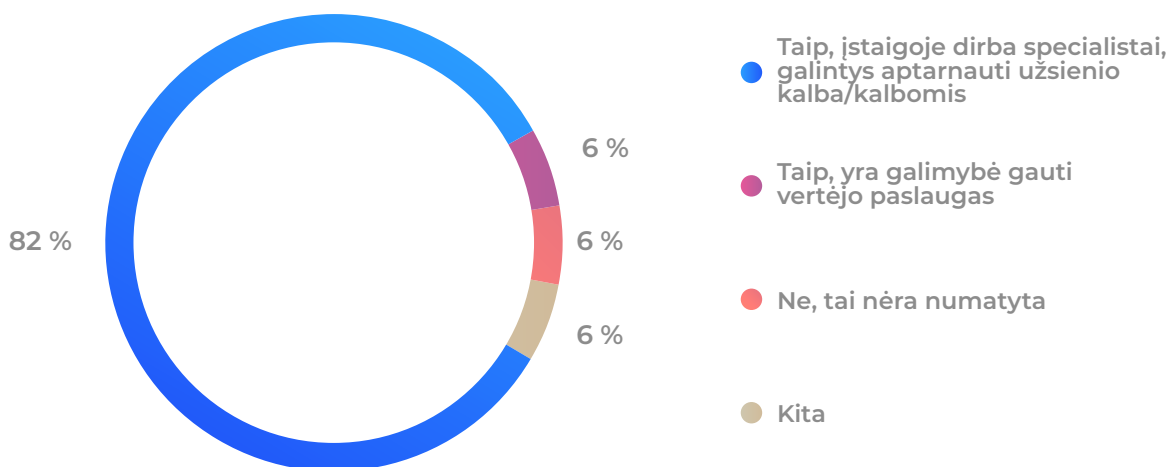
Paslaugų ir paslaugų infrastruktūros pri(si)taikymas

Toliau šios ataskaitos dalyje, remiantis anoniminės anketinės apklausos savivaldybėms pavaldžių įstaigų atstovų apklausos rezultatais bei informacija, suteikta savivaldybių administracijų atstovų, plačiau aptariama, kaip paslaugos ir paslaugų infrastruktūra pritaikyta savivaldybėms pavaldžioje įstaigoje, kurios teikia sveikatos priežiūros, socialines, švietimo ir kultūros paslaugas.

3.2.1 Sveikatos priežiūros paslaugos

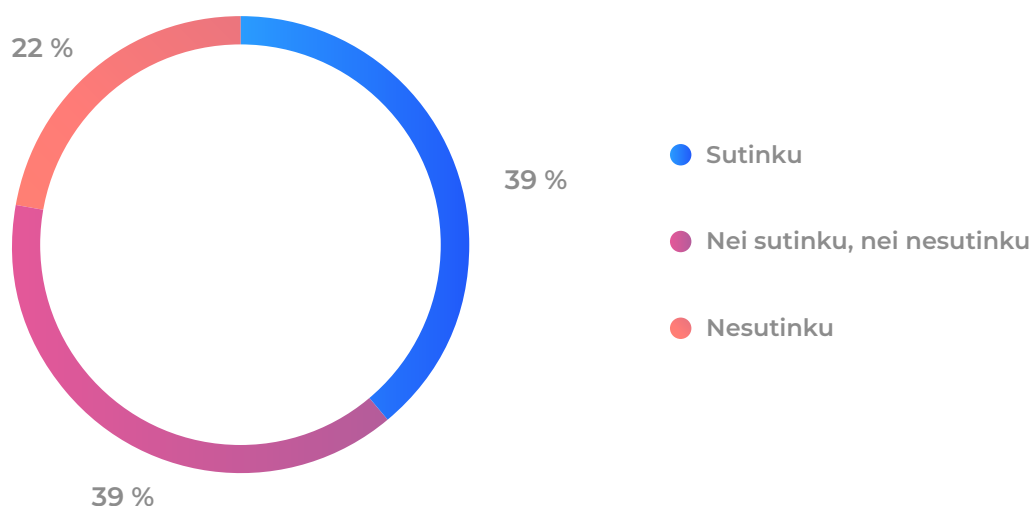
Remiantis anketinės apklausos, skirtos įstaigų atstovams, duomenimis, 83 proc. sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų lietuvių kalba nekalbantys asmenys turėjo galimybę gauti sveikatos priežiūros paslaugas kitomis nei lietuvių kalbomis, tarp jų - anglų, rusų ar lenkų; 5 proc. įstaigų buvo galimybė gauti vertėjo paslaugas (žr. 10 pav.). Apklausoje 61 proc. įstaigų atstovų taip pat pažymėjo, kad įstaigos yra numačiusios veiksmus, kuriais lietuvių kalba nekalbantys asmenys būtų nukreipti pas specialistus, galinčius juos aptarnauti kitomis nei lietuvių kalbomis. Vis dėlto, kaip atskleidė kokybinio tyrimo metu vykdyti interviu su ne ES piliečiais, kalbos barjeras buvo viena iš svarbiausių kliūčių siekiant gauti kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas.

10 pav. „Ar lietuvių kalba nekalbantys ne ES šalių piliečiai turi galimybę gauti sveikatos priežiūros paslaugas kitomis nei lietuvių kalbomis?” (N = 18, %)

Sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų atstovų apklausoje taip pat buvo klausiama, ar šie sutinka, kad jų atstovaujamosiose įstaigose darbuotojams konsultuojant ar teikiant gydymo paslaugas ne ES piliečiams užtenka žinių (pvz., teisinių, kalbinių) kokybiškai juos aptarnauti. Toks pats skaičius atstovų atsakė neutraliai ir sutiko (po 39 proc.), 22 proc. su teiginiu nesutiko (žr. 11 pav.).

11 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad jūsų atstovaujamos įstaigos darbuotojams, konsultuojantiems sveikatos priežiūros klausimais arba teikiant gydymo paslaugas ne ES šalių piliečiams, užtenka žinių kokybiškai juos aptarnauti?” (N = 18, %)

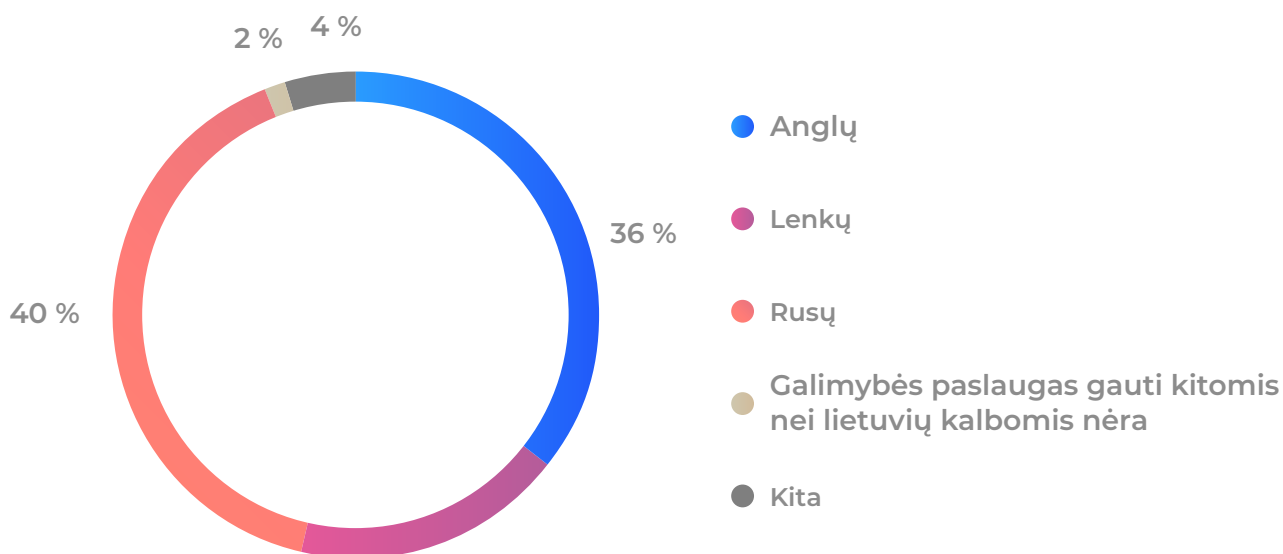

3.2.2 Socialinės paslaugos ir būstas

Remiantis savivaldybių atstovų pateiktais duomenimis, daugelyje savivaldybių trūksta aiškaus mechanizmo, ar (kaip) naujai į savivaldybę gyventi atvykę ne ES šalių piliečiai yra informuojami apie darbuotojų teises ir pagalbą darbo išnaudojimo atvejais. Vis dėlto, efektyvus informavimo ir nukreipimo pagalbos atveju nukreipimas būtų svarbi priemonė iš esmės visose savivaldybėse, ypač turinčiose didelį darbo migrantų skaičių (Vilniaus, Klaipėdos, Šiaulių, Kauno m. savivaldybėse). Dėl teisinės sistemos Lietuvoje nežinojimo, kalbos barjero ir įprastai siauro pažįstamų rato, darbo migrantai susiduria su didesne rizika būti išnaudojami ar patekti į prekybos žmonėmis tinklus. Taip pat pastebimas poreikis iš esmės visose savivaldybėse stiprinti informacijos apie specifinės pagalbos moterims sklaidą ir prieinamumą užsienio kalbomis (pvz., pagalbą smurto artimoje aplinkoje atvejais).

Kalbant apie socialinių paslaugų kalbinį prieinamumą, savivaldybėse pavaldžių įstaigų, dirbančių socialinių paslaugų ir būsto srityse, atstovų teigimu, 40 proc. įstaigų lietuvių kalba nekalbantys ne ES šalių piliečiai turi galimybę gauti socialines paslaugas rusų kalba, 36 proc. – anglų, 18 – lenkų. Apie 2 proc. atstovų pažymėjo, kad galimybės paslaugas gauti kitomis nei lietuvių kalbomis nėra (žr. 12 pav.).

12 pav. „Kokiomis kalbomis lietuvių kalba nekalbantys ne ES šalių piliečiai turi galimybę gauti socialines paslaugas?“* (N = 34, %)

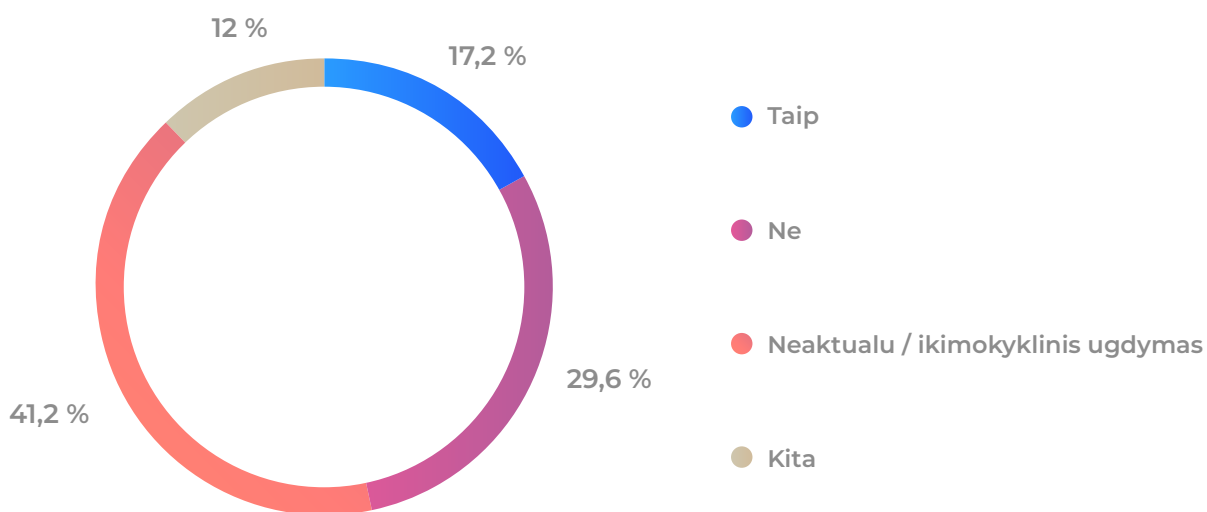
*Pastaba: buvo galimi keli atsakymų pasirinkimo variantai

3.2.3 Švietimas

Mokyklinis ugdymas: išlyginamosios klasės

Remiantis kiekybinės apklausos rezultatais, beveik trečdalis (29.6 proc.) ugdymo įstaigų lietuvių kalba nekalbantys nepilnamečiai iš ne ES šalių **neturi galimybės mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje**. Tik apie 17 proc. mokyklinio ugdymo įstaigų atstovų teigė, kad lietuvių kalba nekalbantys nepilnamečiai iš ne ES šalių tokią galimybę turi. Likusi respondentų dalis atsakė, kad tokių moksleivių neturi arba atstovauja ne mokyklinio ugdymo įstaigą, todėl išlyginamosioms klasėms nėra poreikio (žr. 13 pav.).

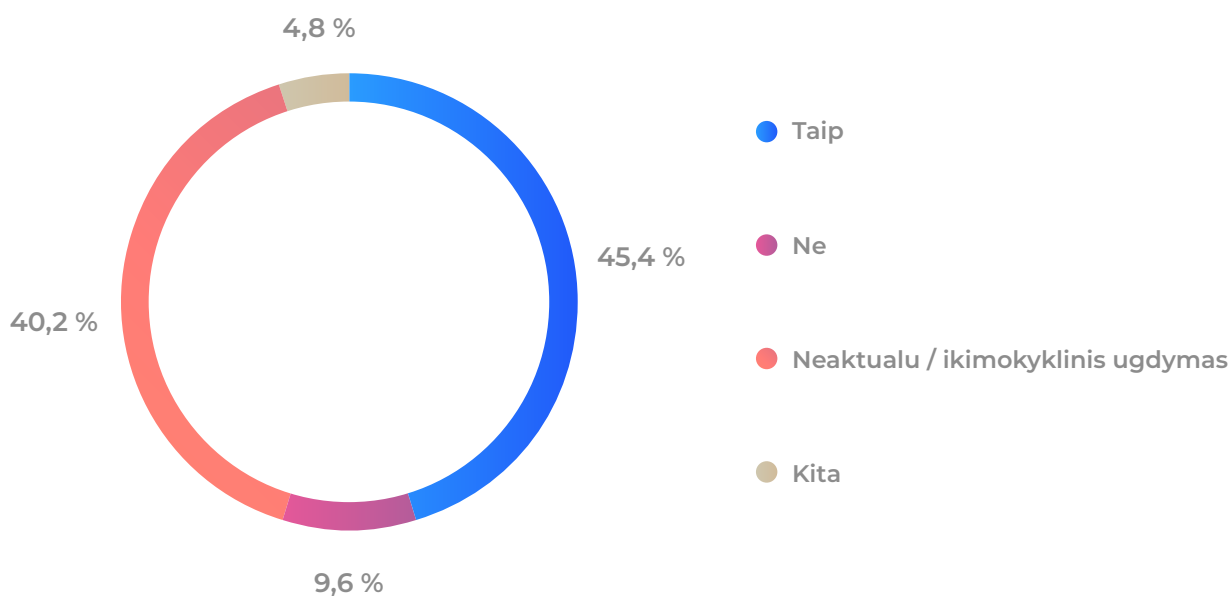
13 pav. „Ar mokykloje lietuvių kalba nekalbantys nepilnamečiai iš ne ES šalių turi galimybę mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje?” (N = 291, %)

Mokyklinis ugdymas: individualūs mokymosi planai

Atsakydami į klausimą, skirtą mokyklinio ugdymo įstaigų atstovams, kiek mažiau nei pusė (45.4 proc.) ugdymo įstaigų atstovų žymėjo, kad lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių yra galimybė sudaryti individualų mokymosi planą. Apie 40 proc. ugdymo įstaigų atstovų pažymėjo, kad tai jiems nėra aktualu, apie 10 proc. – kad tokios galimybės nėra. Likę respondentai į klausimą asmenys atsakė komentarais (žr. 14 pav.).

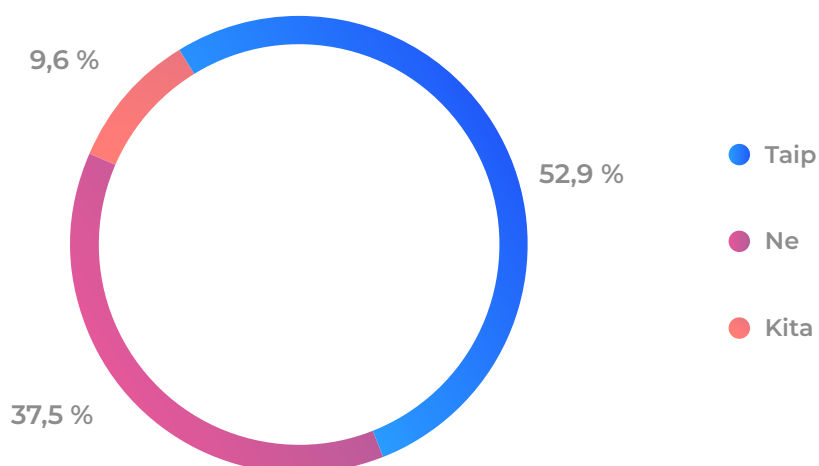
14 pav. „Ar mokykloje lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių yra galimybė sudaryti individualų mokymosi planą?” (N = 291, %)

Papildoma (specializuotoji) pagalba

Kiek daugiau nei pusė (52.9 proc.) visų apklausą pildžiusių ugdymo įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių galėtų būti paskirtas asmuo, galintis padėti atvykusiam asmeniui sklandžiai įsitraukti į įstaigos bendruomenės gyvenimą, mokytis ir ugdytis. Kiek daugiau nei trečdalis (37.5 proc.) pažymėjo, kad tokios galimybės jų atstovaujamosiose ugdymo įstaigose nėra (žr. 15 pav.).

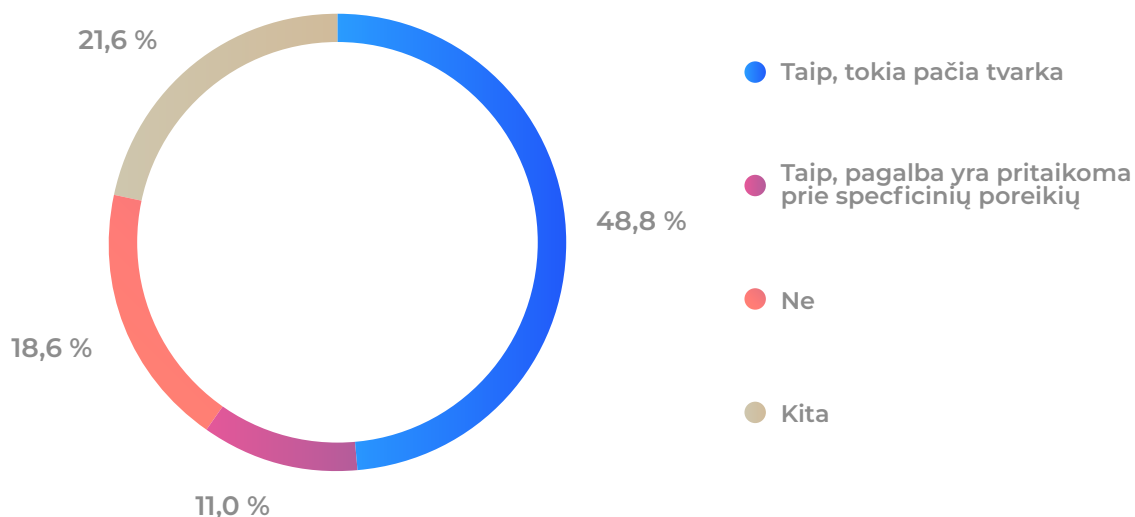
15 pav. „Ar yra galimybė, kad jūsų įstaigoje lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių būtų paskirtas asmuo, galintis padėti atvykusiam asmeniui sklandžiai įsitraukti į įstaigos bendruomenės gyvenimą, mokytis ir ugdytis?“ (N = 291, %)

Socialinio pedagogo ir psichologo pagalba

Beveik pusė (48.8 proc.) apklausoje dalyvavusių ugdymo įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių socialinio pedagogo ir (arba) psichologo pagalba prieinama tokia pat tvarka kaip ir visiems mokyklose besimokantiems vaikams. **Tik 11 proc. atstovų pažymėjo, kad tokia pagalba pritaikoma prie specifinių lietuvių kalba nekalbančių nepilnamečių iš ne ES šalių poreikių.** Beveik penktadalis respondentų (18.6 proc.) įvardijo, kad tokia pagalba lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių neprieinama. Likusi dalis atstovų į klausimą atsakė komentarais, dažniausiai, kad tai jų įstaigose nėra aktualu, nes nėra lietuvių kalba nekalbančių ugdytinių (žr. 16 pav.).

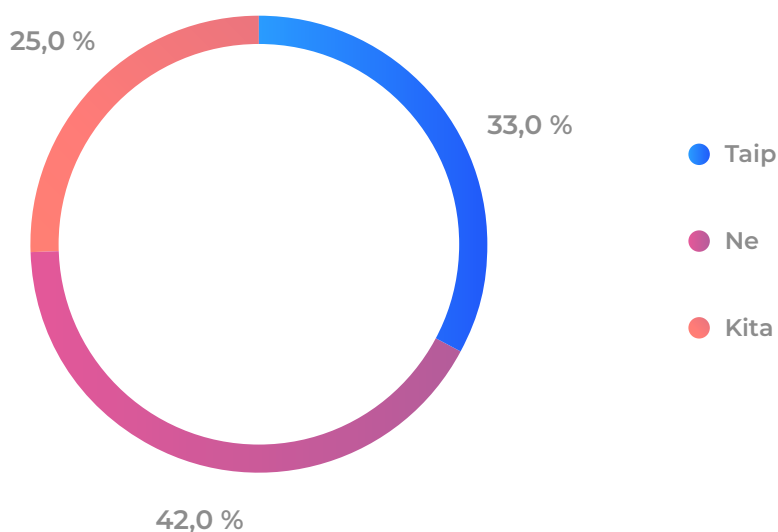
16 pav. „Ar įstaigoje lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių yra prieinama socialinio pedagogo ir/ ar psichologo pagalba?“ (N = 291, %)

Pažangos stebėseną

Daugiau švietimo įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamose įstaigose vykdoma lietuvių kalba nekalbančių nepilnamečių iš ne ES šalių pažangos ir rezultatų stebėseną siekiant užtikrinti šių nepilnamečių integraciją nėra vykdoma, nei kad tokia stebėseną yra vykdoma. Apie 42 proc. atstovų pažymėjo, kad tokia pažangos ir rezultatų stebėseną jų įstaigose nevykdoma, apie 33 proc. - kad tokia stebėseną vykdoma (žr. 17 pav.).

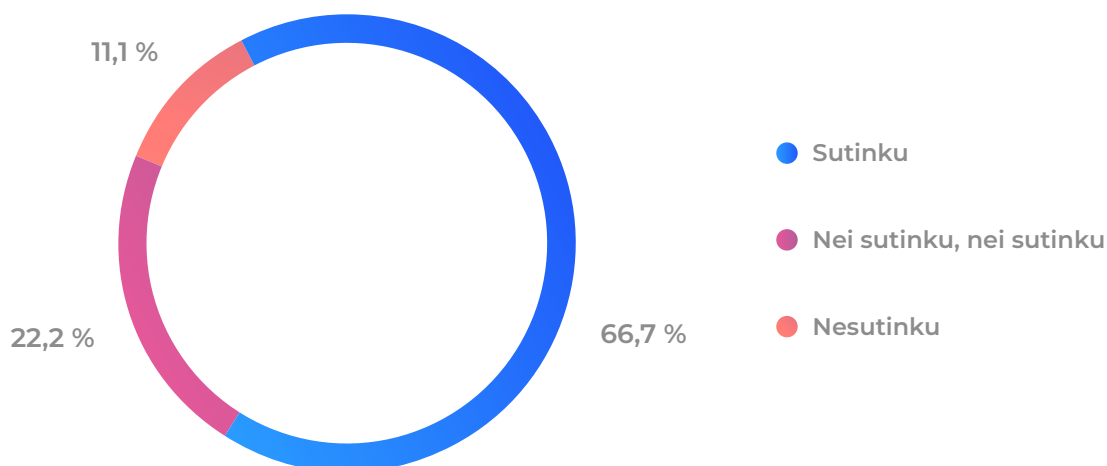
17 pav. „Ar įstaigoje vykdoma lietuvių kalba nekalbančių nepilnamečių iš ne ES šalių pažangos ir rezultatų stebėseną, siekiant užtikrinti sėkmingą jų integraciją?“ (N = 291, %)

3.2.4 Kultūra²⁴

Dauguma (66.7 proc.) kultūros įstaigų atstovų, atsakiusių į klausimus apie kultūros sritį, sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad atstovaujamai įstaigai planuojant savo veiklas ir/ar paslaugas, pakankamai dėmesio skiriama ir mieste esančių tautinių, religinių bendruomenių kultūrai (žr. 18 pav.).

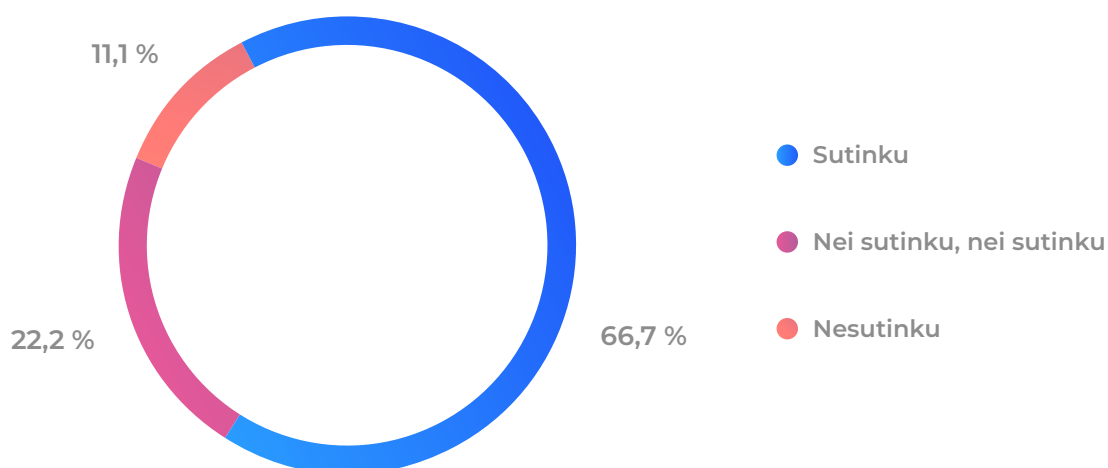
18 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad jūsų atstovaujamai įstaigai planuojant savo veiklas ir/ar paslaugas, pakankamai dėmesio skiriama ir mieste esančių tautinių, religinių bendruomenių kultūrai?“ (N = 36, %)

²⁴ Įstaigų atstovams skirtoje apklausoje į klausimus apie su kultūra susijusias paslaugas atsakė 3 kultūros įstaigų atstovai.

Toks pats skaičius kultūros įstaigų atstovų (66.7 proc.), atsakiusių į klausimus apie kultūros sritį, sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad, kad teikiant kultūros paslaugas, įgyvendinant kultūros renginius ir iniciatyvas yra dedamos pastangos gerinti turinio prieinamumą lietuvių kalba nekalbantiems asmenims (žr. 19 pav).

19 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad teikiant kultūros paslaugas, įgyvendinant kultūros renginius ir iniciatyvas yra dedamos pastangos gerinti turinio prieinamumą lietuvių kalba nekalbantiems asmenims?“ (N = 36, %)

3.3 Savivaldybės ir savivaldybei pavaldžių įstaigų darbuotojų (tarpkultūrinis) ugdymas

Kaip vieną iš savivaldybės silpnųjų ekspertai įvardijo tarpkultūrinių ir bendrai klientų aptarnavimo mokymų savivaldybės ir jai pavaldžių institucijų darbuotojams trūkumą.

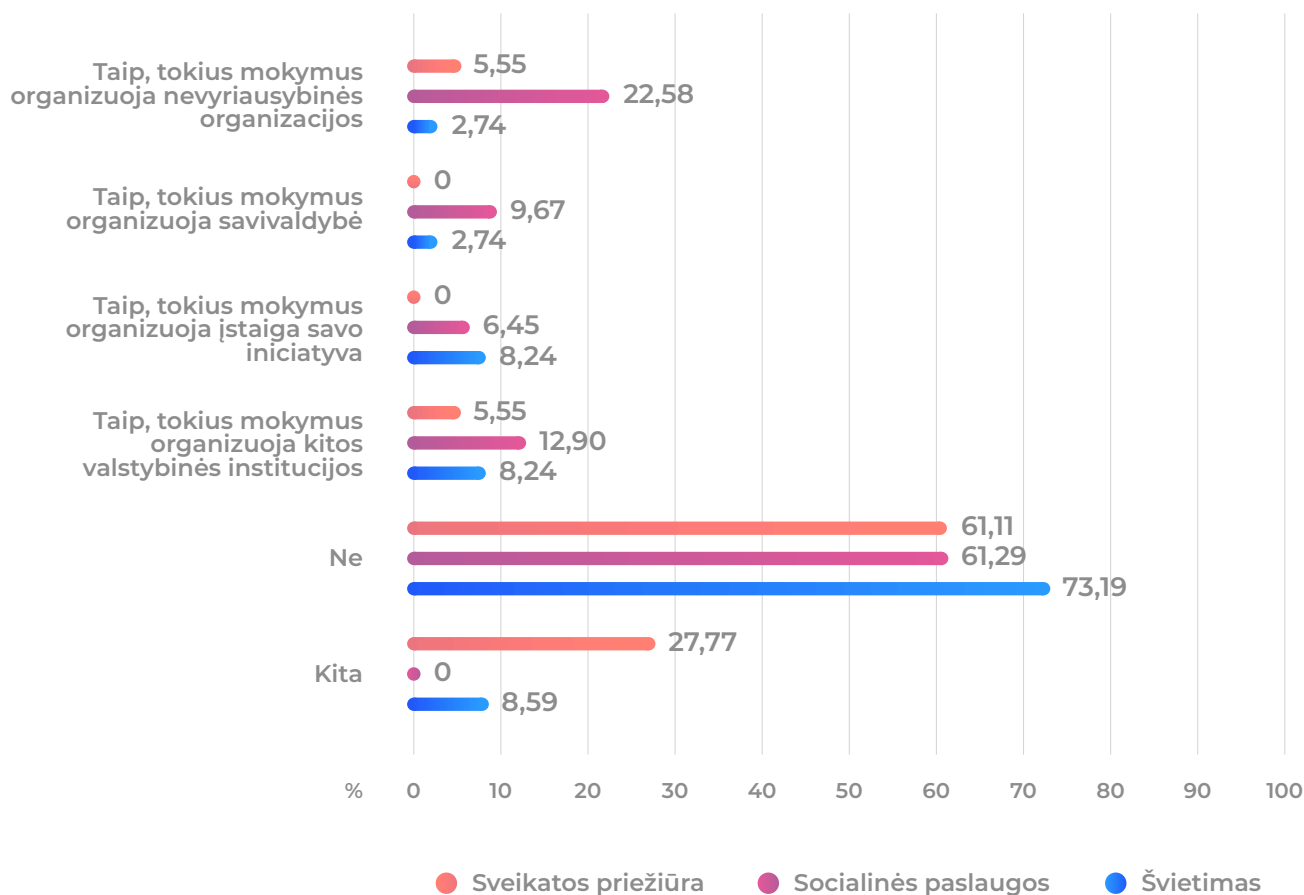
„Tai man labai trūksta Lietuvoj apskritai veiklos, kas liečia socialinę sritį su bet kokia socialine atskirtim dirbant, <...> trūksta darbo su kolektyvais organizacijų vietos bendruomenėje. <...> [mokymų – aut. past.] būtent tolerancijos ugdymui, stereotipinio mąstymo mažinimui ir taip toliau. Tai pas mus visiškai šitas dalykas Lietuvoj nevykdomas ir Jonavoje taip pat nevykdomas. Niekas nedarba su specialistais, kurie iš esmės ir yra tie žmonės, su kuriais susiduria po to ta tikslinė grupė, niekas su jais nedarba.“ (J-EKSP-2)

„Aš manau, kad tokie mokymai bendrąja prasme būtų aktualūs aptarnavimo kokybės gerinimui. Ta prasme, mes nekalbame apie kitataučius ar mažumas, ar dar kitą grupę žmonių, bet apskritai tą aptarnavimo lygį kelti <...>. <...> manau, kad jeigu tas aptarnavimas buvo kažkoks prastesnio lygio, sakykim, tai buvo turbūt ne dėl to, kad čia buvo kitatautis žmogus ar panašiai, bet labiau dėl to, kad galbūt pačiam darbuotojui trūksta truputėlį tos bendravimo kompetencijos <...>.“ (KI-EKSP-1)

Tarpkultūrinių mokymų stoką atskleidžia savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų anoniminės anketinės apklausos duomenys. Tiek ugdymo, tiek sveikatos priežiūros, taip pat socialines paslaugas teikiančių įstaigų atstovai dažniausiai žymėjo, kad jų atstovaujamų įstaigų darbuotojai neturi galimybės dalyvauti mokymuose apie ne ES šalių piliečių poreikius. Tokia galimybė neegzistavo apie 61 proc. sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas teikiančių įstaigų, taip pat apie 73 ugdymo įstaigų. Remiantis apklausos duomenimis, daugiausiai galimybių dalyvauti mokymuose turėjo socialines paslaugas teikiančių įstaigų darbuotojai.

Respondentai, kurie įvardijo, kad tokie mokymai yra prieinami darbuotojams, dažniausiai žymėjo, kad mokymai yra organizuojami (kitų) valstybinių institucijų, pačios įstaigos iniciatyva, nevyriausybinių organizacijų, rečiausiai – savivaldybės (žr. 20 pav.).

20 pav. „Ar darbuotojams yra organizuojami mokymai darbui su ne ES piliečiais?“*
(N = 340, %)

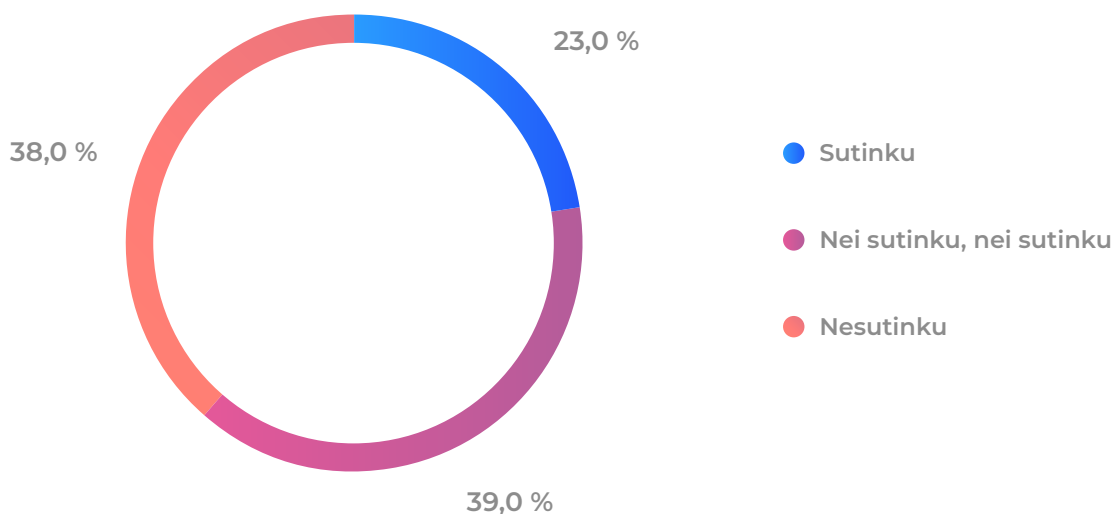

***Pastaba:** Buvo galimi keli atsakymų pasirinkimo variantai. Procentinė išraiška atspindi pasiskirstymą pagal atsakymus kiekvienoje iš įstaigų veiklos sričių.

Švietimo įstaigos

Tik 23 proc. ugdymo įstaigų atstovų sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad įstaigos darbuotojams užtenka kompetencijų darbui su lietuvių kalba nekalbančiais nepilnamečiais iš ne ES šalių. 39 proc. su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko, 38 proc. nesutiko arba visiškai nesutiko (žr. 21 pav.).

21 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad įstaigos darbuotojams užtenka kompetencijų darbui su lietuvių kalba nekalbančiais nepilnamečiais iš ne ES šalių?“* (N = 291, %)

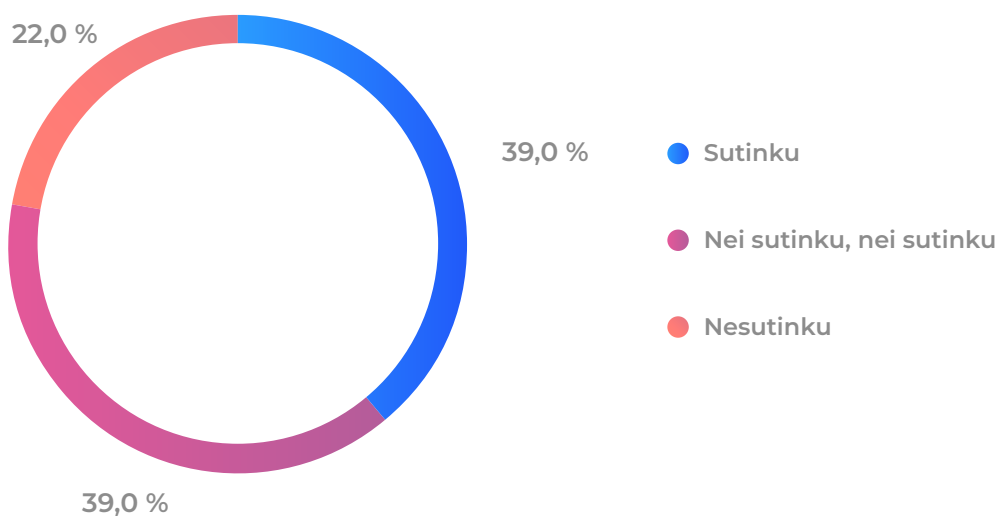

*Pastaba: į šį klausimą atsakė ne visi apklausoje dalyvavę įstaigų atstovai.

Sveikatos priežiūros įstaigos

Su teiginiu, kad atstovaujamos įstaigos darbuotojams, konsultuojantiems sveikatos priežiūros klausimais arba teikiant gydymo paslaugas ne ES šalių piliečiams, užtenka žinių (pvz., teisinių, kalbinių) kokybiškai juos aptarnauti, sutiko 39 proc. sveikatos priežiūros paslaugų įstaigų atstovų; toks pats skaičius respondentų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu. Apie penktadalį (22 proc.) respondentų su teiginiu nesutiko (žr. 22 pav.).

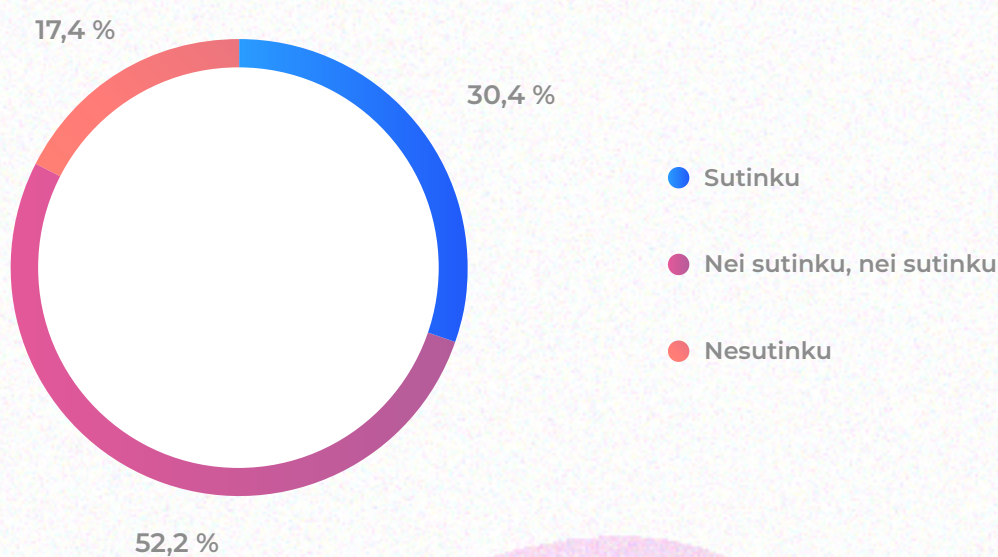
22 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad jūsų atstovaujamos įstaigos darbuotojams, konsultuojantiems sveikatos priežiūros klausimais arba teikiant gydymo paslaugas ne ES šalių piliečiams, užtenka žinių kokybiškai juos aptarnauti?“ (N = 18, %)

Socialinių paslaugų įstaigos

Su teiginiu, kad atstovaujamos įstaigos darbuotojams, teikiantiems socialines paslaugas arba konsultacijas socialinių paslaugų klausimais, užtenka žinių (pvz., teisinių, kalbinių) kokybiškai juos aptarnauti, sutiko tik apie 30 proc. į klausimus apie šią sritį atsakiusių įstaigų atstovų. Apie 17 proc. atstovų su teiginiu nesutiko, daugiausia – kiek daugiau nei pusė (52.2 proc.) – atstovų nei sutiko, nei nesutiko (žr. 23 pav.).

23 pav. „Ar sutinkate su teiginiu, kad jūsų atstovaujamos įstaigos darbuotojams užtenka žinių kokybiškai aptarnauti ne ES šalių piliečius?“ (N=31, %)

IV Nacionalinio lygmens rekomendacijos

4.1 NVO vaidmuo užsieniečių integracijos procese

Problema: Tyrimas atskleidžia NVO svarbą įvairiuose ne ES piliečių integracijos etapuose. Savivaldybėse dauguma su užsieniečių integracija susijusių klausimų yra paliekama NVO atsakomybei (informavimo ir konsultavimo, vertimo, kalbos mokymo ir kt.), tačiau neužtikrinamas pastovus ir pakankamas finansavimas šioms veikloms įgyvendinti.

Rekomendacijos: Konsultacijų su NVO būdu rasti visoms šalims priimtina modelį, kuris suteiktų finansinį stabilumą integracijos paslaugas teikiančioms NVO.

4.2 Atvykimas gyventi į savivaldybę

Problema: Atvykus gyventi į Lietuvą (savivaldybę, kurioje gyvena) ne ES piliečiams trūksta aiškos, susistemintos ir suprantama kalba pateikiamos informacijos apie įvairias paslaugas bei jų prieinamumą (nuo informacijos, kokios paslaugos yra prieinamos/ priklauso savivaldybės gyventojams, įvairių įstaigų kontaktų iki viešojo transporto veikimo tvarkos, kt.).

Rekomendacijos: Informaciniai paketai (elektroninės ir spausdintinės jų kopijos) apie įvairias paslaugas bei jų prieinamumą naujai į savivaldybę atvykstantiems gyventi užsieniečiams.

4.3 Leidimų gyventi išdavimas

Problema: Vienas iš didžiausių iššūkių, su kuriuo susiduria į šalį atvykę gyventi ne ES piliečiai, yra susijęs su leidimų gyventi išdavimu. Didžioji dalis kalbintų tyrimo dalyvių įvardijo, kad susiduria su ilga leidimų gyventi išdavimo procedūra, Migracijos skyriuose dirbančių darbuotojų nekompetencija ir nemalonių bendravimų. Taip pat, dažnu atveju, įvardinama, kad kaskart apsilankius Migracijos skyriuje aptarnauja skirtingas darbuotojas, tad informacija yra pateikiama skirtinga ir klaidinanti, dar labiau uždelsianti ir taip netrumpą leidimo gyventi išdavimo procedūrą.

Rekomendacijos:

- Užtikrinti, kad migracijos skyriuose būtų paskiriami specialistai, gebantys klientus aptarnauti jiems suprantama kalba bei siekti, kad asmenį aptarnautų tas pats specialistas visos leidimo gyventi išdavimo procedūros metu. Kaip pavyzdys galėtų būti Užimtumo tarnyboje paskiriami darbuotojai konsultuojantys asmenys visam darbo paieškos laikotarpiui.
- Inicijuoti tarpkultūrinius mokymus Migracijos skyriuose dirbantiems tarnautojams. Tarpkultūrinių kompetencijų klausimą įtraukti į apmokymų programą naujai įsidarbinantiems specialistams.

Problema: MIGRIS Elektroninių migracijos paslaugų ir oficialioje Migracijos departamento svetainėse skelbiama informacija nėra prieinama rusų kalba, taip pat ne visa informacija skelbiama anglų kalba.

Rekomendacijos:

- Informaciją, skelbiamą MIGRIS ir Migracijos departamento svetainėse, padaryti prieinamą ir rusų kalba kalbantiems užsienio šalių piliečiams.
- Užtikrinti, kad informacija anglų kalba (ir kitomis kalbomis) būtų reguliariai atnaujinama; naujienos, aktualios užsienio šalių piliečiams, turėtų būti pateikiamos ne tik lietuvių kalba

Problema: Jonavos ir Akmenės rajonuose esančiuose Migracijos skyriuose nėra aptarnaujami užsienio šalių piliečiai.

Rekomendacijos: Svarstyti apie galimybes aptarnauti užsienio šalių piliečius visuose savivaldybių Migracijos skyriuose, jei savivaldybių teritorijose yra didesnė užsienio šalių piliečių koncentracija.

Problema: Atvykstantys migrantai susiduria su sudėtingomis **leidimų gyventi išdavimo ir pratęsimo sąlygomis**. Ypač daug problemų jiems kelia reikalavimas nurodyti, kad turima pakankamai ir reguliarių pajamų pragyventi Lietuvos Respublikoje visam prašomo leidimo laikinai gyventi laikotarpiui. Dažniausiai su šia problema susiduria dėl šeimos susijungimo ir studijų pagrindu atvykę ne ES piliečiai.

Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančią tvarką užsieniečiai, norintys gauti/pakeisti leidimą laikinai gyventi, turi nurodyti, kad turi pakankamai ir (ar) gauna reguliarių pajamų pragyventi Lietuvos Respublikoje. Pragyvenimo lėšų dydis yra 1 minimali mėnesinė alga (MMA) per mėnesį, o užsieniečiui, ketinančiam studijuoti, mokytis, stažuotis, kelti kvalifikaciją ir užsieniečiui, neturinčiam 18 metų – 0.5 MMA. Lėšų turi pakakti visam prašomo leidimo laikinai gyventi galiojimo laikotarpiui.²⁵ 2021 m. sausio mėn. duomenimis, MMA sudarė 642 Eur. Tai reiškia, kad užsieniečiui, kuriam, pavyzdžiui, leidimais laikinai gyventi yra išduodamas vieneriems metams turi nurodyti, kad banko sąskaitoje turi 7704 Eur, užsieniečiui, atvykstančiam studijuoti – 3852 Eur.

Be to, į Lietuvą gyventi atvykstantys asmenys susiduria su **sunkumais atsidaryti banko sąskaitą Lietuvoje kol neturi išduoto leidimo laikinai gyventi**. Šių išdavimo procedūra gali užtrukti iki keturių mėnesių nuo prašymo pateikimo dienos (prašymai išduoti LLG bendra tvarka turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per 4 mėnesius nuo prašymo pateikimo, o prašymai išduoti LLG skubos tvarka – ne vėliau kaip per 2 mėnesius).

Rekomendacijos: Svarstyti apie tam tikrų sąlygų, taikomų leidimų laikinai gyventi išdavimui/pratęsimui, tokių kaip nurodymo, kad turima pakankamai ir reguliarių pajamų pragyventi Lietuvos Respublikoje visam prašomo leidimo laikinai gyventi laikotarpiui, supaprastinimą.

4.4 Lietuvių kalbos kursai

Problema: Lietuvių kalbos kursai Pabėgėlių priėmimo centre (PPC) nėra pakankami, kad prieglobsčio prašytojai ir jo gavėjai pasiruoštų savarankiškam gyvenimui pasibaigus integracijos laikotarpiui PPC (mokymų laikotarpis yra per trumpas, kvestionuojama mokymų kokybė, metodikos ir kalbos mokytojų pastovumas, jos pritaikymas skirtingus gebėjimus (dėl raštingumo, skirtingų kalbų mokėjimo) ir galimybes (dėl psichologinių traumų, mokymosi sutrikimų, negalios, kalbos kursų ir gyvenimo / rūpinimosi šeimos nariais derinimo) turintiems ne ES piliečiams.

Rekomendacijos:

- Stiprinti lietuvių kalbos kursų ne ES piliečiams kokybę, parengiant vieningą lietuvių kalbos ugdymo metodologiją, ją pritaikant prie individualių užsieniečių gebėjimų ir galimybių, akcentuojant praktines situacijas.
- Svarstyti individualius mokymosi planus, kuriais būtų atsižvelgiama į asmenų mokymosi gebėjimus (raštingumą, mokymosi sutrikimus), rūpinimosi šeimos nariais įsipareigojimus, užimtumą.
- Stiprinti lietuvių kalbos ugdymą PPC, parengiant vieningą lietuvių kalbos ugdymo metodologiją, ją pritaikant prie individualių užsieniečių gebėjimų ir galimybių, akcentuojant praktines situacijas, kurios stiprintų prieglobsčio gavėjų nepriklausomumą tęsiant integraciją savivaldybėse. Svarstyti apie ilgesnę lietuvių kalbos kursų trukmę PPC.
- Užtikrinti lietuvių kalbos kursus vedančių specialistų kompetenciją darbui su ne ES piliečiais, ypač su prieglobsčio prašytojais ir gavėjais; pasirūpinti ilgalaikiu lietuvių kalbos specialistų išlaikymu darbo vietose.

4.5 Užimtumas

Problema: Nėra efektyvios prevencijos, siekiančios mažinti ne ES piliečių išnaudojimą darbo rinkoje.

Rekomendacijos:

- Numatyti veiksmus, kuriais naujai savivaldybę dirbti atvykę ne ES šalių piliečiai būtų informuojami apie darbuotojų teises ir (arba) pagalbą darbo išnaudojimo atveju.
- Stiprinti ir palaikyti bendradarbiavimą su specializuotą pagalbą (galimai) nukentėjusiems nuo išnaudojimo darbe teikiančiomis organizacijomis.

Problema: Ne ES piliečiai susiduria su sunkumais integruojantis į darbo rinką dėl darbdavių nuostatų, kurios dažnai susijusios ir su patirties įdarbinant ne ES piliečius trūkumu bei visuomenėje vyraujančiais stereotipais.

Rekomendacijos:

- Stiprinti darbdavių informavimo priemones, kanalus ir konsultavimą apie ne ES šalių piliečių įdarbinimą (informacinių leidinių paruošimas ir sklaida, mokymai); proaktyviai komunikuoti apie ne ES šalių piliečių įdarbinimo galimybes anksčiau į Užimtumo tarnybą šiuo klausimu nesikreipusiems darbdaviams.
- Suteikti galimybes darbdaviams, įdarbinusiems ne ES šalių piliečius arba planuojantiems tai daryti, dalyvauti tarpkultūriniuose mokymuose / gauti konsultacijas tarpkultūrinių kompetencijų klausimais.

Problema: Ne ES piliečiai, ypačingai prieglobsčio gavėjai, susiduria su sunkumais persikvalifikuoti ir kilmės šalyje įgytos specialybės pripažinimu Lietuvoje. Pasigendama lankstumo atsižvelgiant ne tik į baigtų studijų diplomą, bet ir į turimą darbo patirtį.

Profesinės kvalifikacijos pripažinimas ir jo procedūra, trečiųjų šalių piliečiams yra vykdomi pagal LR Reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo (6¹ str.) nuostatas. Įstatymo 6¹ str. nuostatos taikomos trečiųjų šalių piliečiams, įgijusiems profesinę kvalifikaciją trečiojoje šalyje ir siekiantiems dirbti pagal reglamentuojamą profesiją LR. Svarbu pastebėti, kad vertinama asmens įgyta profesinė kvalifikacija, o ne profesiniai įgūdžiai.

Rekomendacijos: Lankstesnė ne ES piliečių persikvalifikavimo sistema:

- Numatyti mechanizmus, kuriais būtų vertinama ne tik ne ES piliečių (ypač prieglobsčio gavėjų) turima profesinė kvalifikacija (išsilavinimas), bet ir jų turimi profesiniai įgūdžiai bei patirtis.
- Numatyti naujas ir plėsti esamas priemones, kurios skatintų prieglobsčio gavėjus dalyvauti profesinio ir su užimtumu susijusiuose mokymuose (pvz., stipendijų suteikimas, profesinio orientavimo kampanijos, verslumo skatinimo iniciatyvos, pan.).

Problema: Ne ES piliečiai dėl sudėtingų reikalavimų, taikomų norintiems pakeisti darbdavį, yra linkę susitaikyti su darbdavio keliamomis sąlygomis ir atsiduria (labiau) pažeidžiamoje padėtyje.

Rekomendacijos:

- Svarstyti lankstesnes sąlygas pakeisti darbdavį neprarandant teisinio statuso šalyje.
- Didinti informacijos prieinamumą ir sklaidą apie išnaudojimą ir darbuotojų teises tarp ne ES šalių piliečių

4.6 Sveikatos priežiūra

Problema: Ne ES piliečiai, neapdrausti privalomuoju sveikatos draudimu (PSD) (dažniausiai moterys migrantės, kurios dėl rūpinimosi vaikais/ kitais šeimos nariais nedirba ir/arba nėra dirbusios Lietuvoje) **neturi galimybių gauti nemokamų sveikatos priežiūros paslaugų.**

Nemokama sveikatos priežiūra yra garantuojama asmenims, kurie apdrausti PSD. Apdraustaisiais PSD laikomi asmenys, kurie individualiai moka sveikatos draudimo įmokas; asmenys, už kuriuos privalomojo sveikatos draudimo įmokas moka jų darbdaviai; valstybės lėšomis draudžiami asmenys.

Dėl lietuvių kalbos barjero apribojamas prieinamumas prie sveikatos priežiūros paslaugų, ypačingai susijusių su psichine sveikata (psichiatrų, psichoterapeutų ar psichologų konsultacijas) ir gydytojų akušerių-ginekologų.

Rekomendacijos:

- Užtikrinti, kad valstybės lėšomis būtų draudžiami ne ES piliečiai, turintys leidimą gyventi arba nacionalinę vizą, jei priklauso pažeidžiamoms migrantų grupėms (asmenys, turintys negalią, nėščios moterys, mažus vaikus ar kt. šeimos narius prižiūrintys ne ES piliečiai, dieninių skyrių studentai, vaikai, moksleiviai) garantuojant jų teisių į sveikatos priežiūrą užtikrinimą.
- Peržiūrėti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą įvairioms ne ES piliečių grupėms pagal jų teisinį statusą.

4.7 Būstas

Problema: Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ numato, kad užsienietis, pateikiantis prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje, turi nurodyti gyvenamąją vietą, kurią ketina deklaruoti.²⁶ Tačiau užsieniečiui deklaruoti gyvenamąją vietą nuomojamame būste dažniausiai tampa iššūkiu. Kaip rodo tyrimo dalyvių patirtis, **tik nedidelė dalis būstų savininkų sutinka, kad nuomininkai deklaruotų gyvenamąją vietą jų nuosavybėje**, o kai kurie jų naudojami tokiais reikalavimais ir kelia būsto nuomos kainą ar kelia įvairias papildomas sąlygas.

Rekomendacijos: Svarstyti taikyti lankstesnes sąlygas deklaruojant gyvenamąją vietą (supaprastinti šiuo metu taikomą gyvenamosios vietos deklaravimo tvarką, mažinti būsto savininkų įsitraukimą); svarstyti galimybę leisti ne ES šalių piliečiams deklaruoti gyvenamąją vietą seniūnijose/ savivaldybėje.

Problema: Socialinio būsto klausimas yra itin aktualus prieglobsčio gavėjams, kurie daugeliu atveju yra labiau pažeidžiamoje padėtyje, nei dėl kitų priežasčių atvykstantys užsieniečiai. Tačiau prieglobsčio gavėjai nėra išskiriama kaip atskira grupė ir neturi jokių privilegijų ir nuolaidų gaunant socialinį būstą.

Rekomendacijos: Svarstyti prieglobsčio gavėjus išskirti kaip vieną iš gavėjų grupių, turinčių teisę į socialinį būstą ne eilės tvarka (kaip ir kitiems asmenims neįrašytiems į „Asmenų, turinčių teisę į socialinio būsto nuomą, sąrašą asmenims bei šeimoms, jeigu šie asmenys ir šeimos Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise neturi kito būsto“ (pagal Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išnuomoti įstatymo 16 str. 8 p.).

4.8 Švietimas

Problema: Lietuvos švietimo sistemos infrastruktūra nėra tinkamai pasirengusi priimti užsieniečius vaikus – nėra aiškaus, valstybiniu lygiu priimto, vaikų gebėjimų vertinimo mechanizmo, mokyklos nėra pasirengusios priimti lietuvių kalba negebančius kalbėti užsieniečius vaikus, nėra priimta priemonių, kurios padėtų mokyklos bendruomenei pasiruošti priimti ir padėti užsieniečiui vaikui pereinamuoju laikotarpiu.

Rekomendacijos:

- Parengti ir taikyti vieningą lietuvių kalba nekalbančių vaikų integracijos į švietimo sistemą metodologiją ir jos įgyvendinimo priemonės valstybiniame lygmenyje ją pritaikant prie individualių vaikų gebėjimų ir galimybių.
- Stiprinti neformalaus ugdymo įstaigų prieinamumą vaikams užsieniečiams.
- Kurti ir palaikyti mokyklų, gebančių sėkmingai integruoti migrantus vaikus, tinklą ir dalintis gerosiomis praktikomis.

Problema: Socialinių pedagogų ir psichologų teikiama pagalba nėra tinkamai pritaikoma prie specifinių nepilnamečių užsieniečių poreikių (kalba, psichinės ir emocinės sveikatos būklė, kultūriniai ir religiniai ypatumai).

Rekomendacijos: Organizuoti ir užtikrinti finansavimą: i) veikloms ir renginiams, skirtų ne ES piliečių ir vietos bendruomenių socialinių, kultūrinių ryšių užmezgimui ir stiprinimui; ii) veikloms ir renginiams, kurie būtų prieinami įvairiomis kalbomis.

26 2021 m. kovo 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimams, užsienietis gali pasirinkti, kuriuo metu deklaruos gyvenamąją vietą Lietuvoje – Migracijos departamente, pateikiant prašymą išduoti leidimą gyventi, ar seniūnijoje, jau atsiėmus leidimą gyventi. (Daugiau informacijos: www.migracija.lt/-/gyvenamosios-vietos-deklaravimas-u%C5%BEsienie%C4%8Diams-bus-paprastesnis)

4.9 Politinis ir pilietinis dalyvavimas

Problema: Ne ES piliečiai domisi tuo, kas vyksta šalies ir (arba) savivaldybės politiniame gyvenime, tačiau jiems trūksta informacijos apie jų teises dalyvauti savivaldos rinkimuose bei politinėje veikloje.

Rekomendacijos: užtikrinti, kad informacija apie ne ES piliečių galimybę dalyvauti savivaldos rinkimuose būtų prieinama įvairiomis užsienio kalbomis. Informaciją apie politines ne ES piliečių teises įtraukti į informacinius paketus (elektroninės ir spausdintinės jų kopijos) naujai į savivaldybę atvykstantiems gyventi užsieniečiams.

4.10 Moterų migrančių integracija

Problema: pažeidžiama moterų migrančių, kurioms leidimas gyventi Lietuvoje išduotas šeimos susijungimo pagrindu, padėtis dėl turimo teisinio statuso šalyje.

Rekomendacijos: Labiau apsaugoti užsieniečio, kuriam išduotas leidimas laikinai gyventi šeimos susijungimo pagrindu, statusą, kuris šiuo metu numato visišką priklausomybę nuo sutuoktinio(-ės). Leidimas gyventi šiuo pagrindu atvykusiam užsieniečiui panaikinamas santuokos nutraukimo atveju; tuomet, kai nuolatinis leidimas gyventi nutraukiamas užsieniečiui kartu yra panaikinami ir leidimai gyventi jo šeimos nariams. Įstatymas nenumato jokių dėl šeimos susijungimo aplinkybės atvykusių asmenų statusą apsaugančių išimčių, įskaitant ir **smurto artimoje aplinkoje atvejais**.

Problema: Moterys migrantės (ypač neturinčios profesinių įgūdžių ir darbinės patirties dėl kultūrinių ir religinių normų, kurių laikomasi šeimoje) dažniau susiduria sunkumais norėdamos persikvalifikuoti ir/ar įgyti profesinę kvalifikaciją.

Rekomendacijos: Skatinti moterų migrančių savarankiškumą ir įsitraukimą į darbo rinką, organizuojant jų poreikius atliepančius mokymus profesiniams įgūdžiams įgyti.

4.11 Diskriminacija / visuomenės nuostatos

Problema: Neigiamos visuomenės nuostatos, ypač prieglobsčio gavėjų, musulmonų ir tamsesnio gymio užsieniečių atžvilgiu. Nuostatos paveikia migrantų emocinę būseną, socialinę integraciją, galimybes susirasti darbą, būstą.

Rekomendacijos:

- Inicijuoti visuomenės švietimo ir tarpkultūrinio sąmoningumo skatinimo iniciatyvas bei edukacinius renginius.
- Skatinti gerųjų ne ES šalių piliečių integracijos pavyzdžių (darbo rinkos, pilietinio dalyvavimo ir kt. srityse) ir jų istorijų viešinimą.
- Skatinti ne ES šalių piliečių matomumą (regioninėje) žiniasklaidoje ir atstovavimą (bendruomenių) renginiuose.
- Numatyti nuoseklų finansavimą tarpkultūriniais renginiais, iniciatyvoms, į jas įtraukiant

Priedai

1 lentelė Informantų sociodemografinės charakteristikos

	Akmenės raj.	Jonavos raj.	Kauno m.	Klaipėdos m.	Šiaulių m.	Vilniaus m.	Iš viso:
Kilmės šalis							
Rusija	2	1		1		2	6
Baltarusija			1	1	2	1	5
Ukraina	3	2	1	2	3	1	12
Filipinai						1	1
Indonezija						2	2
Nigerija				1		1	2
Pietų Afrika						1	1
Tadžikistanas						1	1
Armėnija				1			1
Hondūras				1			1
Indija			2	1			3
Pakistanas / Malaizija				1			1
Makedonija				1			1
Kazachstanas			2				2
Taivanas			1				1
Azerbaidžanas			1				1
Sirija		5	1				6
Marokas			1				1
Čečėnija		2					2
Kirgizija		1					1
Vietnamas					1		1

	Akmenės raj.	Jonavos raj.	Kauno m.	Klaipėdos m.	Šiaulių m.	Vilniaus m.	Iš viso:
Amžius	*27			*28	*29	*30	
18-25		1	4	2		2	9
25-30	1	1	2	2	1	2	9
30-35		1	2	1			4
35-40	1	3		3	1	2	10
40-45		2		1	1	1	5
45-50	1 ³¹	1	1				3
50-55	1		1			1	3
55-60		1				1	2
Daugiau nei 60		1					1

27 1 informantas amžiaus neįvardijo
28 1 informantas amžiaus neįvardijo
29 3 informantas amžiaus neįvardijo
30 1 informantas amžiaus neįvardijo
31 1 informantas amžiaus neįvardijo

	Akmenės raj.	Jonavos raj.	Kauno m.	Klaipėdos m.	Šiaulių m.	Vilniaus m.	Iš viso:
Teisinis statusas *32							
LLG	2	1	5	6	4	9	27
ŠS	1		1	3	2	2	8
Studijos			1	2	1	3	11
Darbas			3 ³³	1		2	6
Verslo įsteigimas					1		1
Prieglobsčio gavėjas (papildoma apsauga)	1	1					2
LNG	2	9	2	1	1	1	16
ŠS			1	1	1		3
Darbas							1
Prieglobsčio gavėjas (pabėgėlio st.)	2	9	1			1	13
Viza	1		2³⁴	3			6
Viza D				1			1
Viza baigus studijas			1	2			3
LR pilietybė		1			1		2
Darbo statusas							
Dirba	1	8	6	4	4	7	30
Nedirba	4	3	1	4	0	2	14
Studijuoja			3	2	1	1	7
Pensijoje					1		1

32 1 informantas neįvardijo, kokį ir kokių pagrindų turi LG

33 1 informantas įvardijo, kad turi LLG kaip aukštos kvalifikacijos darbuotojas

34 1 informantas neįvardijo, kokią vizą turi

	Akmenės raj.	Jonavos raj.	Kauno m.	Klaipėdos m.	Šiaulių m.	Vilniaus m.	Iš viso:
Gyvenimo šalyje trukmė							
Iki 1 m.							
1-2 m.			4	6	2	3	15
3-4 m.		9	1	2		5	17
5 m.		1		1	1		3
Daugiau nei 5 m.	5	1	5 ³⁵	1	3	2	17
Šeiminė padėtis							
	★ ³⁶			★ ³⁷			
Vedęs / ištekęjusi / gyvena su partneriu	5	10	3	6	4	7	35
-> Sutuoktinis / partneris LR pilietis	1		1	3	3	3	11
Išsiskyręs (sutuoktinis buvo LR pilietis)			1				1
Našlys (-ė)		1					1
Nevedęs / netekėjusi		1	6	4	2	2	15

35 1 informantas šalyje gyvena su pertraukomis. Gyveno šešerius metus, vėliau išvyko ir dabar gyvena trumpiau nei metus (Kn-6V)

36 1 informantas šeiminių statuso neįvardijo

37 1 informantas šeiminių statuso neįvardijo